

RIYAZIYYAT

DƏRSLİK

2

LAYIHƏ

1-ci və 2-ci hissə

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT HİMNİ

Musiqisi *Üzeyir Hacıbəylinin,*
sözləri *Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadیرiz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

LAYİHƏ

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

LAYIHƏ

LAYIHƏ

Mənsur Məhərrəmov

Günay Hüseynzadə

Solmaz Abdullayeva

İlahə Rüstəmov

RİYAZİYYAT

DƏRSLİK

Ümumtəhsil məktəblərinin

2-ci siniflərində

SİNAQ MƏQSƏDİLƏ

çap edilmişdir.

(qrif nömrəsi: 2019-136)

**Tədris Resursları
Mərkəzi**

Nəşrlə bağlı irad və təklifləri
artitrm2017@gmail.com
və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına
göndərə bilərsiniz.

1-ci hissə

1

Ədədlərin müqayisəsi. Sıralama (100-ə qədər)

Yada salın	8
1. Ədədlərin müqayisəsi	10
Məsələlər	13
2. Sıralama	14
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	16

2

Toplama (100-ə qədər)

Yada salın	18
3. İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin toplanması	20
4. Onluqların toplanması	23
5. İkirəqəmli ədədlərin toplanması	26
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	28

3

Çıxma (100-ə qədər)

Yada salın	30
6. İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin fərqi	32
7. Onluqların çıxılması	34
Məsələlər	37
8. İkirəqəmli ədədlərin fərqi	38
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	41

4

Vurma və bölmə

9. Təkrar toplama	44
10. Vurma	46
Məsələlər	48
11. Bərabər paylama. Bölmə	49
12. Təkrar çıxma	51
13. Tək və cüt ədədlər	54
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	56

5

Həndəsi fiqurlar

14. Xətt, bucaq	58
15. Çoxbucaqlı	61
16. Üz, til və təpə	64
17. Qruplaşdırma	67
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	69

6

Toplama (yeni onluğun yaranması)

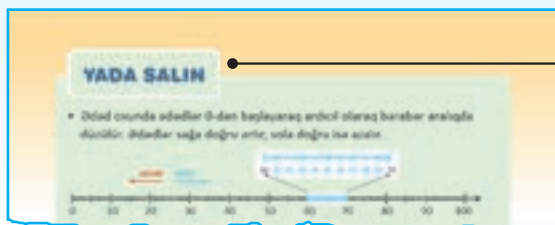

18. İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin toplanması	70
19. İkirəqəmli ədədlərin toplanması	73
Məsələ və misallar	75
20. Üç toplananlı ifadələr	76
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	79

1-ci yarımil üzrə ümumiləşdirici tapşırıqlar	80
Sözlük	82
Məsələ həllinə nümunə	84

LAYİHƏ

Kitabınla tanış ol

YADA SALIN

Bölmə ilə bağlı birinci sinifdə öyrənilən bilik və bacarıqların təkrarı

AÇAR SÖZLƏR

Mövzu ilə bağlı yeni sözlər

BƏLƏDÇİ

Nümunə əsasında yerinə yetirilən tapşırıqlar

MÜSTƏQİL İŞ

Müstəqil işləmək üçün tapşırıqlar

ARAŞDIRMA-MÜZAKİRƏ

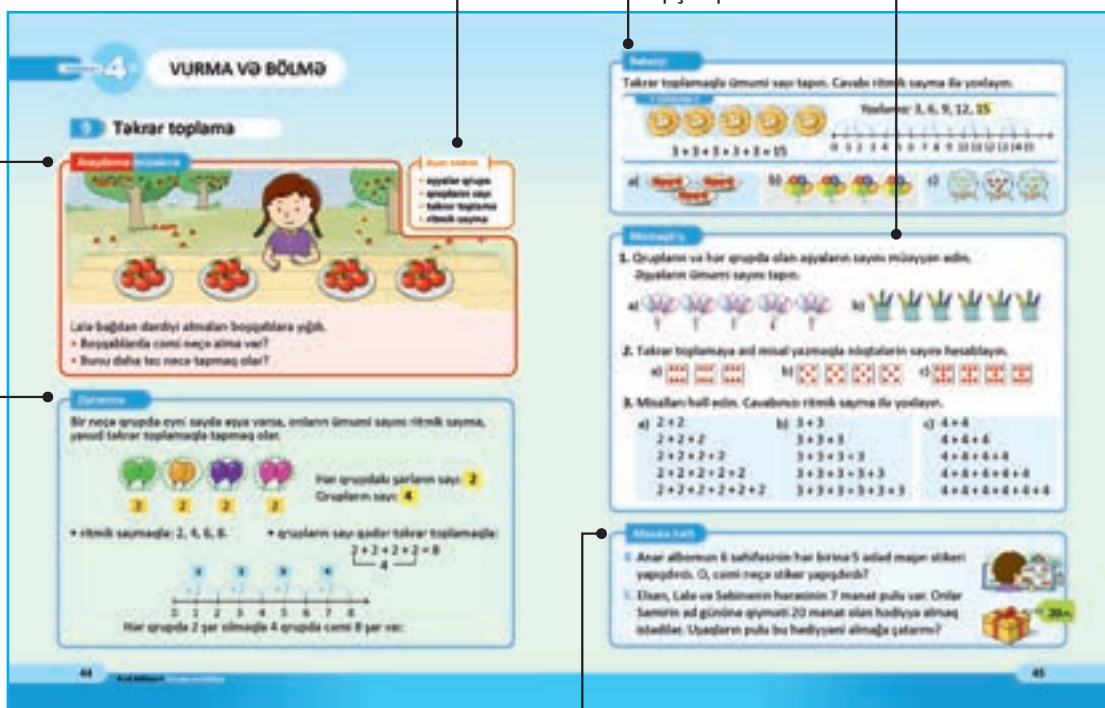
Siniflə araşdırma və müzakirə üçün şəkilli məsələ

ÖYRƏNMƏ

Yeni mövzunun izahı

MƏSƏLƏ HƏLLİ

Yeni biliklərin tətbiqi

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

Bilikləri möhkəmləndirən məsələlər

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

- Əşyalar müəyyən qayda ilə düzülə bilər.

YADDAŞ

Mövzu ilə bağlı əlavə bilik və qaydalar

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

Bölmə üzrə bilikləri yoxlamaq üçün tapşırıqlar

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

LAYIHƏ

ƏDƏDLƏRİN MÜQAYİSƏSİ. SIRALAMA (100-ə qədər)

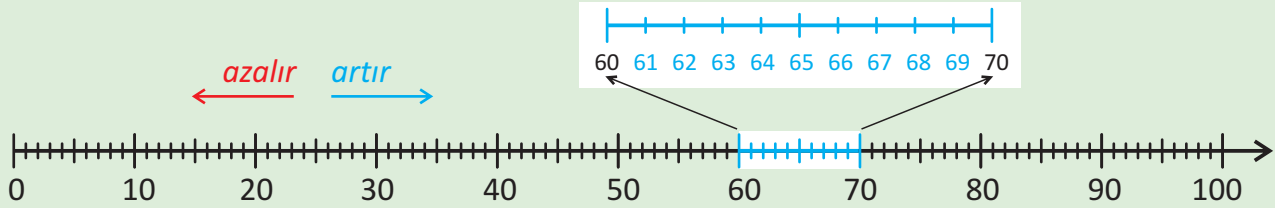
Hazırımı?

- Kim ən çox balıqqulağı toplayıb?
- Kim ən az balıqqulağı toplayıb?
- Bunu necə müəyyən etmək olar?

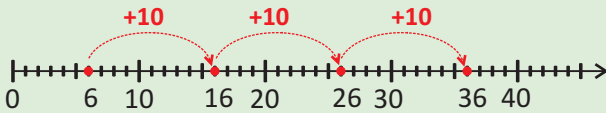
LAYIHƏ

YADA SALIN

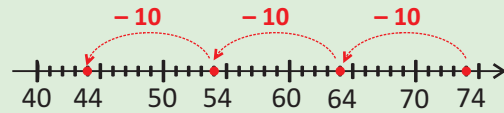
- Ədəd oxunda ədədlər 0-dan başlayaraq ardıcıl olaraq bərabər aralıqda düzülür. Ədədlər sağa doğru artır, sola doğru isə azalır.

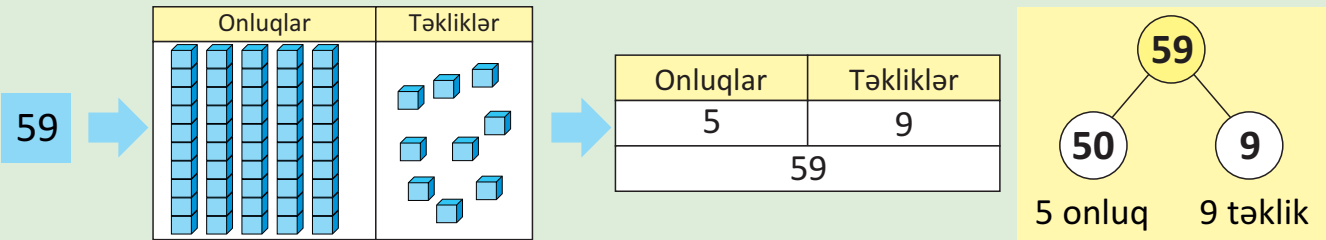
- Müəyyən ədəddən başlayaraq on-on irəli sayma: 6, 16, 26, 36, ...

- Müəyyən ədəddən başlayaraq on-on geri sayma: 74, 64, 54, 44, ...

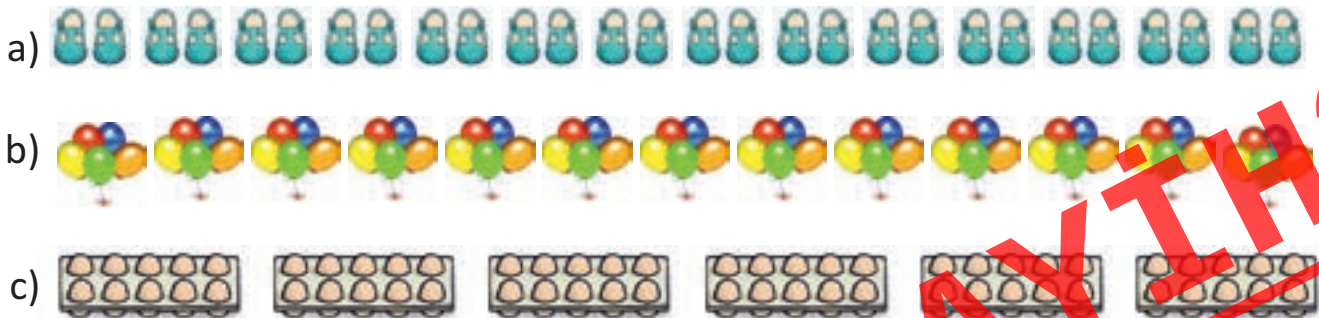
- İkirəqəmli ədədin sağdan birinci rəqəmi təklidlərin, ikinci rəqəmi isə onluqların sayını göstərir.

59 = 5 onluq 9 təklik

TƏKRAR ÜÇÜN TAPŞIRIQLAR

- İki-iki, beş-beş, yaxud on-on sayın.

2. Ədədləri tapın.

- a) 65-dən sonrakı ilk beş ədəd
b) 53-dən əvvəlki ilk dörd ədəd

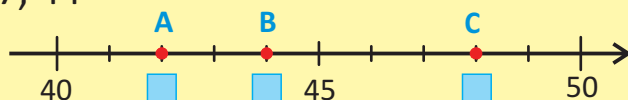
- c) 48-dən sonrakı ilk üç ədəd
d) 32-dən əvvəlki ilk altı ədəd

3. Ədəd oxu üzərində nöqtələrə uyğun ədədləri müəyyən edin.

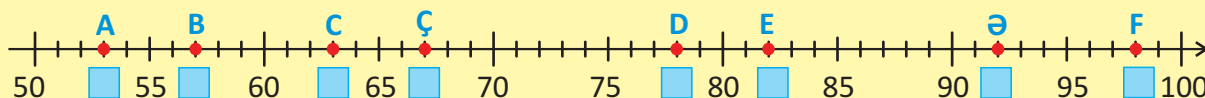

4. Verilmiş ədədlərdən ədəd oxundakı hərflərə uyğun olanları tapın.

a) 35, 48, 42, 57, 44

b) 25, 82, 78, 17, 53, 63, 32, 92, 57, 45, 67, 98

5. Onluq və təklidlərin sayını müəyyən edin. Kubların sayını dəftərdə yazın.

a)	<table><tr><th>Onluqlar</th><th>Təklidlər</th></tr><tr><td></td><td></td></tr></table>	Onluqlar	Təklidlər			b)	<table><tr><th>Onluqlar</th><th>Təklidlər</th></tr><tr><td></td><td></td></tr></table>	Onluqlar	Təklidlər			c)	<table><tr><th>Onluqlar</th><th>Təklidlər</th></tr><tr><td></td><td></td></tr></table>	Onluqlar	Təklidlər		
Onluqlar	Təklidlər																
Onluqlar	Təklidlər																
Onluqlar	Təklidlər																

6. Ədədləri dəftərdə yazın.

- a) 8 onl. 2 təkl. b) 7 onl. 0 təkl. c) 4 onl. 4 təkl. d) 8 onl. 9 təkl.

7. Ədədləri onluq və təklidlərinə ayırın.

24 36 27 89 56 71 50 62 99 72 42 30 33

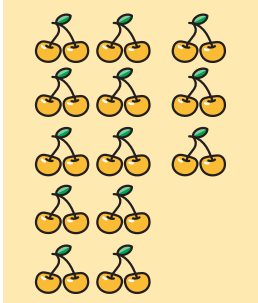
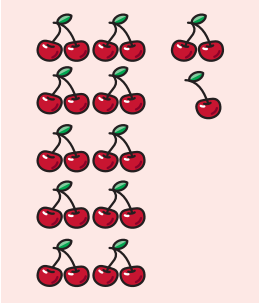
8. Samir fikrində ikirəqəmli ədəd tutdu. Bu ədəddə 5 təklik var. Onluqların sayı təklidlərin sayından 1 vahid çoxdur. Bu hansı ədəddir?

9. Lalə fikrində ikirəqəmli ədəd tutdu. Bu ədədin rəqəmlərinin cəmi 4-ə bərabərdir. Bu hansı ədədlər ola bilər?

ƏDƏDLƏRİN MÜQAYİSƏSİ. SIRALAMA (100-ə qədər)

1 Ədədlərin müqayisəsi

Araşdırma-müzakirə

- Hansı gilasdən daha çoxdur: qırmızı, yoxsa sarı?

Əvvəlcə təxmini müəyyən edin. Sonra isə sayaraq cavabınızı yoxlayın.

Açar sözlər

- müqayisə
- ikirəqəmli ədəd
- onluq
- təklik

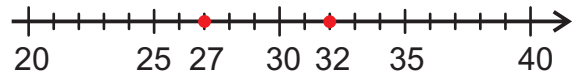
Öyrənmə

İkirəqəmli ədədləri müqayisə etmək üçün əvvəlcə onluqlara baxılır.

- Onluqlarının sayı çox olan ədəd böyük, az olan ədəd isə kiçikdir.

Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər
2	7	3	2

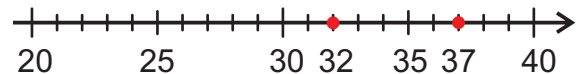
$$27 < 32$$

- Onluqlar bərabərdirsə, təklilərinin sayı çox olan ədəd böyük, az olan ədəd isə kiçikdir.

Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər
3	7	3	2

$$37 > 32$$

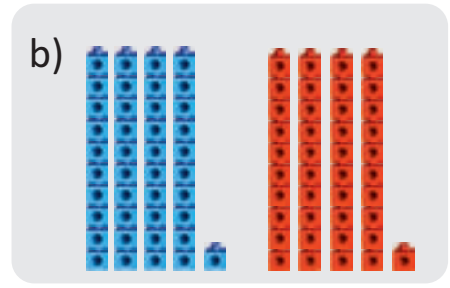
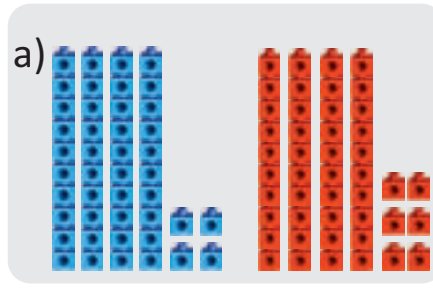
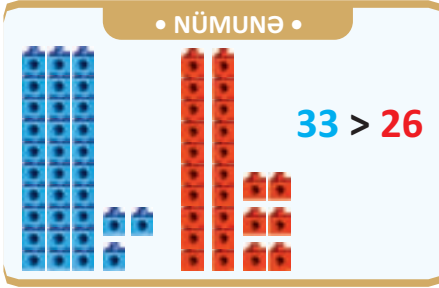
- Həm onluqları, həm də təkliləri bərabər olan ikirəqəmli ədədlər bir-birinə bərabərdir:

$$67 = 67$$

6 onluq 7 təklik 6 onluq 7 təklik

Bələdçi

Göy və qırmızı kubların sayını tapın və müqayisə edin.

Müstəqil iş

1. Ədədləri müqayisə edin.

a) $20 * 30$ $27 * 37$ $5 * 50$ $67 * 25$ $29 * 29$ $78 * 87$ $55 * 15$
 $37 * 27$ $71 * 71$ $14 * 41$ $60 * 6$ $65 * 55$ $60 * 70$ $44 * 84$

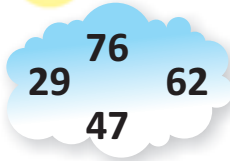
b) $73 * 78$ $88 * 82$ $29 * 22$ $53 * 55$ $43 * 43$ $67 * 62$ $41 * 40$
 $21 * 23$ $90 * 92$ $32 * 34$ $34 * 36$ $67 * 69$ $36 * 32$ $66 * 65$

2. Dairədəki ədədi verilmiş digər ədədlərin hər biri ilə müqayisə edin.

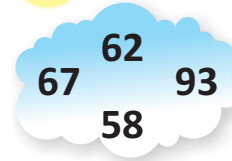
a) 25

b) 56

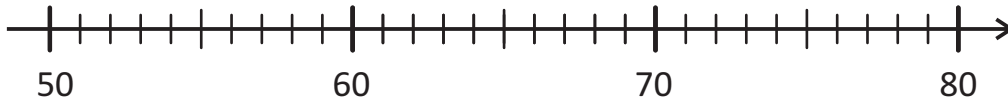
c) 62

3. Ədədləri ədəd oxunda göstərin və onları müqayisə edin.

a) 50-dən 1 vahid çox olan ədədlə 60-dan 1 vahid az olan ədədi;

b) 71-dən 5 vahid çox olan ədədlə 79-dan 10 vahid az olan ədədi:

4. Səhvləri tapın.

$45 > 35$ $3 = 30$ $56 < 65$ $27 > 76$ $74 < 84$ $81 = 18$ $90 < 89$

5. Boş xananın yerində hansı ədədlər ola bilər? Hər birinə aid 3 nümunə yazın.

$27 > \square$

$\square < 65$

$\square < 96$

$\square > 87$

$\square < 77$

6. İkirəqəmli ədədlərin pozulmuş rəqəmlərini müəyyən edin.

$9 > 89$

$68 < 6$

$3 < 32$

$4 = 8$

$3 = 6$

Məsələ həlli

7. Kimin kitabı daha çoxdur?

Aynur

Anar

8. Uşaqlardan kim haqlıdır?

Mənim pulum daha çoxdur!

Anar

Mənim pulum daha çoxdur!

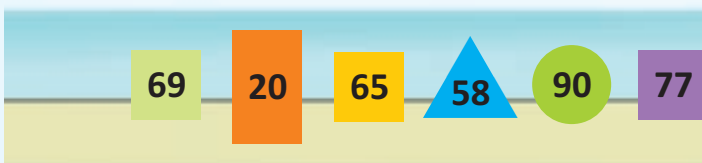
Səbinə

9. Samir fikrində hansı ədədi tutdu?

Fikrimdə ikirəqəmli bir ədəd var.
Bu ədəd 32-dən böyük, 35-dən kiçikdir.
Ədədin onluqları ilə təklidləri fərqlidir.

10. Lalənin muncuqlarının sayı 67-dən azdır. Bu ədəd kvadratın içində yazılıb. Lalənin neçə muncuğu var?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

YADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Masadakı bananların sayını müqayisə edin. Əvvəl təxmin edin, sonra isə saymaqla cavabınızı yoxlayın.

2. Hansı cümlədə sözləri təşkil edən hərflərin ümumi sayı daha azdır? Əvvəl təxmin edin, sonra isə saymaqla cavabınızı yoxlayın.
- a) Qədim zamanlarda insanlar ev tikməyi bacarmırdılar.
- b) Uzaqda zəif görünən alov Domrulu çox maraqlandırdı.

3. Samir daha çox hissəsi olan pəzl almaq istədi. O hansı qutunu almalıdır?

4. Lalə və qardaşı saydıqları ulduzların sayını dəftərə yazdılar. Lalənin yazdığı ədəddə 3 onluq 2 təklik var. Qardaşının yazdığı ədəddə isə 2 onluq 9 təklik var. Kim daha çox ulduz saydı?

5. Nənə həyətdəki cücələri saydı. Cücələrin sayı 25-dən çox, 35-dən azdır. Bu ədəddə təklidlərin sayı 3-ə bərabərdir. Həyətdə neçə cücə var?

6. Anar fikrində bir ədəd tutdu. Bu ədəd 65-dən böyük, 71-dən isə kiçikdir. Ədədin onluqlarının və təklidlərinin sayının cəmi 7-dir. Bu ədəd hansıdır?

2 Sıralama

Araşdırma-müzakirə

- Açarlar hansı qayda ilə asılmışdır?

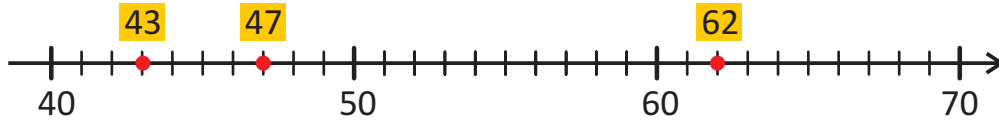
Kənardakı hər bir açarın yerini müəyyən edin.

Açar sözlər

- ədəd oxu
- artan sıra
- azalan sıra
- ardıcıl

Öyrənmə

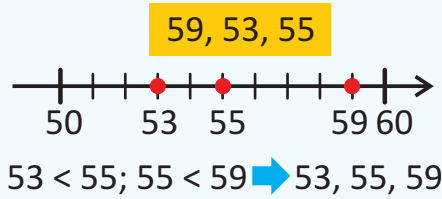
Ədəd oxundan istifadə etməklə ədədləri sıralamaq olar. Məsələn: 47, 62 və 43 ədədlərini ədəd oxunda qeyd etməklə kiçikdən böyüyə belə sıralamaq olar: 43, 47, 62.

Bələdçi

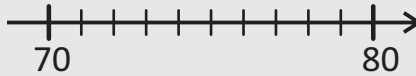
Ədədləri ədəd oxundan istifadə etməklə sıralayın.

• NÜMUNƏ •

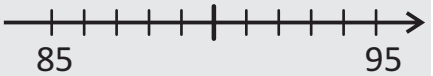

$53 < 55$; $55 < 59$ → 53, 55, 59

a) 71, 78, 73

b) 93, 90, 88

Müstəqil iş

1. Ədəd oxundan istifadə etməklə verilmiş ədədləri sıralayın.

a) 58, 45, 54

b) 95, 82, 85, 91

- İkirəqəmli ədədləri sıralamaq üçün onları müqayisə etmək lazımdır. Bunun üçün əvvəl onluqlar, sonra isə təklilər müqayisə olunur. Onluğu kiçik olan ədəd daha kiçikdir. Onluqların sayı eynidirsə, təklilərin sayı kiçik olan ədəd kiçikdir.

Məsələn, 65, 47 və 63 ədədlərini belə sıralamaq olar:

65, 47, 63

47, 65, 63

47, 63, 65

65, 63, 47

47 < 65

63 < 65

Artan sıra

Azalan sıra

47 < 63

2. Ədədləri artan sıra ilə düzün.

- a) 23, 28, 25 b) 27, 45, 38 c) 93, 38, 32 d) 78, 71, 58, 64

3. Ədədləri azalan sıra ilə düzün.

- a) 93, 99, 95 b) 15, 69, 47 c) 57, 59, 33 d) 66, 62, 89, 85

Məsələ həlli

4. Lalə dibçəkdə gül əkdi. O, 4 həftə ərzində gülün hündürlüyünü ölçüb qeyd etdi. 3-cü həftədə gülün hündürlüyü neçə santimetr oldu?

12 sm

24 sm

5 sm

20 sm

1-ci
həftə

2-ci
həftə

3-cü
həftə

4-cü
həftə

5. Heyvanlar haqqında kitab 64, nağıllar kitabı 88, maşınlar barədə kitab isə 48 səhifədir.

- Samir kitabları qalından naziyə olmaqla üst-üstə yığmaq istədi. O ən altda və ən üstə hansı kitabları qoymalıdır?
- Samir 60 səhifəsi olan məntiq kitabını hansı kitabların arasına qoyar?

LAYIHƏ

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Ədədləri müqayisə edin.

$24 * 42$	$50 * 40$	$45 * 45$	$97 * 70$	$70 * 60$	$66 * 99$
$34 * 44$	$63 * 37$	$72 * 87$	$61 * 60$	$60 * 59$	$59 * 50$

2. Ədədləri sıralayın. Ən kiçik və ən böyük ədədləri müəyyənləşdirin.

a) Artan sıra ilə

42 24
51

80 67 92
93

b) Azalan sıra ilə

31 57
39

53 58 25
94

3. Lalə, Aynur və Anar meşədən göbələk topladılar.

Lalənin səbətində ən çox, Anarın səbətində isə ən az göbələk var. Şəkildə hər səbətin içindəki göbələklərin sayı göstərilib. Hansı səbət kimə məxsusdur?

4. Uşaqlar Samirdən nənəsinin yaşını soruşdular.

Samir dedi:

– Nənəmin yaşı 57-dən çox, 65-dən azdır.

Bu ədədin onluq və təklidlərinin cəmi 8-ə

bərabərdir. Samirin nənəsinin neçə yaşı var?

5. Elxan və Səbinə daxıllarında olan qəpik pulları sayıb vərəqə yazdılar. Hər ikisinin pulu ikirəqəmli ədədlə ifadə olundu. Bu ədədlərin hər biri 4 və 5 rəqəmləri ilə yazılır. Elxanın pulu Səbinəninkindən çoxdur. Hər uşağın daxilində neçə qəpik pul var idi?

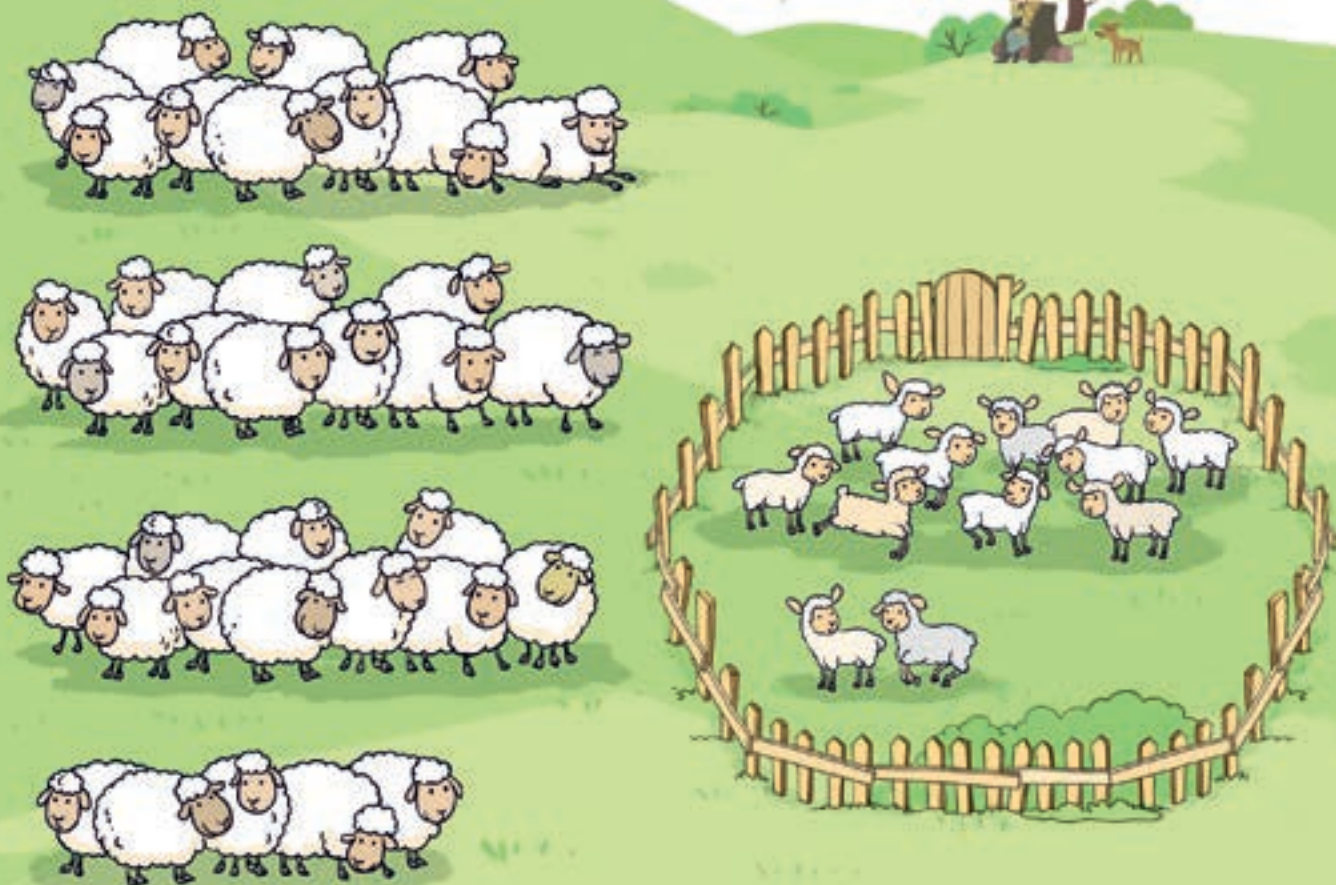

6. Yay tətildə Anar 26, Səbinə 35, Lalə isə 29 hekayə oxudu. Uşaqları az hekayə oxuyandan çox oxuyana doğru necə sıralamaq olar?

TOPLAMA VƏ ÇIXMA

(100-ə qədər)

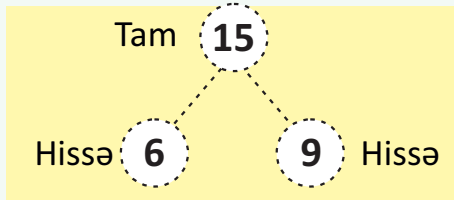
Hazırıqmi?

- Neçə qoyun və neçə quzu var?
- Cəmi neçə heyvan var?
- Qoyunlar quzulardan nə qədər çoxdur? Bunu necə tapmaq olar?

LAYIHƏ

YADA SALIN

- Ədəd və onun iki hissəsi ədəd üçlüyü təşkil edir.

$$6 + 9 = 15$$

$$9 + 6 = 15$$

$$15 - 6 = 9$$

$$15 - 9 = 6$$

- Alt-alta toplama

Onl. Təkl.

$$\begin{array}{r} 14 \\ + 5 \\ \hline 19 \end{array}$$

- Onluq və təklidlərə ayırmaqla toplama

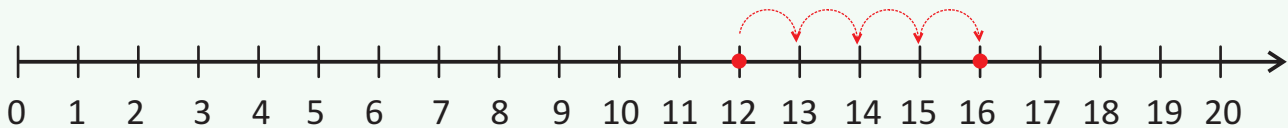
$$13 + 6 = 10 + 3 + 6 \Rightarrow 10 + 9 = 19$$

- 10-a tamamlamaqla toplama

$$8 + 5 = 8 + 2 + 3 \Rightarrow 10 + 3 = 13$$

- İrəli saymaqla toplama: $12 + 4$

12-dən 4 vahid irəli saydıqda 16 alınır: 13, 14, 15, 16 $\Rightarrow 12 + 4 = 16$

TƏKRAR ÜÇÜN TAPŞIRIQLAR

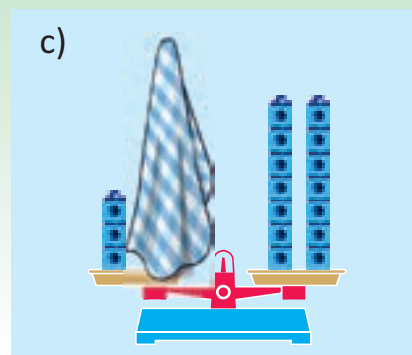
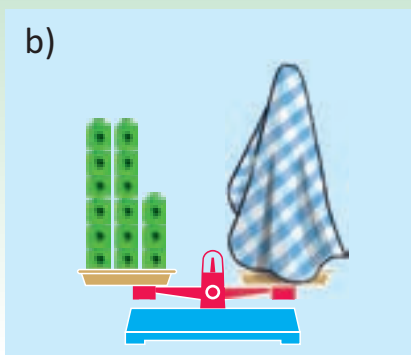
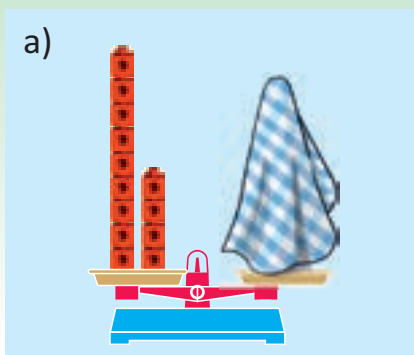
- Cəmi tapın.

$5 + 6$	$9 + 4$	$15 + 2 + 2$	$11 + 3 + 4$	$6 + 6 + 5$	$\begin{array}{r} 10 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 11 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$
$8 + 4$	$8 + 10$	$13 + 2 + 4$	$10 + 5 + 2$	$3 + 12 + 3$		

- Hesablayın və müqayisə edin.

$12 + 2 * 14$	$10 + 7 * 20$	$13 + 6 * 5 + 7$	$10 + 6 * 8 + 8$
$8 + 7 * 12$	$15 * 11 + 5$	$19 * 7 + 3 + 10$	$7 + 3 + 5 * 8 + 7$

3. Tərəzinin gözləri bərabərləşib. Dəsmalın altında neçə kub var?
Uyğun misallar yazın.

4. Məchul toplananı tapın.

$2 + \square = 17$

$9 + \square = 13$

$6 + \square = 19$

$\square + 6 = 18$

$\square + 5 = 15$

$3 + \square = 16$

$5 + \square = 17$

$\square + 9 = 11$

$\square + 9 = 15$

$\square + 7 = 14$

5. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

Toplanan		12	2		10	5	5	7
Toplanan	10	5	16	3	8		8	
Cəm	20			18		12		19

6. Tarladan dəyirmanə səhər 9, günorta 5, axşam isə 7 kisə buğda göndərildi.
Gün ərzində dəyirmanə neçə kisə buğda göndərildi?

7. Güldandan 9 gülü götürdükdən sonra 6 gül qaldı.
Güldanda əvvəlcə neçə gül vardı?

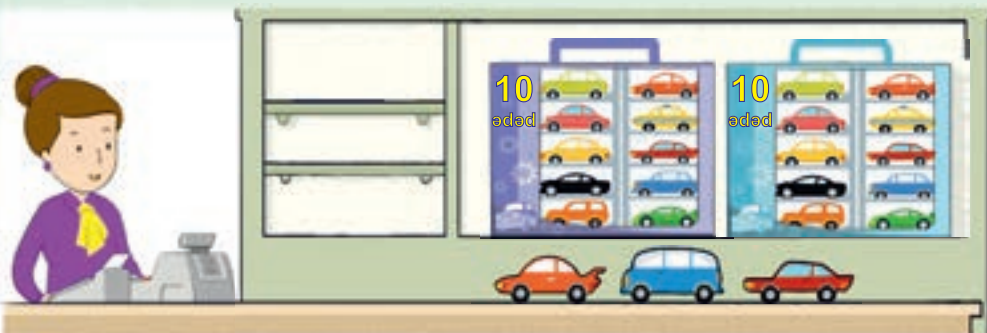
8. Samovar 18 l su tutur. 5 l su tutan vedrəni üç dəfə
doldurub boş samovara tökdülər.

- Samovarın dolması üçün əlavə neçə litr su tökmək lazımdır?
- Vedrəni bir dəfə də su ilə doldurub samovar dolana kimi tökdülər. Vedrədə neçə litr su artıq qaldı?

3 İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin toplanması

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- alt-alta toplama
- ikirəqəmli ədəd
- onluqların cəmi
- təklirlərin cəmi

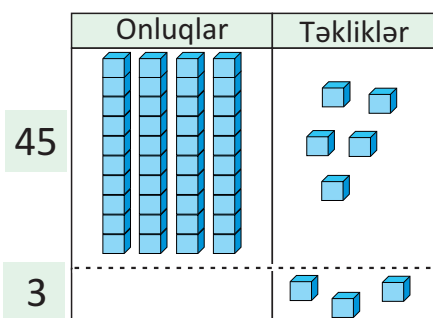
Rəfdəki hər qutuda 10 maşın var. Satıcı masadakı oyuncaq maşınları da rəfə yığdı.

- Rəfdə neçə maşın oldu?
- Bunu necə tapmaq olar?

Öyrənmə

İkirəqəmli ədədlərin cəmini tapmaq üçün əvvəlcə təklirlər, sonra isə onluqlar toplanır. Məsələn, $45 + 3 = ?$

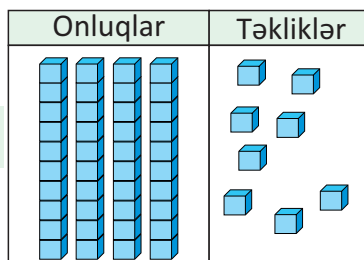
Addım 1. Təklirlər toplanır.

	Onl.	Təkl.
+	4	5
		3
		8

48

Addım 2. Onluqlar toplanır.

	Onl.	Təkl.
+	4	5
		3
	4	8

5 təklir + 3 təklir = 8 təklir

4 onluq + 0 onluq = 4 onluq

DİQQƏT!

Birrəqəmli ədəddə onluqların sayı sıfıra bərabərdir.

$$45 + 3 = 48$$

Fikirləş!

İrəli saymaqla $45 + 3$ cəmini necə tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

Bələdçi

Təsvirlərə uyğun misal yazın və həll edin.

• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təklilər	Onl. Təkl.
		$\begin{array}{r} 24 \\ + 2 \\ \hline 26 \end{array}$

a)

Onluqlar	Təklilər	Onl. Təkl.

b)

Onluqlar	Təklilər	Onl. Təkl.

Müstəqil iş

1. Cəmi tapın.

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 84 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 32 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 58 \\ + 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 62 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 21 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 93 \\ + 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 44 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 80 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 72 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 82 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 43 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 36 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

2. Ədədləri alt-alta yazmaqla toplayın.

35 və 2

3 və 46

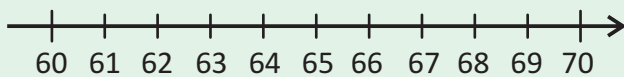
90 və 8

4 və 64

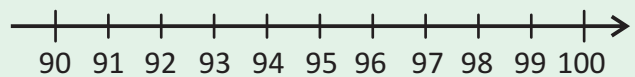
42 və 6

3. İrəli saymaqla cəmi tapın.

a) $61 + 4$

b) $93 + 6$

4. Ədəd oxundan istifadə etməklə cəmi tapın.

$14 + 5$

$32 + 3$

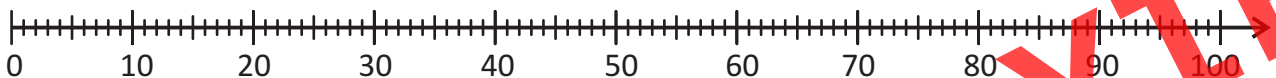
$93 + 6$

$48 + 1$

$81 + 3$

$67 + 2$

$41 + 5$

- İkirəqəmli ədədi onluq və təklidlərə ayıraraq ədəd üçlüyündə təsvir etməklə də cəmi tapmaq olar. Bu zaman təklidlər və onluqlar ayrı-ayrı toplanır, sonra isə onların cəmi tapılır.

$$\begin{array}{c} 45 \\ \swarrow \searrow \\ 40 \quad 5 \\ 4 \text{ onl.} \quad 5 \text{ təkl.} \end{array} + 3 = ?$$

Təklidlər toplanır: $5 + 3 = 8$
Onluqlar toplanır: $40 + 0 = 40$
Cəm tapılır: $40 + 8 = 48$

$$45 + 3 = 48$$

5. Onluq və təklidlərə ayırmaqla cəmi tapın.

$34 + 5$

$76 + 2$

$83 + 3$

$38 + 1$

$50 + 5$

$85 + 3$

$64 + 4$

6. Cəmi tapın.

$91 + 4$

$47 + 1$

$80 + 9$

$52 + 2$

$42 + 5$

$23 + 6$

$57 + 2$

Məsələ həlli

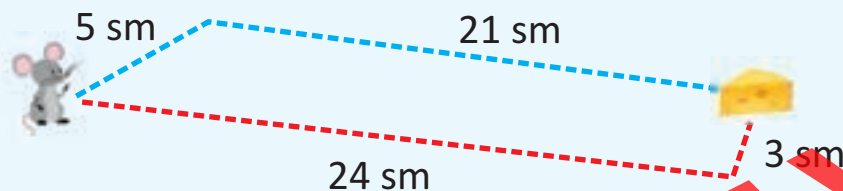
7. Samir masada 21 rəngli və 5 sadə karandaş saydı. Masada cəmi neçə karandaş var?

8. Bir kisədə 24 kq, o birində isə bundan 4 kq çox kartof var. İkinci kisədə neçə kiloqram kartof var?

9. Siçan pendirə iki yolla çata bilər. Hansı yol daha qısadır: göy, yoxsa qırmızı?

4 Onluqların toplanması

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- onluqların cəmi
- irəli sayma

Əsmər nənə ağ və sarı yumurtaları ayırıb on-on qablara yığdı.

- Ağ və sarı yumurtaların hər birindən neçə dənədir?
- Yumurtaların ümumi sayını necə tapmaq olar?

Öyrənmə

Təklidləri sıfır olan ikirəqəmli ədədlərin cəmi onluqların cəminə bərabərdir. Məsələn, $30 + 20 = ?$

Addım 1. Təklidlər toplanır.

	Onluqlar	Təklidlər
30		
20		

Onl. Təkl.

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 20 \\ \hline 50 \end{array}$$

0 təklik + 0 təklik = 0 təklik

Addım 2. Onluqlar toplanır.

	Onluqlar	Təklidlər
50		

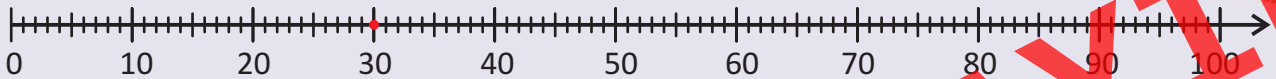
Onl. Təkl.

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 20 \\ \hline 50 \end{array}$$

3 onluq + 2 onluq = 5 onluq

$$30 + 20 = 50$$

İrəli saymaqla $30 + 20$ cəmini necə tapmaq olar?
Ədəd oxunda göstərin.

Fikirləş!

Bələdçi

Təsvirlərə uyğun
misal yazın
və həll edin.

• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təklilər

$$\begin{array}{r} 40 \\ + 20 \\ \hline 60 \end{array}$$

a)

Onluqlar	Təklilər

b)

Onluqlar	Təklilər

Müstəqil iş

1. Cəmi tapın.

$$\begin{array}{r} 10 \\ + 40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ + 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ + 40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ + 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ + 50 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ + 70 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

- Bəzən toplananlardan birində təklik sifıra bərabər olur. Məsələn, $34 + 20 = ?$ Bu halda da əvvəlcə təklilər, sonra isə onluqlar toplanır.

Addım 1. Təklilər toplanır.

Onluqlar	Təklilər

34

20

4 təklik + 0 təklik = 4 təklik

Addım 2. Onluqlar toplanır.

Onluqlar	Təklilər

54

3 onluq + 2 onluq = 5 onluq

$$34 + 20 = 54$$

Fikirləş!

İrəli saymaqla $34 + 20$ cəmini necə
tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

2. Cəmi tapın.

$$\begin{array}{r} 26 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ + 21 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 \\ + 40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 52 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 88 \\ + 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 54 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

3. Ədəd oxunda irəli saymaqla cəmi tapın.

$20 + 20$

$30 + 10$

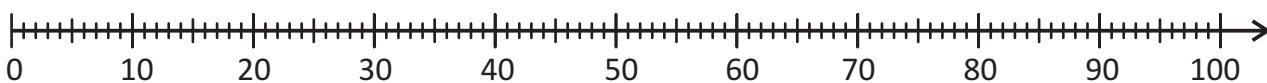
$25 + 20$

$44 + 10$

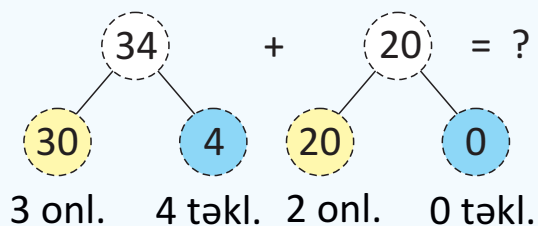
$57 + 30$

$36 + 40$

$23 + 50$

- Toplananları onluq və təklidlərə ayıraraq ədəd üçlüyündə təsvir etməklə cəmi tapmaq olar.

Təklidlər toplanır: $4 + 0 = 4$
Onluqlar toplanır: $30 + 20 = 50$
Cəm tapılır: $50 + 4 = 54$

$$34 + 20 = 54$$

4. Toplananları onluq və təklidlərə ayırmaqla cəmi tapın.

$39 + 40$

$23 + 50$

$67 + 30$

$82 + 10$

$48 + 20$

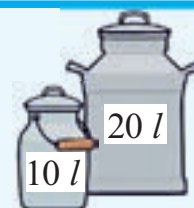
$56 + 30$

$40 + 18$

$50 + 26$

Məsələ həlli

5. Bidonun birində 20 l, o birində isə 10 l süd var. İki bidonda cəmi neçə litr süd var?

6. Səbinə 26 nömrəli evdə yaşayır. Anargilin evi Səbinəgildən sonra 10-cudur. Anar hansı nömrəli evdə yaşayır? Misal yazmaqla həll edin.

7. 2“A” sinfində 30, 2“B” sinfində isə 29 şagird oxuyur. İki sinifdə cəmi neçə şagird oxuyur?

5 İkirəqəmli ədədlərin toplanması

Araşdırma-müzakirə

Səbinə

Anar

- Hər uşağın neçə qəpik pulu var?
- Uşaqların birlikdə nə qədər pulu olduğunu necə tapmaq olar?

Açar sözlər

- onluqların cəmi
- təklirlərin cəmi

Öyrənmə

Təklirləri sıfırdan fərqli olan ikirəqəmli ədədləri toplamaq üçün ümumi qaydadan istifadə olunur: əvvəl təklirlər, sonra isə onluqlar toplanır. Məsələn, $45 + 23 = ?$

Addım 1. Təklirlər toplanır.

Onluqlar	Təklirlər
45	
23	

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 4 \quad 5 \\ + 2 \quad 3 \\ \hline \quad 8 \end{array}$$

Addım 2. Onluqlar toplanır.

Onluqlar	Təklirlər
68	

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 4 \quad 5 \\ + 2 \quad 3 \\ \hline 6 \quad 8 \end{array}$$

5 təklir + 3 təklir = 8 təklir 4 onluq + 2 onluq = 6 onluq

$$45 + 23 = 68$$

Bələdçi

Təsvirlərə uyğun misal yazın və həll edin.

• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təklirlər

$$\begin{array}{r} 3 \quad 3 \\ + 2 \quad 4 \\ \hline 5 \quad 7 \end{array}$$

a)

Onluqlar	Təklirlər

b)

Onluqlar	Təklirlər

Müstəqil iş

1. Cəmi tapın.

$$\begin{array}{r} 2 \quad 8 \\ + 4 \quad 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \quad 5 \\ + 2 \quad 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \quad 3 \\ + 1 \quad 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \quad 6 \\ + 6 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \quad 4 \\ + 2 \quad 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \quad 2 \\ + 4 \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

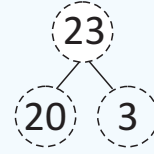

- İrəli saymaqla $45 + 23$ cəmini belə tapmaq olar:

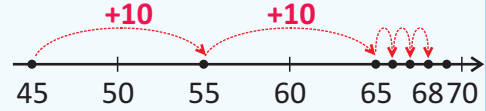
Addım 1. Birinci toplanandan başlamaqla ikinci toplanandakı onluqların sayı qədər on-on irəli sayılır: 45, 55, 65. $\rightarrow 45 + 20 = 65$

Addım 2. İkinci toplanandakı təklidlərin sayı qədər irəli sayılır: 65, 66, 67, 68. $\rightarrow 65 + 3 = 68$

$$45 + 23 = 68$$

43	44	45	46	47	48	49	50
53	54	55	56	57	58	59	60
63	64	65	66	67	68	69	70

2. İrəli saymaqla cəmi tapın.

$22 + 13$

$41 + 14$

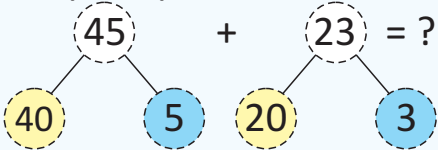
$23 + 32$

$54 + 12$

$34 + 15$

$36 + 22$

- İkirəqəmli ədədləri onluq və təklidlərə ayırmaqla cəmi belə tapmaq olar:

4 onl. 5 təkl. 2 onl. 3 təkl.

Təklidlər toplanır: $5 + 3 = 8$
Onluqlar toplanır: $40 + 20 = 60$
Cəm tapılır: $60 + 8 = 68$

$$45 + 23 = 68$$

3. Toplananları onluq və təklidlərə ayırmaqla cəmi tapın.

$51 + 47$

$26 + 53$

$61 + 38$

$64 + 14$

$22 + 46$

$43 + 41$

$65 + 23$

$35 + 53$

4. Misalları həll edin.

$45 + 22$

$13 + 23$

$64 + 34$

$36 + 52$

$77 + 21$

$25 + 63$

$52 + 22$

$44 + 44$

Məsələ həlli

5. Aynur uzunluğu 25 sm və 14 sm olan iki zolağı uc-uca birləşdirdi. Alınan zolağın uzunluğu neçə santimetr oldu?

6. Satıcı bir gündə 21 kq armud, bundan 11 kq çox alma satdı.

- Satıcı neçə kiloqram alma satdı?
- Satıcı cəmi neçə kiloqram alma və armud satdı?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Cəmi tapın.

$$\begin{array}{r} 23 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 66 \\ + 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 42 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 12 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 51 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 \\ + 50 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 27 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 68 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 81 \\ + 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 13 \\ + 25 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 43 \\ + 34 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 64 \\ + 14 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 44 \\ + 55 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 27 \\ + 22 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 72 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$$

2. Ədəd oxunda irəli saymaqla cəmi tapın.

$34 + 5$

$90 + 7$

$50 + 30$

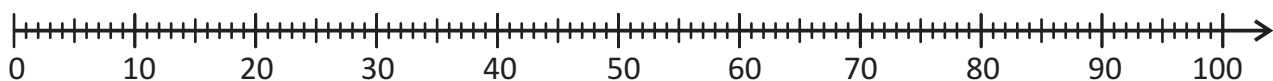
$20 + 60$

$30 + 43$

$63 + 30$

$35 + 22$

$41 + 46$

3. Ədədləri onluq və təklidlərə ayırmaqla cəmi tapın.

$46 + 13$

$25 + 40$

$87 + 10$

$74 + 20$

$62 + 26$

$40 + 50$

$80 + 4$

$63 + 33$

$75 + 11$

$44 + 55$

$93 + 4$

$65 + 23$

$86 + 2$

$20 + 70$

$43 + 16$

$22 + 35$

4. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

Toplanan	23	17	92	20	58	71	26	5	33
Toplanan	13	10	5	60	21	4	51	82	46
Cəm									

5. Uyğun misalları yazın.

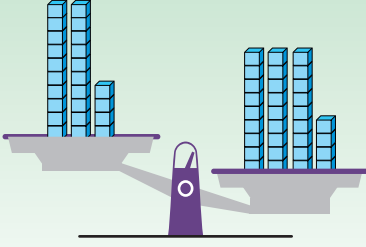
a) Toplananlardan biri otuz, digəri isə səkkizdir. Cəmi tapın.

b) İyirmi beş və qırx iki ədədlərinin cəmini tapın.

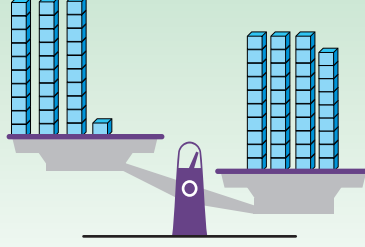
c) Altmış və iyirmi üç ədədlərinin cəmini tapın.

d) Yetmiş ədədindən on vahid böyük ədədi tapın.

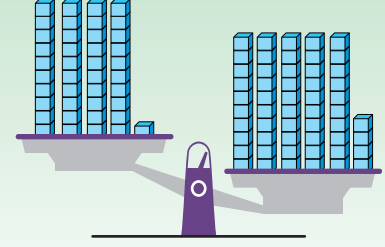
6. Tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün sol gözə neçə kub əlavə etmək lazımdır? Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

$$24 + \square = 34$$

$$31 + \square = 39$$

$$41 + \square = 54$$

7. Hesablayın və müqayisə edin.

$$51 + 23 * 60$$

$$12 + 30 * 20 + 22$$

$$17 + 61 * 43 + 25$$

$$75 + 23 * 66 + 33$$

8. Uşaqlar bayramda sinif otağına 30 qırmızı, 24 sarı bayraq asdılar. Onlar sinif otağına cəmi neçə bayraq asdılar?

9. Qələm qabındakı karandaşların sayı masanın üstündə olan karandaşlardan 21 dənə çoxdur. Qələm qabında neçə karandaş var?

43 ₼

?

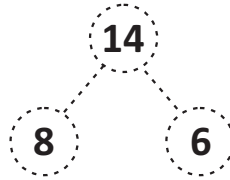
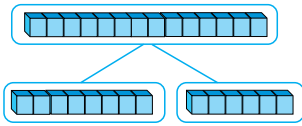
10. Pencəyin qiyməti 43 manatdır. Bu, paltonun qiymətindən 25 manat azdır. Palto neçəyədir?

LAYIHƏ

YADA SALIN

- Ədəd üçlüyü

$$14 - 8 = 6$$

$$6 + 8 = 14$$

$$14 - 6 = 8$$

$$8 + 6 = 14$$

- Toplama əməlinin nəticəsini çıxma, çıxma əməlinin nəticəsini isə toplama ilə yoxlamaq olar. Məsələn,

$$14 + 5 = 19 \Rightarrow 19 - 5 = 14$$

$$17 - 4 = 13 \Rightarrow 13 + 4 = 17$$

- Alt-alta çıxma

Onl.	Təkl.
1	7
-	5
1	2

- 10 vahid azaltma

$$13 - 10 = 3 + 10 - 10 = 3$$

- 10-a qədər

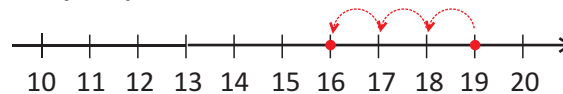
azaltmaqla çıxma

$$13 - 5 = 13 - 3 - 2 = 8$$

- Geri saymaqla çıxma: $19 - 3$

19-dan 3 vahid geri saydıqda 16 alınır: 18, 17, 16 $\Rightarrow 19 - 3 = 16$

TƏKRAR ÜÇÜN TAPŞIRIQLAR

- Fərqi tapın.

$$17 - 7$$

$$18 - 4$$

$$13 - 5$$

$$17 - 0$$

$$12 - 9$$

$$17$$

$$18$$

$$15$$

$$19 - 10$$

$$15 - 3$$

$$14 - 14$$

$$16 - 8$$

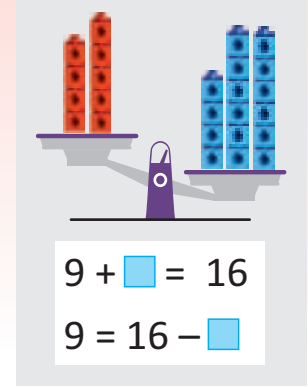
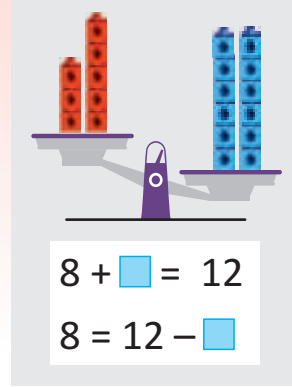
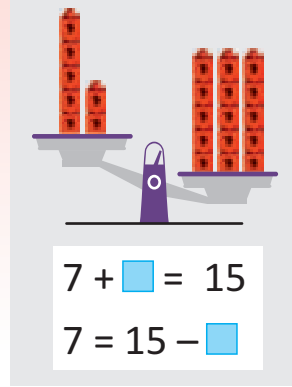
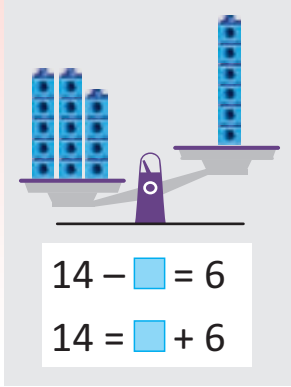
$$19 - 7$$

$$- 3$$

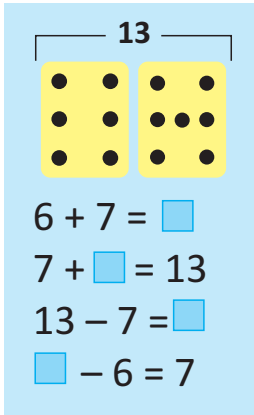
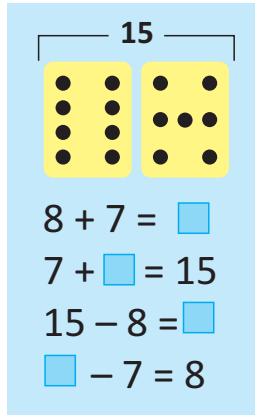
$$- 5$$

$$- 4$$

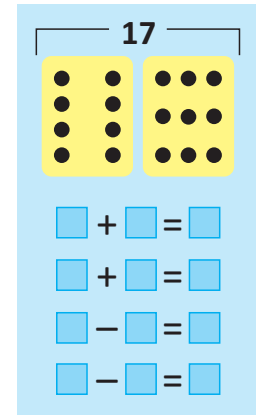
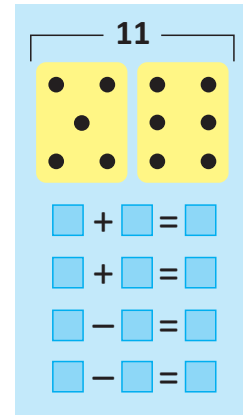
2. Tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün neçə kub götürmək və ya əlavə etmək lazımdır? Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

3. Boş xanalara uyğun olan ədədləri müəyyənəldirin.

4. Toplama və çıxmanın əlaqəsinə aid misallar yazın.

5. Məchulu tapın.

$14 - \square = 9$	$16 - \square = 8$	$13 - \square = 9$	$17 - \square = 17$	$15 - \square = 7$	$11 - \square = 8$
$12 - \square = 5$	$18 - \square = 2$	$15 - \square = 10$	$\square - 5 = 12$	$\square - 7 = 5$	$\square - 4 = 11$

6. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

Toplanan	17		6	9	19
Toplanan	3	6		7	
Cəm		16	18		20

Azalan	15	16		13	
Çıxılan	5		4		7
Fərq		9	16	5	12

7. Samir boşqabdakı qutablardan 3-nü yedikdən sonra 8-i qaldı. Boşqabda neçə qutab vardı?

6 İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin fərqi

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- alt-alta çıxma
- onluqların fərqi
- təklirlərin fərqi
- geri sayma

Masanın üzərində 24 muncuq var. Aynur muncuqlardan boyunbağı düzəltdikdən sonra 3 muncuq artıq qaldı.

- Aynur boyunbağını neçə muncuqdan düzəltdi?

Öyrənmə

İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin fərfini tapmaq üçün əvvəlcə təklirdən təklir, sonra isə onluqdan onluq çıxılır. Məsələn, $36 - 4 = ?$

Addım 1. Təklirdən təklir çıxılır.

Onluqlar	Təklirlər

6 təklir – 4 təklir = 2 təklir

Onl.	Təkl.
3	6
–	4
	2

Addım 2. Onluqdan onluq çıxılır.

Onluqlar	Təklirlər

3 onluq – 0 onluq = 3 onluq

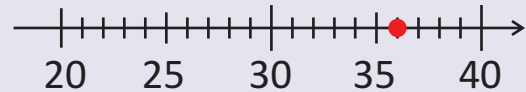
Onl.	Təkl.
3	6
–	4
3	2

$$36 - 4 = 32$$

FİKİRLƏŞ!

Geri saymaqla $36 - 4$ fərfini necə tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

Bələdçi

Təsvirlərə uyğun misallar yazın və həll edin.

• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təklirlər	
		$\begin{array}{r} 25 \\ - 3 \\ \hline 22 \end{array}$

a)

Onluqlar	Təklirlər

b)

Onluqlar	Təklirlər

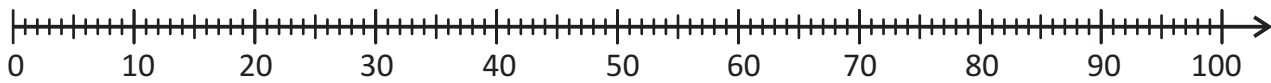
Müstəqil iş

1. Fərqi tapın.

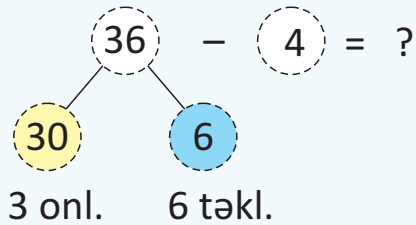
Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 35 \\ - 1 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 36 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 64 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 89 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 43 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 68 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$
Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 97 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 29 \\ - 9 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 57 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 76 \\ - 2 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 28 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 39 \\ - 6 \\ \hline \end{array}$

2. Ədəd oxundan istifadə etməklə fərqi tapın.

34 – 4 48 – 4 73 – 1 52 – 2 56 – 5 34 – 3 99 – 7 67 – 4 98 – 2

- İkırəqəmli ədədi onluq və təklidlərə ayıraraq ədəd üçlüyündə təsvir etməklə də fərqi tapmaq olar. Bu zaman təklidlər və onluqlar ayrı-ayrı çıxılır, sonra isə cavablar toplanır.

Təklidlər çıxılır: $6 - 4 = 2$
Onluqlar çıxılır: $30 - 0 = 30$
Cavablar toplanır: $30 + 2 = 32$

$$36 - 4 = 32$$

3. Azalanı onluq və təklidlərə ayırmaqla fərqi tapın.

29 – 3 57 – 6 95 – 4 82 – 2 66 – 3 46 – 4 59 – 7 61 – 1 38 – 5

4. Fərqi tapın.

25 – 3 37 – 5 69 – 8 45 – 1 58 – 7 99 – 9 75 – 3 87 – 4 48 – 5

Məsələ həlli

5. Lalənin 45 qəpiyi var. O, qardaşına 5 qəpik versə, neçə qəpik pulu qalar?

6. Samirin 27 oyuncaq maşını var. Bunlardan 6-sı göy, qalanları isə qırmızı rəngdədir. Samirin neçə qırmızı maşını var?

7 Onluqların çıxılması

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- onluqların fərqi
- geri sayma

Anası Anarın ad gününə hər birində 10 şokolad olan 3 qutu aldı. Ad gününə gələn 20 uşağın hərəsi bir şokolad yedi.

- Neçə şokolad artıq qaldı?

Öyrənmə

Təklidləri sıfır olan ikirəqəmli ədədlərin fərqi onluqların fərqinə bərabərdir. Məsələn, $30 - 20 = ?$

Addım 1. Təklidən təklid çıxılır.

Onluqlar	Təklidlər

Onl.	Təkl.
3	0
- 2	0
	0

0 təklid – 0 təklid = 0 təklid

Addım 2. Onluqdan onluq çıxılır.

Onluqlar	Təklidlər

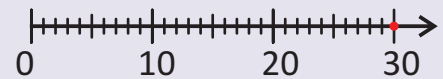
Onl.	Təkl.
3	0
- 2	0
1	0

3 onluq – 2 onluq = 1 onluq

FİKİRLƏŞ!

Geri saymaqla $30 - 20$ fərqi necə tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

$$30 - 20 = 10$$

Bələdçi

Təsvirlərə uyğun misallar yazın və həll edin.

• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təklidlər

$$\begin{array}{r} 50 \\ - 20 \\ \hline 30 \end{array}$$

a)

Onluqlar	Təklidlər

b)

Onluqlar	Təklidlər

Müstəqil iş

1. Fərqi tapın.

$$\begin{array}{r} 20 \\ -10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ -30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ -50 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 90 \\ -20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ -40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ -20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 90 \\ -70 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ -50 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ -30 \\ \hline \end{array}$$

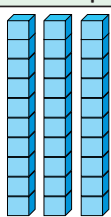
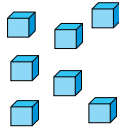
$$\begin{array}{r} 90 \\ -60 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ -30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ -30 \\ \hline \end{array}$$

- Bəzən yalnız çıxılarda təklidlərin sayı sıfıra bərabər olur. Məsələn, $37 - 20 = ?$ Bu halda da fərqi tapmaq üçün:

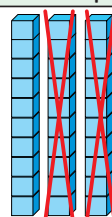
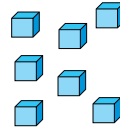
Addım 1. Təklidən təklid çıxılır.

Onluqlar	Təklidlər
	

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 3 \quad 7 \\ -2 \quad 0 \\ \hline \quad \quad 7 \end{array}$$

7 təklid – 0 təklid = 7 təklid

Addım 2. Onluqdan onluq çıxılır.

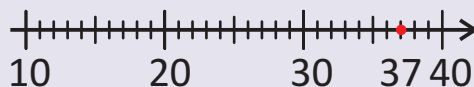
Onluqlar	Təklidlər
	

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 3 \quad 7 \\ -2 \quad 0 \\ \hline 1 \quad 7 \end{array}$$

3 onluq – 2 onluq = 1 onluq

$$37 - 20 = 17$$

Geri saymaqla $37 - 20$ fərfini necə tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

FİKİRLƏŞ!

2. Hesablayın.

$$\begin{array}{r} 45 \\ -20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 78 \\ -40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 99 \\ -10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 71 \\ -70 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 \\ -30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 82 \\ -50 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 27 \\ -10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 93 \\ -60 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ -30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 81 \\ -70 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ -40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 77 \\ -60 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 39 \\ -20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 62 \\ -40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 \\ -20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 95 \\ -60 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 29 \\ -10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 82 \\ -20 \\ \hline \end{array}$$

3. Ədəd oxundan istifadə etməklə fərqi tapın.

$54 - 10$

$45 - 20$

$63 - 30$

$51 - 20$

$54 - 40$

$39 - 30$

$93 - 40$

4. Fərqi tapın.

$67 - 10$

$95 - 50$

$83 - 70$

$82 - 30$

$87 - 40$

$92 - 20$

$56 - 30$

$56 - 40$

$72 - 40$

$91 - 50$

$98 - 50$

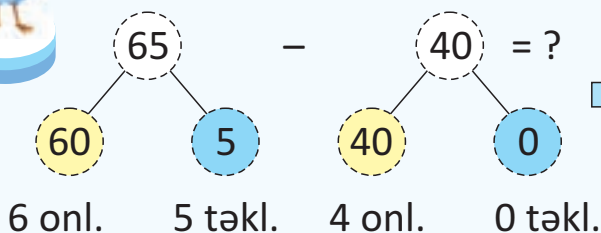
$52 - 40$

$74 - 50$

$44 - 10$

• Ədədləri onluq və təklidlərə ayırmaqla da fərqi tapmaq olar.

Təklidlər çıxılır: $5 - 0 = 5$
Onluqlar çıxılır: $60 - 40 = 20$
Cavablar toplanır: $20 + 5 = 25$

$65 - 40 = 25$

5. Ədədləri onluq və təklidlərə ayırmaqla fərqi tapın.

$58 - 30$

$46 - 20$

$82 - 70$

$69 - 10$

$29 - 20$

$52 - 40$

$77 - 50$

$99 - 30$

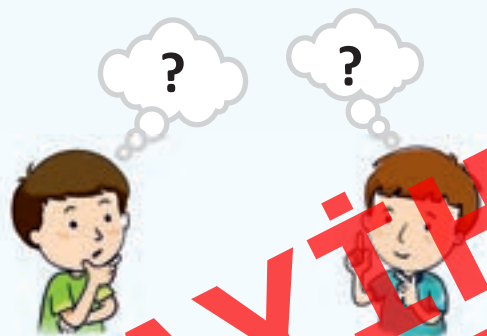
Məsələ həlli

6. Masadan neçə karandaş götürülsə, 23 karandaş qalar?

7. Samir və Anar hərəsi fikrində bir ədəd tutdu.

- Samirin fikrində tutduğu ədəd 48-dən 20 vahid kiçikdir. Samir fikrində hansı ədədi tutdu?
- Bu ədəd Anarın fikrində tutduğu ədəddən 10 vahid çoxdur. Anar fikrində hansı ədədi tutdu?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

VADDA SAXLA

- ▶ MƏSƏLƏNİ ANLA
- ▶ PLAN QUR
- ▶ HƏLL ET
- ▶ YOXLA

1. Məktəbin həyətinə əkmək üçün 39 ağac gətirdilər. Ağaclar əkildikdən sonra 8 ağac artıq qaldı. Məktəbin həyətinə neçə ağac əkildi?

2. Şalvar 35 manatadır. Köynək bundan 3 manat ucuzdur.
- Köynək neçəyədir?
 - Bir şalvar və bir köynək almaq üçün neçə manat pul ödəmək lazımdır?

3. Səbinə kitabxanadan 80 səhifəsi olan hekayə kitabı götürdü. O, bir neçə günə kitabın 40 səhifəsini oxudu. Səbinə kitabı oxuyub bitirmək üçün daha neçə səhifə oxumalıdır?

4. Bakıya gəzməyə gələn məktəbliləri Atəşgah və İçərişəhərə ekskursiyaya apardılar. Ekskursiyada cəmi 74 şagird iştirak etdi. İlk gün onlardan 30-u Atəşgahı, qalanları isə İçərişəhəri gəzdilər. Şagirdlərin neçəsi İçərişəhərə getdi?

5. Anar kibrit çöplərini bir-birinə yapışdırıb ev düzəltdi. Bunun üçün o, 34 yaşıl və bundan 2 dənə az qəhvəyi çöpdən istifadə etdi. Anar cəmi neçə kibrit çöpündən istifadə etdi?

LAYIHƏ

8 İkirəqəmli ədədlərin fərqi

Araşdırma-müzakirə

Lalənin hərəsində 10 vərəq olan 3 bağlama rəngli kağızı və 8 ədəd ağ kağızı var idi. O, aplikasiya düzəltmək üçün 2 bağlama rəngli və 4 ədəd ağ kağız işlətdi.

Açar sözlər

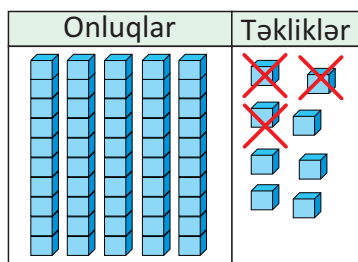
- onluqların fərqi
- təklirlərin fərqi

- Lalənin neçə bağlama rəngli kağızı qaldı?
- Onun neçə ədəd ağ kağızı qaldı?
- Lalənin cəmi neçə ədəd rəngli və ağ kağızı qaldı?

Öyrənmə

İkirəqəmli ədədlərin fərfini tapmaq üçün əvvəlcə, təklirdən təklir, sonra isə onluqdan onluq çıxılır. Məsələn, $58 - 23 = ?$

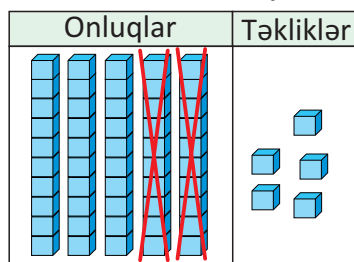
Addım 1. Təklirdən təklir çıxılır.

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 5 \quad 8 \\ - 2 \quad 3 \\ \hline \quad \quad 5 \end{array}$$

8 təklir - 3 təklir = 5 təklir

Addım 2. Onluqdan onluq çıxılır.

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 5 \quad 8 \\ - 2 \quad 3 \\ \hline 3 \quad 5 \end{array}$$

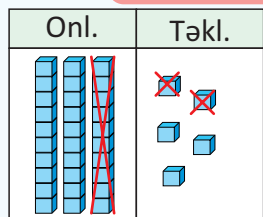
5 onluq - 2 onluq = 3 onluq

$$58 - 23 = 35$$

Bələdçi

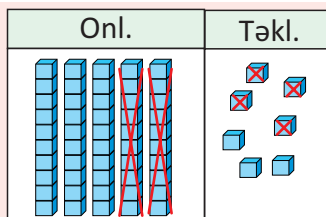
Təsvirlərə uyğun misallar yazın və həll edin.

• NÜMUNƏ •

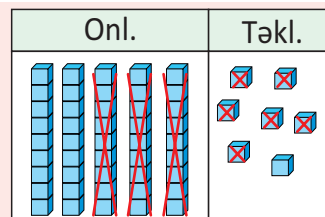

$$\begin{array}{r} 3 \quad 5 \\ - 1 \quad 2 \\ \hline 2 \quad 3 \end{array}$$

a)

b)

Müstəqil iş

1. Fərqi tapın.

$$\begin{array}{r} 5 \quad 4 \\ - 4 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \quad 9 \\ - 2 \quad 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \quad 9 \\ - 4 \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \quad 5 \\ - 5 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \quad 2 \\ - 1 \quad 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \quad 5 \\ - 6 \quad 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \quad 2 \\ - 2 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \quad 9 \\ - 6 \quad 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \quad 8 \\ - 4 \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \quad 6 \\ - 6 \quad 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \quad 3 \\ - 1 \quad 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \quad 9 \\ - 2 \quad 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \quad 7 \\ - 8 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

LAYIHƏ

- Geri saymaqla $58 - 23$ fərqi belə tapmaq olar:

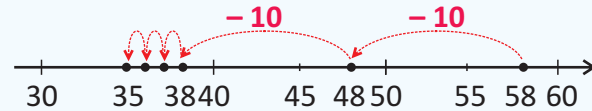
Addım 1. Azalandan başlamaqla çıxılardakı onluqların sayı qədər on-on geri sayılır:

$$58, \underline{48}, \underline{38} \rightarrow 58 - 20 = 38$$

Addım 2. Cavabdan çıxılardakı təklidlərin sayı qədər geri sayılır:

$$38, \underline{37}, \underline{36}, \underline{35} \rightarrow 38 - 3 = 35$$

20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60

$$58 - 23 = 35$$

2. Geri saymaqla fərqi tapın.

$48 - 14$

$59 - 21$

$75 - 12$

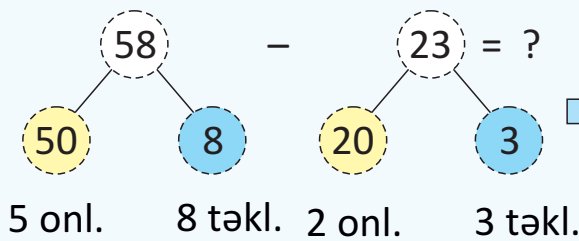
$55 - 34$

$59 - 11$

$37 - 13$

$98 - 18$

- Azalan və çıxılanı onluq və təklidlərə ayırıp ədəd üçlüyündə təsvir etməklə fərqi belə tapmaq olar:

Təklidlər çıxılır:

$$8 - 3 = 5$$

Onluqlar çıxılır:

$$50 - 20 = 30$$

Cavablar toplanır:

$$30 + 5 = 35$$

$$58 - 23 = 35$$

3. Ədədləri onluq və təklidlərə ayırmaqla fərqi tapın.

$38 - 23$

$74 - 12$

$59 - 54$

$94 - 13$

$66 - 24$

$48 - 34$

$59 - 39$

$67 - 25$

4. Alt-alta yazmaqla fərqi tapın.

$46 \text{ v} \! \! \text{ə} \! \! 12$

$68 \text{ v} \! \! \text{ə} \! \! 44$

$95 \text{ v} \! \! \text{ə} \! \! 72$

$76 \text{ v} \! \! \text{ə} \! \! 55$

$87 \text{ v} \! \! \text{ə} \! \! 34$

5. Hesablayın və müqayisə edin.

$45 - 11 * 33$

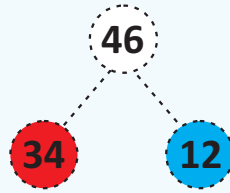
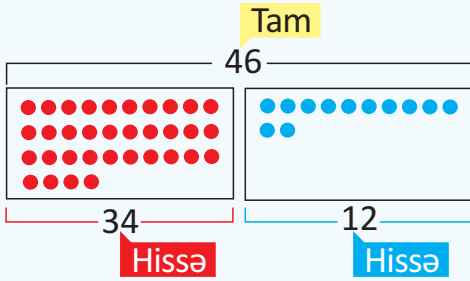
$68 - 46 * 24$

$89 - 26 * 32$

$46 - 14 * 33$

Tam və onun hissələri toplama və çıxma əməlləri ilə bağlıdır.

$$34 + 12 = 46$$

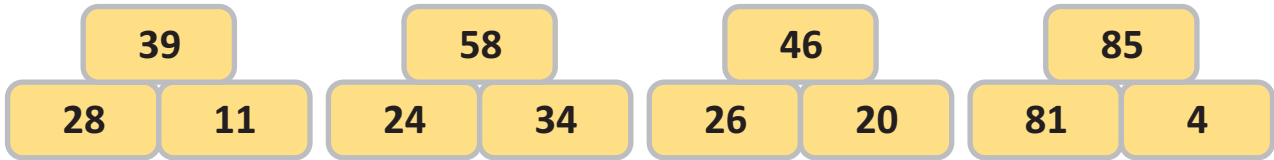
$$12 + 34 = 46$$

$$46 - 34 = 12$$

$$46 - 12 = 34$$

6. Toplama və çıxmanın əlaqəsinə aid misallar yazın.

7. Boş xanalardakı ədədləri tapın.

$$53 + 41 = \square$$

$$41 + \square = 94$$

$$\square - 41 = 53$$

$$94 - \square = 41$$

$$40 + \square = 85$$

$$45 + 40 = \square$$

$$\square - 40 = 45$$

$$85 - \square = 40$$

$$75 + 4 = \square$$

$$4 + \square = 79$$

$$\square - 4 = 75$$

$$79 - \square = 4$$

8. Verilmiş ədədlər arasında tam və onun hissələrini əmələ gətirən ədəd üçlüyünü müəyyən edin. Bu ədəd üçlüyündən istifadə edərək toplama və çıxma əməlləri ilə uyğun misallar yazın.

a) 14, 25, 30, 39

b) 5, 42, 47, 48

c) 25, 32, 44, 69

Məsələ həlli

9. Samir pul qabındakı pulun 25 qəpiyinə karandaş aldı. O, 35 qəpik pulu qaldığını düşündü. Samir düzmü düşünür? Bunu necə yoxlamaq olar?

10. Məktəb avtobusunda gəzintiyə gedən 35 sərnişindən 12-si valideyn, qalanı şagird idi.

- Avtobusda neçə şagird vardı?
- Şagirdlərin 10-u qız, qalanı oğlandır. Şagirdlərdən neçəsi oğlandır?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Fərqi tapın.

$\begin{array}{r} 39 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 83 \\ - 2 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 47 \\ - 6 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 99 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 66 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 78 \\ - 2 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 60 \\ - 40 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 38 \\ - 30 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 50 \\ - 40 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 65 \\ - 10 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 75 \\ - 20 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 87 \\ - 50 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 48 \\ - 15 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 76 \\ - 73 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 98 \\ - 26 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 85 \\ - 53 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 58 \\ - 12 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 76 \\ - 34 \\ \hline \end{array}$

2. Geri saymaqla fərqi tapın.

$80 - 40$	$77 - 5$	$61 - 30$	$76 - 20$	$39 - 8$	$93 - 40$	$35 - 30$
-----------	----------	-----------	-----------	----------	-----------	-----------

3. Ədədləri onluq və təklidlərə ayırmaqla fərqi tapın.

$47 - 5$	$50 - 20$	$79 - 26$	$84 - 34$	$87 - 35$	$96 - 24$
$77 - 4$	$96 - 20$	$65 - 60$	$94 - 61$	$58 - 34$	$85 - 25$

4. Uyğun misalları yazın və həll edin.

- Yetmiş üç və qırx iki ədədlərinin fərqi tapın.
- Azalan otuz səkkiz, çıxılan on səkkiz olarsa, fərqi tapın.
- Azalan altmış beş, çıxılan əlli üç olarsa, fərqi tapın.
- Doxsan yeddi ədədindən iyirmi altı vahid kiçik ədədi tapın.

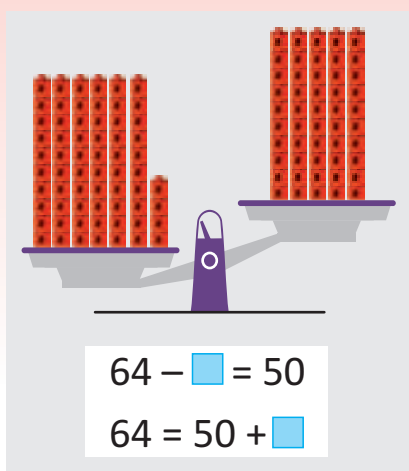
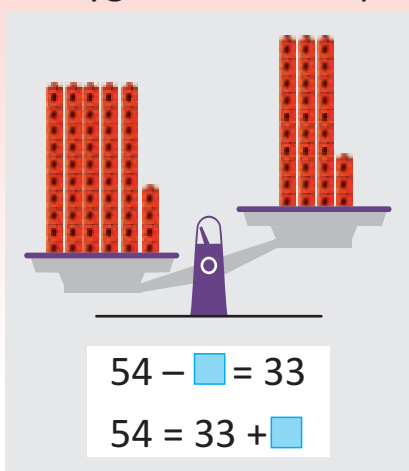
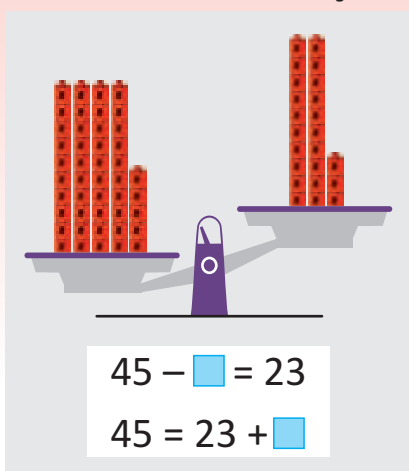
5. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

Azalan	55	28		76	45		86
Çıxılan	10		30		3	6	
Fərq		15	40	20		62	26

6. Hesabla və müqayisə et.

$78 - 5 * 75$	$38 - 4 * 31$	$41 + 7 * 24 + 25$	$78 - 38 * 41 + 1$
$64 - 4 * 60$	$49 - 17 * 32$	$56 - 24 * 20 + 2$	$64 + 20 * 40 + 45$

7. Tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün neçə kub götürmək və ya əlavə etmək lazımdır? Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

8. Samirin anası atasından 4 yaş kiçikdir. Onun atasının 38 yaşı varsa, anasının neçə yaşı olar?

9. Kitabxanaya 48 kitab gətirildi. Onlardan 23-ü heyvanlar haqqında, qalanları isə nağıl kitabları idi. Kitabxanaya neçə nağıl kitabı gətirildi?

10. Anar və Lalə hərəsi fikrində bir ədəd tutdu.

- Lalənin fikrində tutduğu ədəd 78-dən 40 vahid kiçikdir. Lalə fikrində hansı ədədi tutmuşdu?
- Anarın fikrində tutduğu ədəd isə 32-dən 13 vahid böyükdür. O, fikrində hansı ədədi tutmuşdu?
- Kimin fikrində tutduğu ədəd daha böyükdür?

11. Uşaqlar bağdan 38 kq alma topladılar. Onlar almaları hər biri 10 kq alma tutan 3 səbətə yığıqdan sonra artıq qalanları 4-cü səbətə yığıdılar.

- Uşaqlar 4-cü səbətə neçə kiloqram alma yığıdılar?
- 4-cü səbəti doldurmaq üçün daha neçə kiloqram alma dərmək lazımdır?

VURMA VƏ BÖLMƏ

Hazırımı?

- Neçə balıqçı var? Hər balıqçı neçə balıq tutub?
- Balıqçılar cəmi neçə balıq tutub? Bunu toplama ilə necə tapmaq olar?
- Neçə vedrə var? Balıqlar vedrələrə bərabər paylanarsa, hər vedrədə neçə balıq olar? Bunu necə tapmaq olar?

LAYIHƏ

9 Təkrar toplama

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

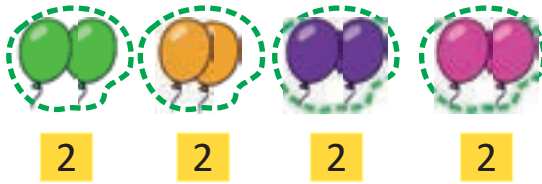
- əşyalar qrupu
- qrupların sayı
- təkrar toplama
- ritmik sayma

Lalə bağdan dərdiyi almaları boşqablara yığdı.

- Boşqablarda cəmi neçə alma var?
- Bunu daha tez necə tapmaq olar?

Öyrənmə

Bir neçə qrupda eyni sayda əşya varsa, onların ümumi sayını ritmik sayma, yaxud təkrar toplamaqla tapmaq olar.

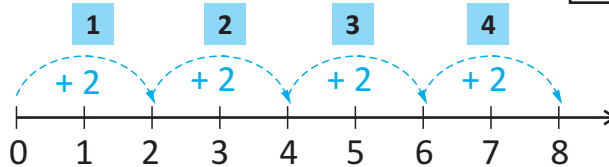
Hər qrupdakı şarların sayı: **2**

Qrupların sayı: **4**

- ritmik saymaqla: 2, 4, 6, 8.

- qrupların sayı qədər təkrar toplamaqla:

$$\underbrace{2 + 2 + 2 + 2}_{4} = 8$$

Hər qrupda 2 şar olmaqla 4 qrupda cəmi 8 şar var.

Bələdçi

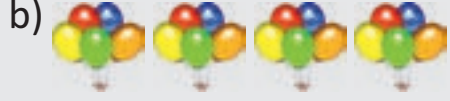
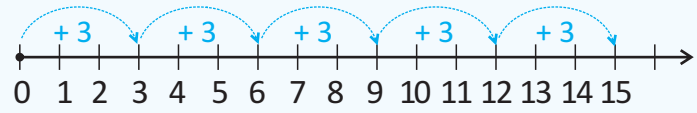
Təkrar toplamaqla ümumi sayı tapın. Cavabı ritmik sayma ilə yoxlayın.

• NÜMUNƏ •

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 15$$

Yoxlama: 3, 6, 9, 12, 15

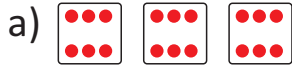

Müstəqil iş

1. Qrupların və hər qrupda olan əşyaların sayını müəyyən edin.
Əşyaların ümumi sayını tapın.

2. Təkrar toplamaya aid misal yazmaqla nöqtələrin sayını hesablayın.

3. Misalları həll edin. Cavabınızı ritmik sayma ilə yoxlayın.

a) $2 + 2$

$$2 + 2 + 2$$

$$2 + 2 + 2 + 2$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

b) $3 + 3$

$$3 + 3 + 3$$

$$3 + 3 + 3 + 3$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$$

c) $4 + 4$

$$4 + 4 + 4$$

$$4 + 4 + 4 + 4$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4$$

Məsələ həlli

4. Anar albomun 6 səhifəsinin hər birinə 5 ədəd maşın stiker yapışdırdı. O, alboma cəmi neçə stiker yapışdırdı?
5. Elxan, Lalə və Səbinənin hərəsinin 7 manat pulu var. Onlar Samirin ad gününə qiyməti 20 manat olan hədiyyə almaq istədilər. Uşaqların pulu bu hədiyyəni almağa çatarmı?

10 Vurma

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

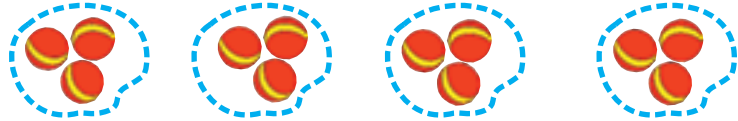
- vurma
- dəfə
- vuruq
- hasil

Məktəbin yeməxanasında 6 masa var. Hər masa arxasında 4 uşaq otura bilər.

- Yeməxanada eyni vaxtda cəmi neçə uşaq otura bilər?
- Bunu necə tapmaq olar?

Öyrənmə

Təkrar toplamanı vurma əməli ilə də təsvir etmək olar.

Məsələn, qrupdakı əşyaların sayını təkrar toplamaqla onların ümumi sayı belə tapılır:

$$\underbrace{3 + 3 + 3 + 3}_{4} = 12$$

Bunu vurma əməli ilə belə yazmaq olar:

Vurma işarəsi

$$\begin{array}{ccc} 4 & \cdot & 3 = 12 \\ \uparrow & & \uparrow \quad \uparrow \\ \text{Vuruq} & & \text{Vuruq} \quad \text{Hasil} \end{array}$$

Sözlə belə deyilir:

- Dörd vur üç bərabərdir on iki.
- Dörd dəfə üç on ikiyə bərabərdir.
- Dörd ilə üçün hasil on ikiyə bərabərdir.
- Dördün üç misli on ikiyə bərabərdir.

Burada: 4 – qrupların, 3 – hər qrupdakı əşyaların, 12 isə əşyaların ümumi sayıdır.

Vurma işarəsi “x” kimi də yazılır:

$$4 \times 3 = 12$$

FİKİRLƏŞ!

4 • 3 hasilini ritmik saymaqla necə tapmaq olar?

Bələdçi

Təkrar toplama ilə hasili tapın.

• NÜMUNƏ •

$$4 + 4 + 4 = 12$$

$$3 \cdot 4 = 12$$

a)

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = ?$$

$$6 \cdot 5 = ?$$

b)

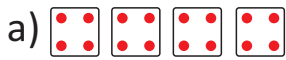

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = ?$$

$$5 \cdot 3 = ?$$

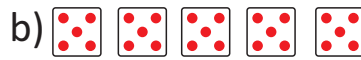
Müstəqil iş

1. Cəmi və hasili tapın.

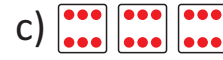
$$4 + 4 + 4 + 4 = ?$$

$$4 \cdot 4 = ?$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 = ?$$

$$5 \cdot 5 = ?$$

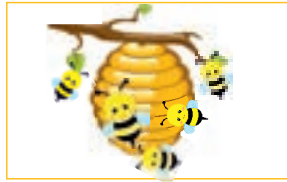
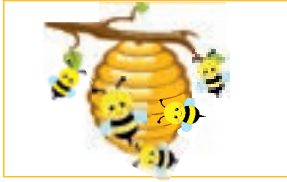

$$6 + 6 + 6 = ?$$

$$3 \cdot 6 = ?$$

2. Neçə qrup var? Hər qrupda neçə cücü var? Cücülərin ümumi sayını tapın və uyğun vurma əməlinə dair misal yazın.

a)

b)

Məsələ həlli

3. Elxanın atası bayramda hər birində 5 gül olan 3 buket aldı. Bu buketlərdə cəmi neçə gül var?

4. Masada hər birində 6 peçenye olan 2 qutu var. Qutularda cəmi neçə ədəd peçenye var?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

YADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Uşaqlar şənlik üçün şarlardan 5 gül düzəltdilər. Hər gül üçün 5 şardan istifadə edildi. Cəmi neçə şardan istifadə edildi?

3. Baba bostanda 4 cərgə kələm əkdı. Hər cərgədə 10 kələm var. Baba cəmi neçə kələm əkdı?

5. Gölün sahilindəki 4 balıqçının hərəsi 3 balıq tutdu. Qayıqdakı balıqçı isə 6 balıq tutdu.

- Sahildəki balıqçılar cəmi neçə balıq tutdular?
- Bütün balıqçılar birlikdə neçə balıq tutdular?

2. Əyləncə mərkəzindəki uşaq qatarının 5 vagonu var. Hər vagona 3 uşaq əyləşdi. Qatara neçə uşaq mindi?

4. Müəllim 2 şagirdin hər birinə kağızdan şəkildəki kimi günəş hazırlamağı tapşırđı. Onlar bunun üçün kağızdan üçbucaq və dairə kəsdilər.

- Şagirdlər cəmi neçə üçbucaq kəsdilər?
- Şagirdlər cəmi neçə dairə kəsdilər?
- Onlar cəmi neçə fiqur kəsdilər?

6. Şəklə əsasən təkrar toplamaya aid məsələ qurun və həll edin.

11 Bərabər paylama. Bölmə

Araşdırma-müzakirə

Anar 6 çiçək dərdi. O, çiçəkləri Lalə və Səbinə arasında bərabər payladı.

- Hər qıza neçə çiçək düşdü?
- Bunu necə tapmaq olar?

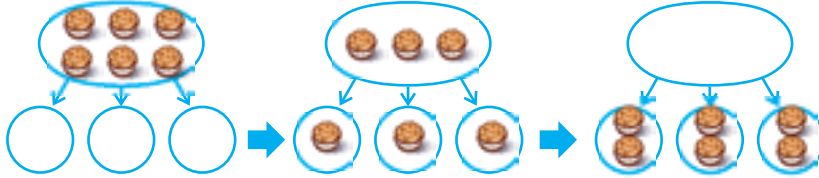
Açar sözlər

- bərabər paylama
- bölmə
- bölünən
- bölən
- qismət

Öyrənmə

Əşyaları verilən sayda qruplara bərabər payladıqda hər qrupa neçə əşya düşər?

Verilən 6 keksi 3 boşqaba bərabər sayda paylayaq. Əvvəlcə keksləri hər boşqaba bir keks olmaqla qoyaq. Bunu kekslər qurtarana kimi təkrar edək.

6 keksi 3 boşqaba bərabər sayda payladıqda hər boşqaba 2 keks düşər. Bunu bölmə əməli ilə belə yazmaq olar:

Bölmə işarəsi

$$\begin{array}{c} \downarrow \\ 6 : 3 = 2 \\ \uparrow \quad \uparrow \quad \uparrow \\ \text{Bölünən} \quad \text{Bölən} \quad \text{Qismət} \end{array}$$

Sözlə belə deyilir:

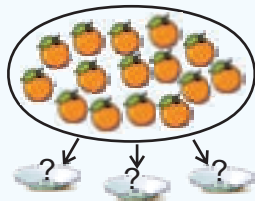
- Altı böl üç bərabərdir iki.
- Altını üçə böləndə iki alınır.

Burada: 6 – əşyaların ümumi sayı, 3 – qrupların sayı, 2 isə hər qrupdakı əşyaların sayıdır.

Bələdçi

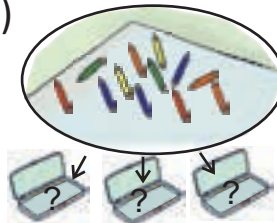
Əşyalar bərabər paylanarsa, hər qrupa neçəsi düşər? Qisməti tapın.

• NÜMUNƏ •

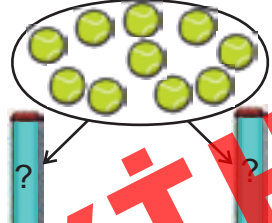
$$15 : 3 = 5$$

a)

$$12 : 3 = ?$$

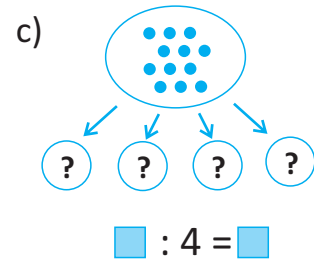
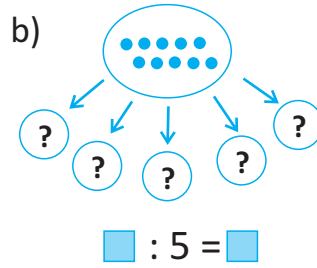
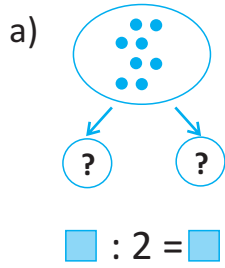
b)

$$10 : 2 = ?$$

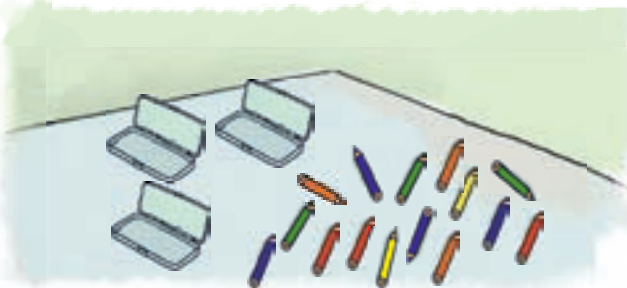
Müstəqil iş

1. Dairəcikləri verilən sayda qruplara bərabər payladıqda hər qrupa neçəsi düşər? Bunu bölmə əməli ilə yazdıqda bölünən və qisməti müəyyən edin.

2. Suallara cavab verin və bölmə əməlinə aid misal yazın.

- 15 karandaş 3 qutuya bərabər paylasaq, hər qutuya neçəsi düşər?

- Kloun 14 şarı 7 uşağa bərabər paylasa, hər uşağa neçəsi düşər?

Məsələ həlli

3. Lalə 18 kitabı 3 rəfə bərabər sayda yığmaq istədi. O hər rəfə neçə kitab qoyacaq?

4. Nənə 12 ərikdən 3 banka kompot hazırladı. O hər bankaya bərabər sayda ərik atdı. Hər bankaya neçə ərik düşdü?

5. Şəklə əsasən bərabər paylamaya aid məsələ qurun və həll edin.

12 Təkrar çıxma

Araşdırma-müzakirə

Lalə bağdan 8 armud dərdi. O bu armudları iki-iki ayırıb qablara qoymaq istədi.

- Laləyə neçə qab lazımdır?
- Bunu necə tapmaq olar?

Açar sözlər

- təkrar çıxma
- geri sayma
- qrupların sayı

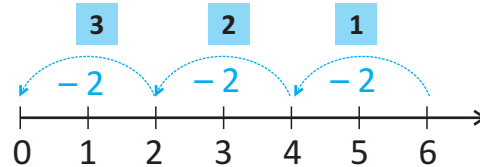
Öyrənmə

Əşyaları qruplara eyni sayda payladıqda neçə qrup alınar?
Tutaq ki, Samir hər gün 2 alma yeyir. O, 6 almanı neçə günə yeyər?

Bunu tapmaq üçün geri ritmik saymadan və təkrar çıxmadan istifadə etmək olar.

- geri ritmik saymaqla: 4, 2, 0.

- təkrar çıxmaqla

$$1) 6 - 2 = 4$$

$$2) 4 - 2 = 2$$

$$3) 2 - 2 = 0$$

Almaların ümumi sayı: **6** Hər gün yeyilən almaların sayı: **2**

6 ədədindən 2 ədədini fərq sıfıra bərabər olana qədər çıxmaq lazımdır.

$$6 - 2 - 2 - 2 = 0$$

└───┐
3

$$6 : 2 = 3$$

Deməli, Samir hər gün 2 alma yeyərsə, 6 almanı 3 günə yeyər.

Burada: 6 – əşyaların ümumi sayı, 2 – hər qrupdakı əşyaların sayı, 3 isə qrupların sayıdır.

Bələdçi

Təkrar çıxmaqla cavabı tapın. Bölmə əməlinə aid misal yazın.

• NÜMUNƏ •

Anar dostlarına 15 stiker payladı. O hər dostuna 5 stiker bağışladı.
Anar neçə dostuna stiker payladı?

1) $15 - 5 = 10$

2) $10 - 5 = 5$

3) $5 - 5 = 0$

$$15 - 5 - 5 - 5 = 0$$

$$15 : 5 = 3$$

Cavab: Anar 3 dostuna stiker payladı.

a) Lalənin dovşanı hər gün 4 kök yeyir. Dovşan 8 kökü neçə günə yeyər?

b) Samirin böyük qardaşı hər gün 2 manat xərcləyir. O, 10 manat pulu neçə günə xərcləyər?

Müstəqil iş

1. 12 kubu hər birində: a) 4 kub və b) 3 kub olmaqla neçə qrupa ayırmaq olar? Bölmə əməlinin cavabını təkrar çıxma ilə tapın.

a) $12 : 4 = \square$

$$12 - \square - \square - \square = \square$$

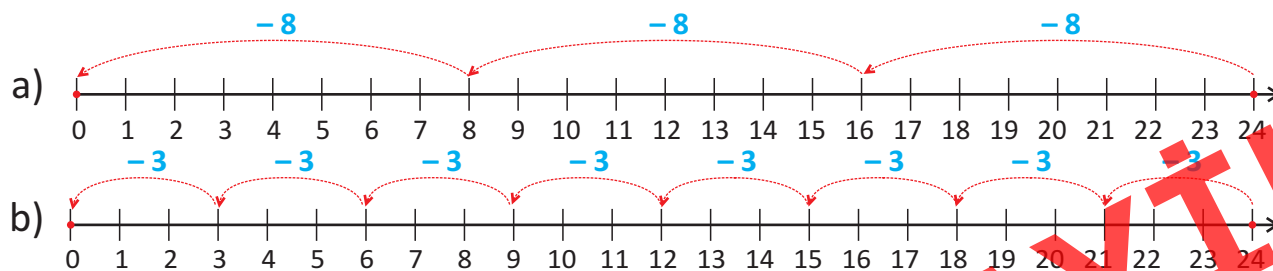

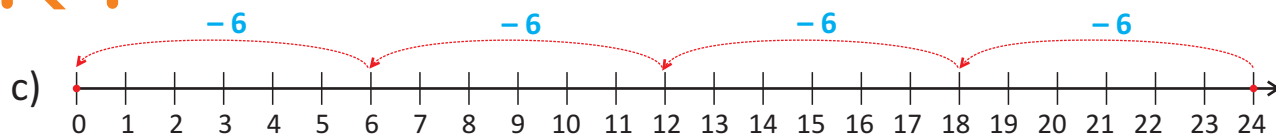
b) $12 : 3 = \square$

$$12 - \square - \square - \square - \square = \square$$

2. Təsvirlərə uyğun bölmə əməlinə dair misal yazın.

3. Təkrar çıxmaqla qisməti tapın.

6 : 3	10 : 5	20 : 4	14 : 7	25 : 5	9 : 3
4 : 2	10 : 2	18 : 6	24 : 4	30 : 10	30 : 5

4. Suallara cavab verin və uyğun misallar yazın.

- 15 topu üç-üç olmaqla neçə səbətə yığmaq olar?
- 18 yumurtanı altı-altı olmaqla neçə qutuya yığmaq olar?

Məsələ həlli

5. Yelləncək növbəsində 16 uşaq dayanmışdı. Hər kabinəyə 4 uşaq mindi. Uşaqlar neçə kabinəyə mindilər?

6. Bilik yarışında 20 şagird iştirak edirdi. Onlar hər birində 5 nəfər olmaqla komandalara bölündülər. Neçə komanda alındı?

7. Boşqabda 10 albalı var. Anası Laləyə hər keksin üstünə 2 albalı qoymağı tapşırırdı.

- Albalılar neçə keksə çatar?
- Qalan kekslər üçün daha neçə albalı lazımdır?

13 Tək və cüt ədədlər

Araşdırma-müzakirə

Anar və Səbinə bir qutu keks almaq stədilər.

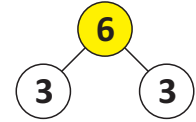
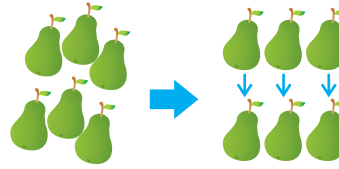
- Onlar hansı qutunu alsalar, hər ikisinə eyni sayda keks düşər?

Açar sözlər

- ədədin ikiqatı
- ikiqatdan 1 artıq
- tək ədəd
- cüt ədəd

Öyrənmə

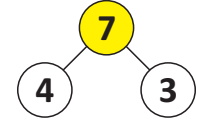
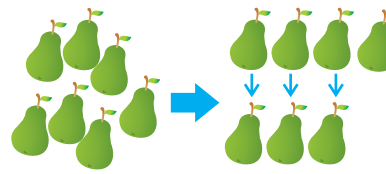
Əşyaları sayca bərabər iki qrupa ayırmaq olursa, bu əşyaların sayını göstərən ədəd cüt ədəddir.

$$6 = 3 + 3$$

6 armudu sayca bərabər iki qrupa ayırmaq olur: 6 cüt ədəddir.

Əşyaları sayca bərabər iki qrupa ayırmaq olmur, bu əşyaların sayını göstərən ədəd tək ədəddir.

$$7 = 4 + 3$$

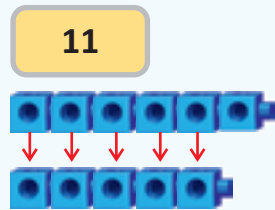
7 armudu sayca bərabər iki qrupa ayırmaq olmur: 7 tək ədəddir.

Yadda saxla • Cüt ədədi hər hansı bir ədədin ikiqatı şəklində göstərmək olur. Tək ədədi isə hər hansı bir ədədin ikiqatından 1 artığı şəklində göstərmək olar: $7 = 3 + 4 = 3 + 3 + 1$.

Bələdçi

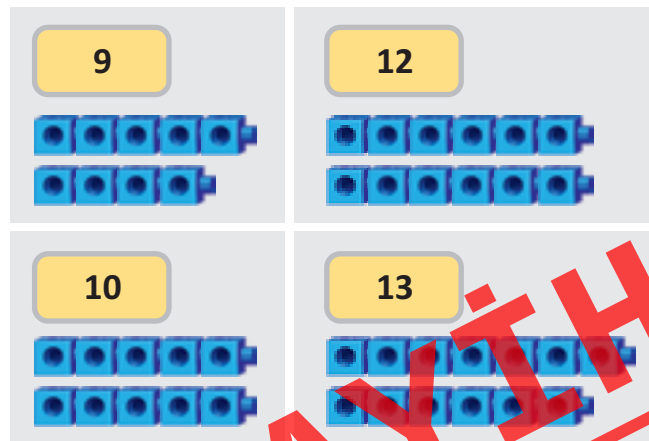
Ədədlərin tək və ya cüt olduğunu misallar yazmaqla tapın.

• NÜMUNƏ •

$$11 = 5 + 6$$
$$11 = 5 + 5 + 1$$

11 tək ədəddir.

Müstəqil iş

1. Verilən ədədlərin tək və ya cüt olduğunu misallar yazmaqla tapın.

2

3

4

5

8

14

19

- Təkliləri 0, 2, 4, 6 və 8 rəqəmləri olan ədədlər cüt ədədlərdir.
- Təkliləri 1, 3, 5, 7 və 9 rəqəmləri olan ədədlər tək ədədlərdir.

Şəkindəki 100-lük kartda göy rənglə yazılmış ədədlər tək, qırmızı rənglə yazılmış ədədlər isə cüt ədədlərdir.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

2. Tək və cüt ədədləri müəyyən edin.

3, 4, 23, 7, 26, 31, 38, 40, 42, 12, 75, 17, 89, 34, 21, 62, 36, 50

3. Misalları həll edin. Cavab tək ədəddirsə, altından bir xətt, cüt ədəddirsə, iki xətt çəkin.

$15 + 3$

$56 - 30$

$4 + 21$

$11 + 37$

$35 - 3$

$23 + 40$

$42 + 55$

4. a) 20-dən böyük, 35-dən kiçik bütün cüt ədədləri yazın.

b) 41-dən böyük, 56-dən kiçik bütün tək ədədləri yazın.

Məsələ həlli

5. Sizcə, uşaqların fikirləri doğrudurmu? Misallar yazmaqla yoxlayın.

Tək ədədlə cüt ədədi topladıqda tək ədəd alınır.

İki tək ədədi topladıqda cüt ədəd alınır.

6. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

a) Cəm 12-dən əvvəlki cüt ədədə bərabərdir.

$9 + \square = \square$

b) Fərq 21-dən sonrakı tək ədədə bərabərdir.

$24 - \square = \square$

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Topların ümumi sayını tapın. Vurma əməlinə aid misal yazın.

a)

b)

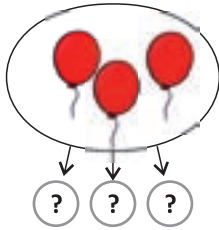

c)

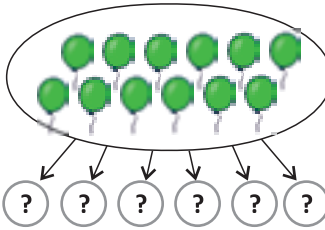

2. Şarları qruplara bərabər payladıqda hər qrupa neçəsi düşər? Uyğun misallar yazın.

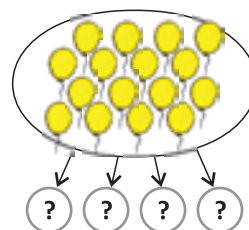
a)

b)

c)

3. Misalları həll edin.

a) Hasilı təkrar toplama ilə tapın.

$$6 \cdot 2$$

$$4 \cdot 5$$

$$3 \cdot 5$$

b) Qisməti təkrar çıxma ilə tapın.

$$12 : 4$$

$$18 : 3$$

$$15 : 5$$

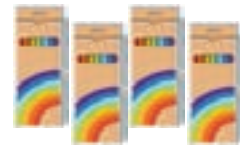
4. Uyğun misallar yazmaqla suallara cavab verin.

a) 3 dəfə 4 neçəyə bərabərdir?

b) 8-in 2 misli neçədir?

c) Bölünən 18, bölən 9 olarsa, qismət neçəyə bərabər olar?

5. Səbinə, Aynur, Elxan və Lalə hərəsi bir rəngli karandaş qutusu aldı. Hər qutuda 6 karandaş var. Uşaqlar cəmi neçə ədəd karandaş aldılar?

6. Anası Aynura masanın üstündəki keksləri 5 qaba bərabər yığmağı tapşırırdı. Aynur hər qaba neçə keks qoymalıdır?

7. Misalları həll edin. Cavab tək ədəddirsə, altından bir xətt, cüt ədəddirsə, iki xətt çəkin.

$$67 - 16$$

$$13 + 71$$

$$24 + 32$$

$$74 - 12$$

$$73 + 24$$

$$34 - 14$$

$$27 + 62$$

HƏNDƏSİ FİQURLAR

Hazırqımı?

- Masanın üstündəki fiqurlardan hansıları tanıyırsınız?
- Uşaqlar bu fiqurlardan nə düzəldirlər?
- Lalə lövhədə nə çəkir?
- Şkafdakı fəza fiqurlarından hansılarını tanıyırsınız?
- Uşaqların düzəltdiyi qalada neçə konus var?

LAYIHƏ

14 Xətt, bucaq

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- düz xətt
- parça
- əyri xətt
- düz bucaq
- kor bucaq
- iti bucaq

Anar ev şəkli çəkdi.

- O, şəklin hansı hissələrini xəttkeşlə çəkib?
- Şəklin hansı hissələrini xəttkeşlə çəkmək olmur?

Öyrənmə

Düz xətt

Əyilmədən hər iki tərəfə uzanır.

Parça

Düz xəttin iki nöqtəsi arasında qalan hissəsidir.

Əyri xətt

Düz olmayan, dalğavari və ya dairəvi xətdir.

Bələdçi

Şəkindəki düz xətt, parça və əyri xətləri göstərin.

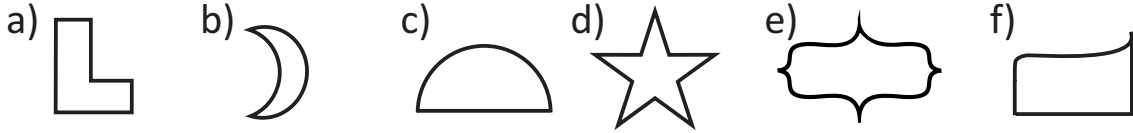
• NÜMUNƏ •

Düz xətt: b), e).

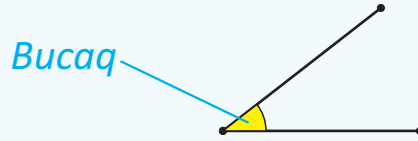

Müstəqil iş

1. Dəftərdə düz xətt, parça və əyri xətt çəkin.
2. Hansı fiqurlar yalnız parça ilə, yalnız əyri xətlə, həm parça, həm də əyri xətlə çəkilib?

- Başlanğıcı bir nöqtədə olan iki parça bucaq əmələ gətirir.

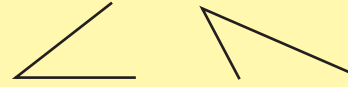
- Həndəsi fiqurlarda bir tərəfdən çıxan iki tərəf bucaq əmələ gətirir.

Diqqət! Əyri xətlər bucaq əmələ gətirmir.

- Bucaq əmələ gətirmir.

- Bucaq əmələ gətirir.

Fiqurdakı hansı xətlər bucaq əmələ gətirir?

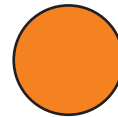
FİKİRLƏŞ!

3. Bucaqları göstərin.

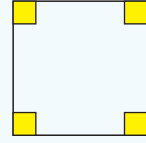

4. Hər fiqurun neçə bucağı var?

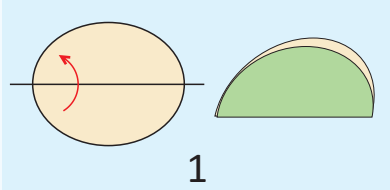

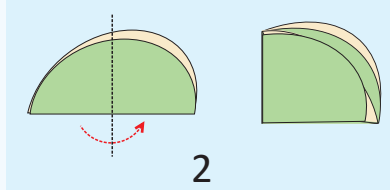
- Kvadratin bitişik tərəfləri arasındakı bucaq düz bucaqdır. Düz bucaq $\perp$ ilə işarə olunur.

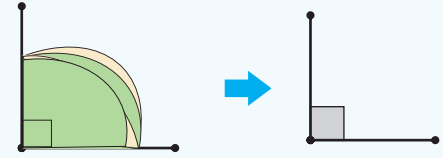
- **Praktik tapşırıq.** Dairəvi kağız parçasını şəkildəki kimi 2 dəfə qatlayın. Qatlanmış kağızın iki tərəfi düz bucaq əmələ gətirir.

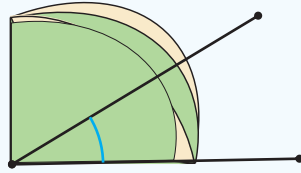
1

2

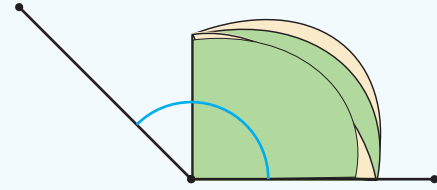

- Şəkildəki bucaq düz bucaqdan kiçikdir.

Bu, iti bucaqdır.

- Şəkildəki bucaq düz bucaqdan böyükdür.

Bu, kor bucaqdır.

5. İti, kor və düz bucaqları göstərin.

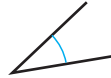
a)

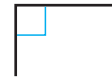
b)

c)

d)

e)

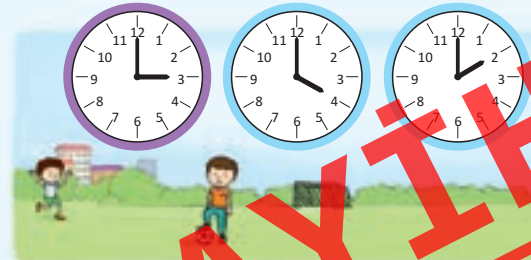
f)

Məsələ həlli

6. Samir dəftərində iki müxtəlif fiqur çəkdi. Onun çəkdiyi fiqurların cəmi 7 bucağı var. Samirin çəkdiyi fiqurlar hansılardır?

7. Uşaqlar futbol oynamağa başlayanda saatin əqrəbləri iti bucaq, bitirəndə isə kor bucaq əmələ gətirirdi. Onlar neçə saat futbol oynadılar?

15 Çoxbucaqlı

Araşdırma-müzakirə

“Kim çox fiqur düzəldər?”

Oyunçu sayı: 4 nəfərdən
ibarət bir neçə komanda.

Ləvazimat: say çöpləri.

Oyunun qaydası: hər komanda verilmiş vaxt ərzində
çöplərdən müxtəlif fiqurlar düzəltməlidir. Ən çox fiqur
düzəldən komanda qalib gəlir.

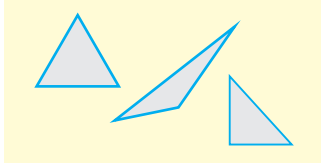
Açar sözlər

- çoxbucaqlı
- dördbucaqlı
- beşbucaqlı
- altıbucaqlı
- paraleloqram
- romb
- kvadrat
- tanqram

Öyrənmə

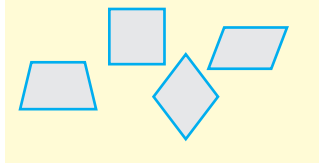
Bu fiqurlar çoxbucaqlıdır.

Üçbucaq

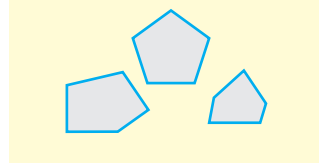
3 bucağı var.

Dördbucaqlı

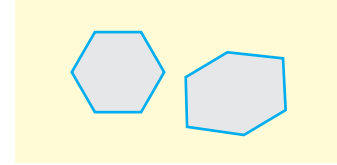
4 bucağı var.

Beşbucaqlı

5 bucağı var.

Altıbucaqlı

6 bucağı var.

Çoxbucaqlılar bucaqlarının sayı ilə adlandırılır.

Çoxbucaqlılarda tərəflərin sayı bucaqların sayına bərabərdir.

FİKİRLƏŞ!

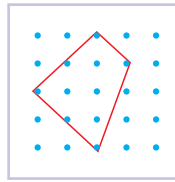
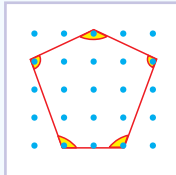
Çoxbucaqlılarda təpələrin sayı ilə bucaqların sayını müqayisə edin.

Bələdçi

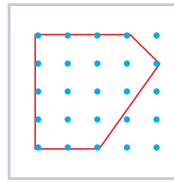
Həndəsi lövhədə hər fiqurun tərəf, təpə və bucaqlarını sayın. Fiqurları adlandırın.

• NÜMUNƏ •

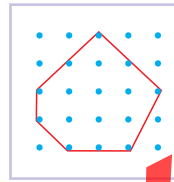
Tərəflərin sayı – 5
Təpələrin sayı – 5
Bucaqların sayı – 5
Adı: *beşbucaqlı*

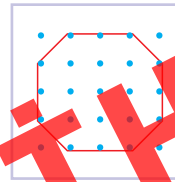
a)

b)

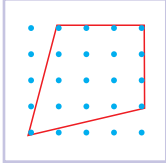
c)

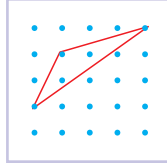
d)

Müstəqil iş

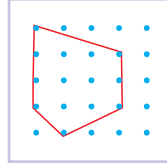
1. Fiqurları adlandırın.

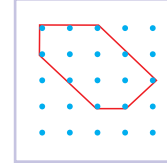
a)

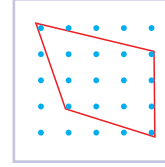
b)

c)

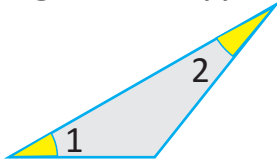

d)

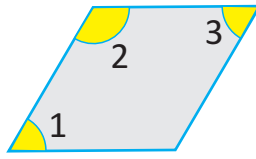

e)

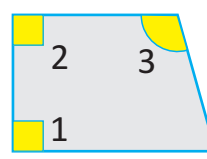
2. Çoxbucaqlıların adını söyləyin. Nömrələnmiş bucaqların iti, kor və ya düz bucaq olduğunu müəyyən edin.

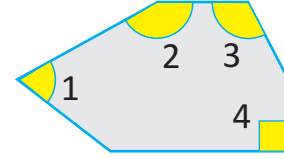
a)

b)

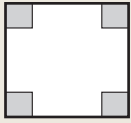

c)

d)

- Kvadrat, düzbucaqlı, romb və paraleloqram dördbucaqlılara aiddir.

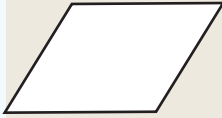
Kvadrat

Bütün tərəfləri bərabərdir. Bütün bucaqları düz bucaqdır.

Düzbucaqlı

Yalnız qarşı tərəfləri bərabərdir. Bütün bucaqları düz bucaqdır.

Romb

Bütün tərəfləri bərabərdir.

Paraleloqram

Yalnız qarşı tərəfləri bərabərdir.

FİKİRLƏŞ!

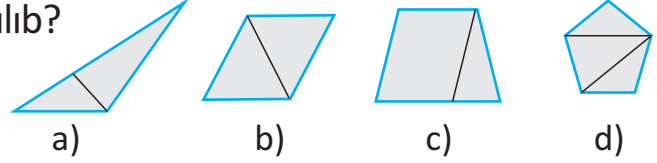
Fiqurların oxşar və fərqli əlamətlərini tapın.

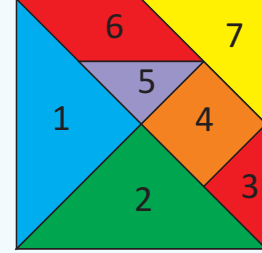
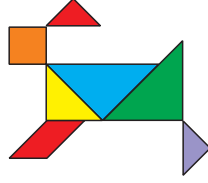
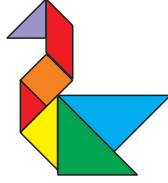
3. Şəkildə kvadrat, romb, düzbucaqlı və paraleloqramları göstərin.

4. Hər bir çoxbucaqlı hansı fiqurlara ayrılıb?

- Tanqram bir kvadratin şəkildəki kimi kəsilmiş 7 hissəsindən ibarət qədim Çin oyunudur. Bu oyunda bütün hissələrdən müxtəlif təsvirlər düzəltmək tələb olunur. Məsələn:

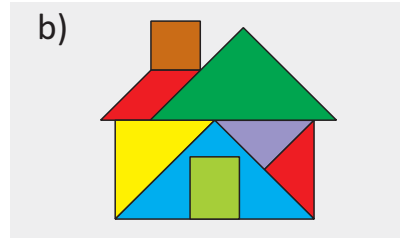
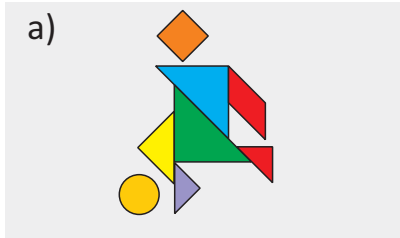

Tanqramın hissələrini göstərməklə onların adlarını söyləyin.
Hansı fiqurdan neçə dənədir?

FİKİRLƏŞ!

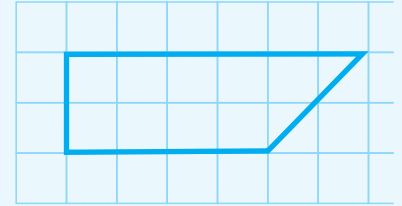
5. Şəkillərdə tanqrama aid olmayan fiqurları tapın.

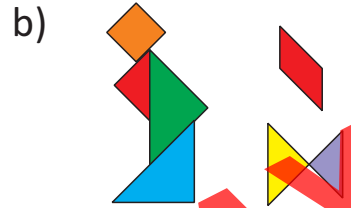
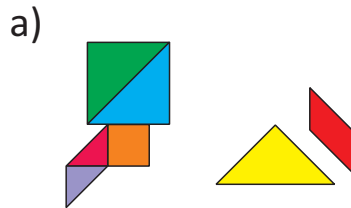
Məsələ həlli

6. Bir xətt çəkməklə şəkildəki dördbucaqlıdan

- a) kvadrat;
- b) düzbucaqlı;
- c) paraleloqramı necə ayırmaq olar?

7. Samir tanqramdan raket və pişik fiqurları düzəltmək istədi. O bu fiqurları tamamlamaq üçün tanqramın qalan hissələrini hara qoya bilər?

LAYIHƏ

16 Üz, til və təpə

Araşdırma-müzakirə

Uşaqlar fiqurları dəliklərdən qutunun içinə salmaq istədilər.

- Sizcə, hansı fiqurlar dəlikdən keçəcək, hansılar isə keçməyəcək?

Açar sözlər

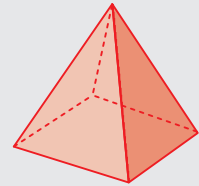
- müstəvi fiqur
- fəza fiquru
- piramida
- üz
- til
- təpə

Öyrənmə

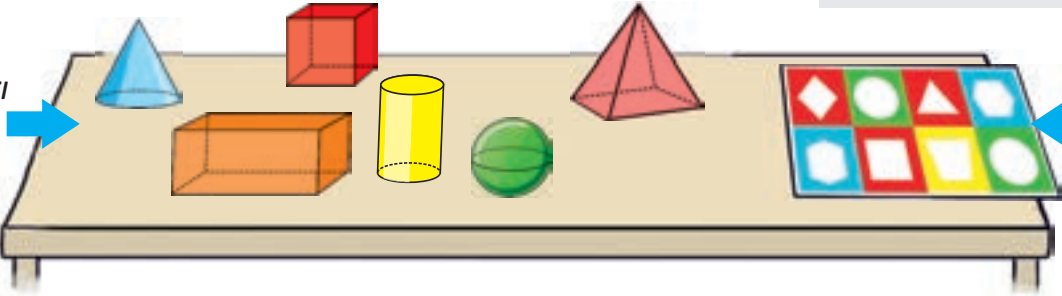
Həndəsi fiqurları müstəvi və fəza fiqurlarına ayırmaq olar.

Dairə və bütün çoxbucaqlılar müstəvi fiqurlardır. Kürə, kub, kuboid, piramida, konus və silindr isə fəza fiqurlarıdır.

Piramida

Fəza fiqurları

Müstəvi fiqurlar

Bələdçi

Şəkildəki əşyalar formasına görə hansı fəza fiqurlarına oxşayır?

• NÜMUNƏ •

Hədiyyə qutusu
kuboidə oxşayır.

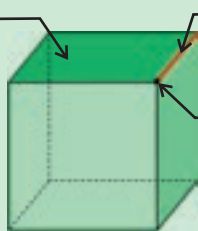

Müstəqil iş

- Ətrafınızda fəza fiqurlarına bənzəyən əşyalardan bir neçəsinin adını söyləyin.
a) silindr b) kürə c) konus d) kub e) kuboid f) piramida
- Şəkildə hər fiqurdan neçə dənədir?

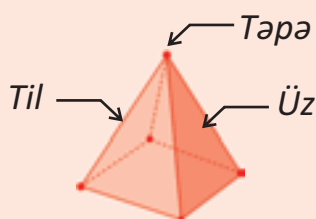
Üz – fəza fiqurunun çoxbucaqlı səthidir.

Til – iki üzün kəsişdiyi parçadır.

Təpə – tillərin kəsişdiyi nöqtədir.

Kubun 6 üzü, 8 təpəsi və 12 tili var.

Şəkildə təsvir olunan piramidanın 5 üzü, 5 təpəsi və 8 tili var.

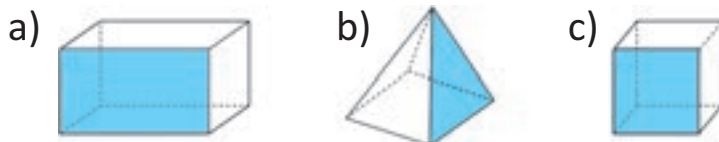

Konusun 1 təpəsi var.
Kürənin və silindrin isə təpəsi yoxdur.

Şəkildəki kubun və piramidanın üzləri hansı fiqurlardır?

FİKİRLƏŞ!

- Şəkildəki fiqurların rənglənmiş üzü hansı müstəvi fiqurdur?

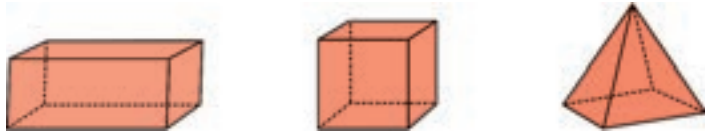

- Şəkildəki hansı fiqurun 8 təpəsi, 6 üzü və 12 tili var?

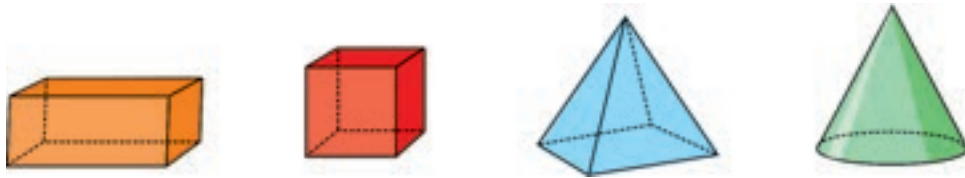

5. Şəkildəki hansı fiqurun təpələrinin sayı üzlərinin sayına bərabərdir?

6. Suallara cavab verin.

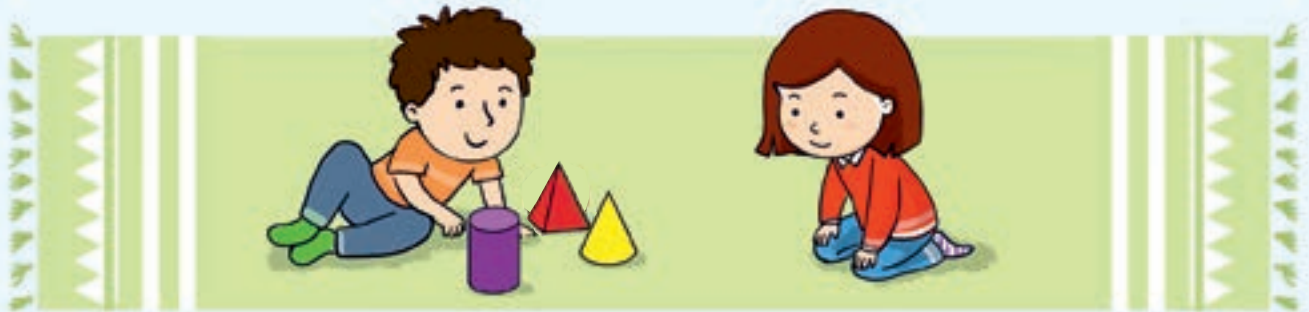
- a) Kubun tillərinin sayı piramidanın tillərinin sayından nə qədər çoxdur?
- b) Konus və piramidanın cəmi neçə təpəsi var?
- c) Kub, kuboid və piramidanın cəmi neçə üzü var?

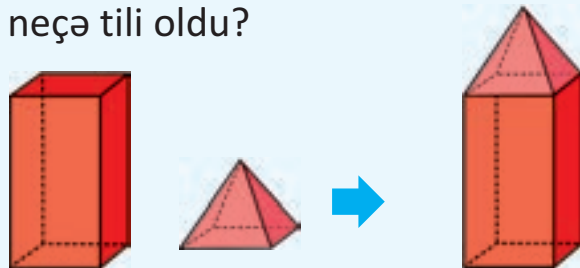
Məsələ həlli

7. Elxanın 3 fəza fiquru var: piramida, konus və silindr.

- Bacısı ondan təpəsi olmayan fiqurun adını soruşdu. Bu hansı fiqurdur?
- Elxan 5 təpəsi olan fiquru bacısına verdi. O, bacısına hansı fiquru verdi?

8. Səbinə kuboid və piramidanı üst-üstə qoydu. Alınan yeni fiqurun neçə üzü, neçə təpəsi və neçə tili oldu?

17 Qruplaşdırma

Araşdırma-müzakirə

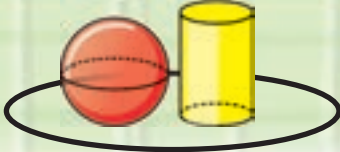

Samir fiqurları iki qrupa ayırdı.

- O, fiqurları hansı əlamətinə görə qruplara ayırdı?
- Bu fiqurları başqa cür necə qruplaşdırmaq olar?

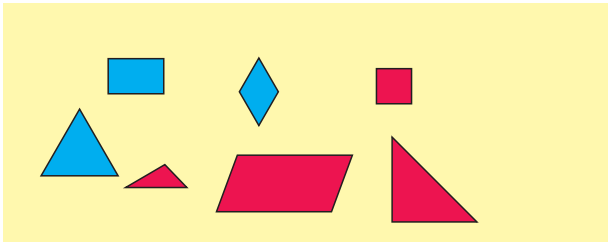
Açar sözlər

- əlamət
- qruplaşdırma
- Venn diaqramı

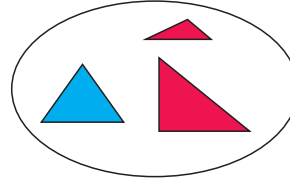

Öyrənmə

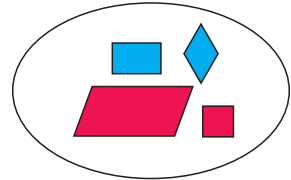
Həndəsi fiqurları rənginə, formasına, ölçüsünə və digər əlamətlərinə görə qruplaşdırmaq olar. Verilmiş fiqurları formalarına görə iki qrupa belə ayırmaq olar:

Üçbucaqlar

Dördbucaqlılar

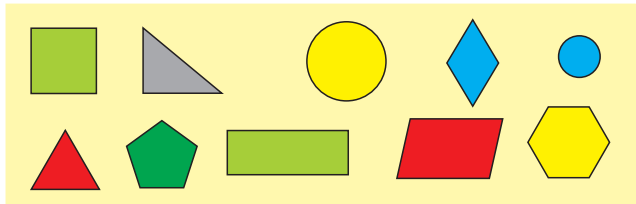
Bu fiqurları başqa cür necə qruplaşdırmaq olar?

FİKİRLƏŞ!

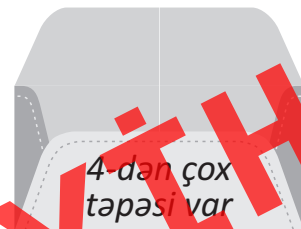
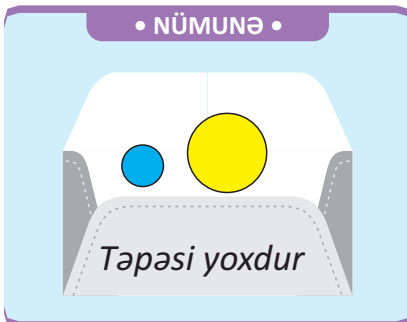

Bələdçi

Hər bir zərfə qoyulacaq fiqurları tapın.

• NÜMUNƏ •

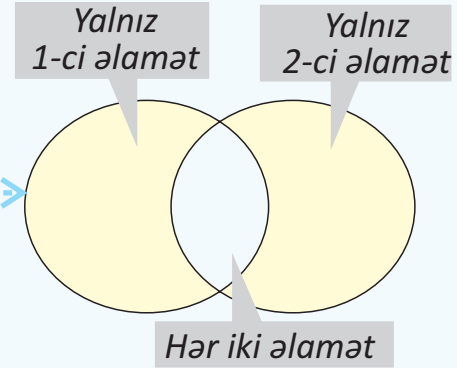

Müstəqil iş

1. Fiqurları uyğun qutulara yığmaq lazımdır. Hər qutuda hansı fiqur olacaq?

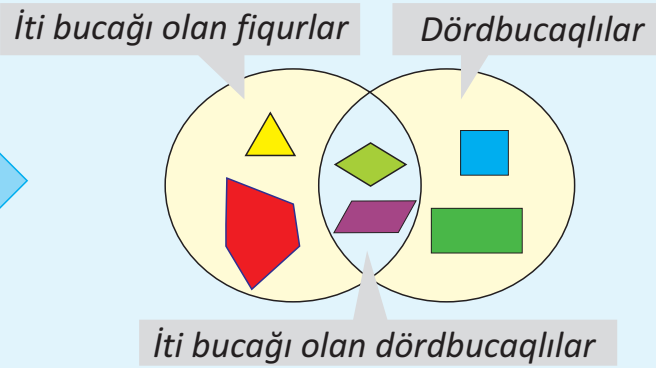
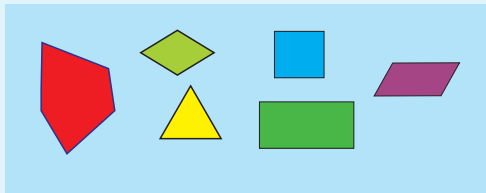

- Əşyaları iki əlamətə görə qruplara ayırdıqda elə əşyalar ola bilər ki, hər iki qrupa aid olsun. Bu halda əşyaları əlamətlərinə görə Venn diaqramında belə təsvir etmək olar.

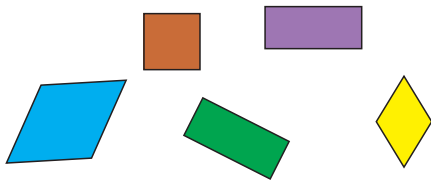

• NÜMUNƏ •

Şəkindəki fiqurları iti bucağı olan və dördbucaqlı fiqurlar qruplarına ayıraq.

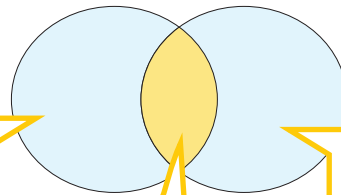
2. Fiqurları Venn diaqramında necə yerləşdirmək olar?

Düzbucaqlılar

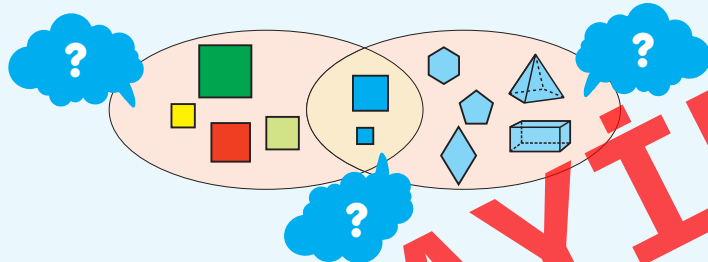
Bütün tərəfləri bərabər olan düzbucaqlılar

Bütün tərəfləri bərabər olan fiqurlar

Məsələ həlli

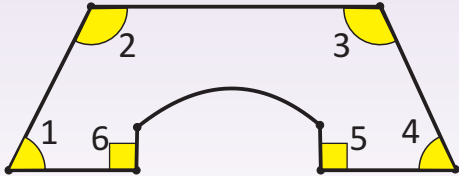
3. Fiqurlar Venn diaqramında hansı əlamətlərə görə qruplaşdırılıb?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

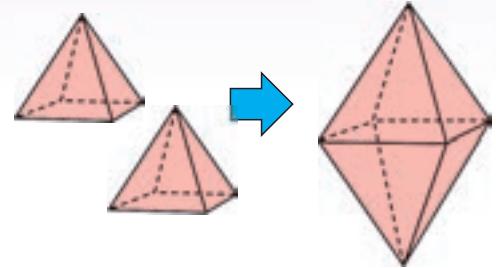
1. Şəkildə neçə parça və neçə əyri xətdən istifadə olunub? Bucaqların növünü söyləyin.

2. Gəmi modelində hansı fiqurlardan istifadə olunub?

3. Anar iki piramidanı bir-birinə şəkildəki kimi yapışdırdı. Alınan fiqurun neçə üzü, neçə təpəsi və neçə tili var? Bu fiqurun üzləri hansı çoxbucaqlılardır?

4. Hansı fiqur kimindir?

Mənim fiqurumun təpəsi yoxdur.

Samir

Mənim fiqurumun təpələrinin sayı üzlərinin sayına bərabərdir.

Lalə

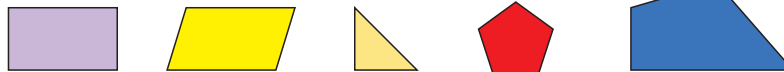

Mənim fiqurumun tillərinin sayı üzlərinin sayının ikiqatıdır.

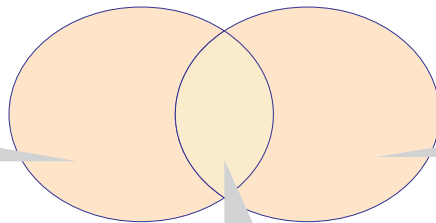
Səbinə

5. Fiqurlar diaqramının hansı hissəsinə yerləşdirilməlidir?

3-dən çox tərəfi olan fiqurlar

Düz bucağı olan fiqurlar

3-dən çox tərəfi və düz bucağı olan fiqurlar

LAYIHƏ

18 İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin toplanması

Araşdırma-müzakirə

OYUN

Oyunçu sayı: 2 nəfər

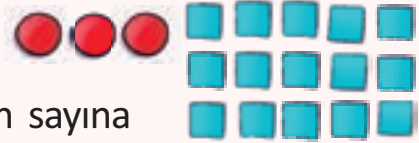
Ləvazimat: 1 zər, hər oyunçuya şəkildə təsvir olunan cədvəl, kağızdan kəsilmiş 3 qırmızı dairə və 15 göy kvadrat.

Oyunun qaydası:

1. Hər oyunçu növbə ilə 5 dəfə zər atır.
2. Oyunçu hər dəfə düşən xal qədər göy kvadratı təklilər sütununa yerləşdirir. Kvadratların sayı 10-a çatdıqda, yaxud keçdikdə 10 kvadratı kənara qoyur. Bunun əvəzinə isə 1 qırmızı dairə onluqlar sütununa əlavə edir.

Onluqlar	Təklilər

Sonda hər oyunçu topladığı xalları onluq və təklilərin sayına əsasən müəyyən edir. Daha çox xal toplayan oyunçu qalib gəlir.

Açar sözlər

- yeni onluq
- 1 onluq yadda

Öyrənmə

İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədi toplayarkən təklilərin cəmi 10 və daha böyük ola bilər. Bu halda təklilərin cəmindən yeni onluq yaratmaq lazım gəlir.

Məsələn, $27 + 5 = ?$

Addım 1. Təklilər toplanır.

	Onluqlar	Təklilər
27		
5		

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 27 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$7 \text{ təklil} + 5 \text{ təklil} = 12 \text{ təklil}$$

Addım 2. Alınan təklidlərin sayı 10-dan çox olduğu üçün yeni onluq yaradılır. Qalan təklid təklidlərin altında yazılır, 1 onluq isə yadda saxlanılır.

Onluqlar	Təklidlər

Onl.	Təkl.
1	2 7
+	5
	2

12 təklid = 1 onluq 2 təklid

Addım 3. Onluqlar toplanır.

Onluqlar	Təklidlər

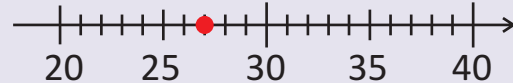
32

Onl.	Təkl.
1	2 7
+	5
	2
3	

1 onluq + 2 onluq + 0 onluq = 3 onluq

$$27 + 5 = 32$$

İrəli saymaqla $27 + 5$ cəmini necə tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

FİKİRLƏŞ!

Bələdçi

Təsvirlərə uyğun misallar yazın və həll edin.

• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təklidlər

Onl.	Təkl.
1	3 7
+	6
	3
4	

a)

Onluqlar	Təklidlər

b)

Onluqlar	Təklidlər

Müstəqil iş

1. Misalları həll edin.

$\begin{array}{r} + 35 \\ 7 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 55 \\ 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 18 \\ 3 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 47 \\ 3 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 22 \\ 9 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 76 \\ 6 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 27 \\ 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 68 \\ 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 85 \\ 5 \\ \hline \end{array}$
--	--	--	--	--	--	--	--	--

LAYİHƏ

2. Ədədləri alt-alta yazmaqla toplayın.

$47 + 4$	$58 + 5$	$86 + 4$	$59 + 5$	$77 + 5$	$25 + 5$	$29 + 6$
$65 + 9$	$33 + 8$	$68 + 9$	$56 + 7$	$17 + 3$	$46 + 8$	$64 + 9$

Məsələ həlli

3. Çəndə 75 l, balonda 8 l su var.
Balondakı suyu çənə boşaltdılar.
Çəndə neçə litr su oldu?

4. Aynurun oxuduğu nəğil kitabının 48 səhifəsi var.
Bu, Samirin oxuduğu kitabdan 8 səhifə azdır.
Samirin oxuduğu kitabın neçə səhifəsi var?

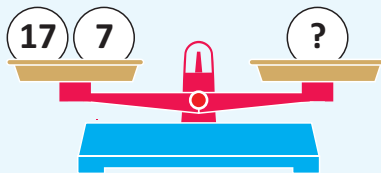

5. Səbinə 36 yumurtanı 10 yerlik qutulara yığdı.
Anar səbətdə 9 yumurta da gətirdi.

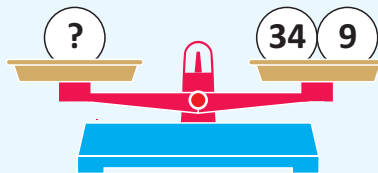
- Cəmi neçə yumurta oldu?
- Səbinə səbətdəki yumurtaları boş yerlərə yığarsa, səbətdə neçə yumurta qalar?

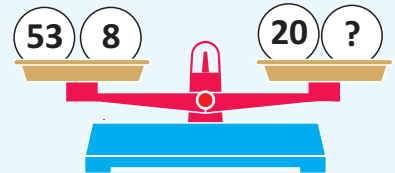
6. “Ədəd tərəzisi”nin gözləri bərabərləşib. “?” işarəsinin yerinə hansı ədəd olmalıdır?

a)

b)

c)

7. Anarın 45, Lalənin isə bundan 6 dənə çox stikeri var.

- Lalənin neçə stikeri var?
- Onların cəmi neçə stikeri var?

19 İkirəqəmli ədədlərin toplanması

Araşdırma-müzakirə

Elxanın səbətində 17, Aynurun səbətində isə 25 tennis topu var. Onlar səbətdəki topları hər biri 10 top tutan qablara yığdılar.

- Uşaqların hər biri ayrılıqda neçə qabı tam doldurdu? Yarımçıq qablarda neçə top oldu?
- Onlar yarımçıq qablardakı topları bir qaba yığdılar. Bütün toplar neçə qabı tam doldurdu? Neçə top artıq qaldı?

Öyrənmə

İkirəqəmli ədədləri toplayarkən təklidlərin cəmi 10 və daha böyük ola bilər. Bu halda təklidlərin cəmindən yeni onluq yaranır. Məsələn, $38 + 15 = ?$

Addım 1. Təklidlər toplanır.

Onluqlar	Təklidlər
38	
15	

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 3 \quad 8 \\ + 1 \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

$$8 \text{ təklid} + 5 \text{ təklid} = 13 \text{ təklid}$$

Addım 2. Alınan təklidlər 10-dan çox olduğu üçün yeni onluq yaradılır. Qalan təklid təklidlərin altında yazılır, 1 onluq isə yadda saxlanılır.

Onluqlar	Təklidlər

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 1 \quad 3 \\ + 3 \quad 8 \\ + 1 \quad 5 \\ \hline \quad \quad 3 \end{array}$$

$$13 \text{ təklid} = 1 \text{ onluq} \quad 3 \text{ təklid}$$

Addım 3. Onluqlar toplanır.

Onluqlar	Təklidlər
53	

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 1 \quad 3 \\ + 3 \quad 8 \\ + 1 \quad 5 \\ \hline 5 \quad 3 \end{array}$$

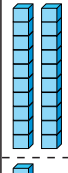
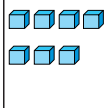
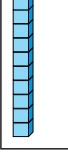
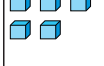
$$1 \text{ onluq} + 3 \text{ onluq} + 1 \text{ onluq} = 5 \text{ onluq}$$

$$38 + 15 = 53$$

Bələdçi

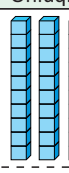
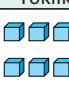
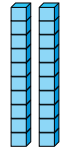
Təsvirlərə uyğun misallar yazın.

• NÜMUNƏ •

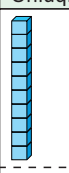
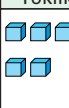
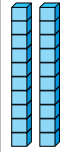
Onluqlar	Təklilər
	
	

$$\begin{array}{r} 1 \\ 27 \\ + 15 \\ \hline 42 \end{array}$$

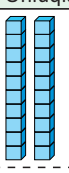
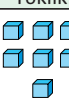
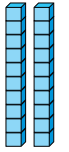
a)

Onluqlar	Təklilər
	
	

b)

Onluqlar	Təklilər
	
	

c)

Onluqlar	Təklilər
	
	

Müstəqil iş

1. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 45 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 79 \\ + 13 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 17 \\ + 26 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 58 \\ + 22 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 66 \\ + 26 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 24 \\ + 37 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 29 \\ + 65 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ + 25 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ + 24 \\ \hline \end{array}$$

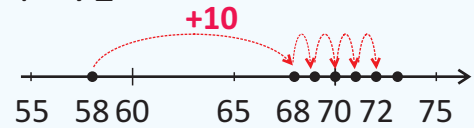
• İrəli saymaqla $58 + 14$ cəmini belə tapmaq olar:

Addım 1. Birinci toplanandan başlamaqla ikinci toplanandakı onluqların sayı qədər on-on irəli sayılır: 58, 68. $\rightarrow 58 + 10 = 68$

Addım 2. Alınan ədəddən ikinci toplanandakı təklidlərin sayı qədər irəli sayılır: 68, 69, 70, 71, 72. $\rightarrow 68 + 4 = 72$

51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80

$$58 + 14 = 72$$

2. Cəmi tapın.

$$27 + 14$$

$$56 + 15$$

$$25 + 25$$

$$16 + 37$$

$$53 + 27$$

$$76 + 17$$

$$28 + 19$$

$$67 + 28$$

$$35 + 35$$

$$52 + 38$$

$$11 + 79$$

$$37 + 17$$

$$48 + 18$$

$$64 + 28$$

Məsələ həlli

3. Anası Anara mağazadan bir köynək və bir şalvar aldı.

O, cəmi neçə manat ödədi?

4. 2“A” sinfində 24 şagird, 2“B” sinfində isə bundan 5 nəfər çox şagird oxuyur.

- 2“B” sinfində neçə şagird oxuyur?
- İki sinifdə cəmi neçə şagird oxuyur?

MƏSƏLƏ VƏ MİSALLAR

1. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 27 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 73 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 65 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 68 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 54 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

2. Cəmi tapın.

$$47 + 4$$

$$58 + 5$$

$$86 + 4$$

$$59 + 5$$

$$77 + 5$$

$$25 + 5$$

$$29 + 6$$

$$65 + 9$$

$$33 + 8$$

$$68 + 9$$

$$56 + 7$$

$$17 + 3$$

$$46 + 8$$

$$64 + 9$$

3. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 49 \\ + 12 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 76 \\ + 17 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 \\ + 24 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 58 \\ + 28 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ + 17 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 27 \\ + 33 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 39 \\ + 18 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ + 35 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 31 \\ + 29 \\ \hline \end{array}$$

4. Ədədləri alt-alta yazmaqla toplayın.

$$\begin{array}{r} 18 + 62 \\ 22 + 48 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 + 13 \\ 19 + 19 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 37 + 26 \\ 25 + 48 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 18 + 46 \\ 19 + 71 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 37 + 17 \\ 38 + 24 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 + 25 \\ 35 + 16 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 64 + 16 \\ 77 + 15 \end{array}$$

5. Yeni il şənliyində 28 uşaq iştirak edirdi. 9 uşaq da onlara qoşuldu.
Şənlikdə neçə uşaq oldu?

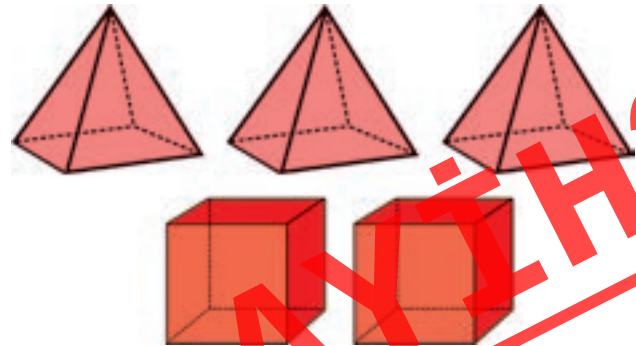
6. Dərzi yanvar ayında 19 şalvar tikdi. O, fevral ayında bundan 3 şalvar az tikdi.

- Dərzi fevral ayında neçə şalvar tikdi?
- Dərzi iki ayda cəmi neçə şalvar tikdi?

7. Şəklə əsasən suallara cavab verin.

- Üç piramidanın cəmi neçə təpəsi var?
- İki kubun cəmi neçə təpəsi var?
- Bütün fiqurların cəmi neçə təpəsi var?

20 Üç toplananlı ifadələr

Araşdırma-müzakirə

Samir bankalardakı kürəciklərin hamısını böyük bankaya yığarsa, böyük bankada cəmi neçə kürəcik olar? Bunu müxtəlif üsullarla necə tapmaq olar?

- Kürəciklərin müxtəlif ardıcılıqla bankaya yığılması onların ümumi sayını dəyişə bilərmi?

Açar sözlər

- ədədin ikiqatı
- təklirlərin cəmi
- onluqların cəmi

Öyrənmə

Verilmiş üç ədədi istənilən ardıcılıqla toplamaq olar. Bu, cəmi dəyişmir. Ona görə də əvvəlcə daha asan toplanan iki ədədi seçib cəmini tapmaq lazımdır. Sonra isə bu cəmin üzərinə üçüncünü əlavə etmək olar. Məsələn:

- Təklirlərinin cəmi 10 olan iki toplananı seçməklə

$$\begin{array}{c} 6 + 4 + 48 = 58 \\ \swarrow \searrow \\ 10 \\ 10 + 48 = 58 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 22 + 6 + 14 = 42 \\ \swarrow \searrow \\ 20 \\ 22 + 20 = 42 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 26 + 45 + 14 = 85 \\ \swarrow \searrow \\ 40 \\ 40 + 45 = 85 \end{array}$$

- Ədədin ikiqatından istifadə etməklə

$$\begin{array}{c} 6 + 6 + 46 = 58 \\ \swarrow \searrow \\ 12 \\ 12 + 46 = 58 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 43 + 7 + 7 = 57 \\ \swarrow \searrow \\ 14 \\ 43 + 14 = 57 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 9 + 12 + 9 = 30 \\ \swarrow \searrow \\ 18 \\ 18 + 12 = 30 \end{array}$$

Bələdçi

Ədədləri müxtəlif ardıcılıqla toplayın. Daha asan yolu müəyyən edin.

• NÜMUNƏ •

$$8 + 17 + 3 = ?$$

$$\begin{array}{c} 8 + 17 + 3 = 25 + 3 = 28 \\ \swarrow \searrow \\ 25 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 8 + 17 + 3 = 8 + 20 = 28 \\ \swarrow \searrow \\ 20 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 8 + 17 + 3 = 11 + 17 = 28 \\ \swarrow \searrow \\ 11 \end{array}$$

a) $8 + 25 + 5$

b) $19 + 23 + 11$

c) $8 + 32 + 8$

d) $7 + 26 + 7$

Müstəqil iş

1. Misalları həll edin.

$$2 + 8 + 35$$

$$6 + 4 + 46$$

$$33 + 16 + 7$$

$$15 + 27 + 15$$

$$12 + 8 + 46$$

$$6 + 14 + 57$$

$$7 + 35 + 7$$

$$62 + 19 + 8$$

$$12 + 28 + 27$$

$$26 + 34 + 13$$

$$34 + 43 + 16$$

$$52 + 33 + 17$$

- Üç ikirəqəmli ədədin cəmini tapmaq üçün də əvvəlcə təklilər, sonra onluqlar toplanır. Burada asan toplanan iki rəqəmin cəminin üzərinə üçüncünü əlavə etmək olar.

cəmi 10 olanları seçməklə

$$\begin{array}{r} 1 \quad 8 \\ 1 \quad 8 \\ + 2 \quad 5 \\ 3 \quad 2 \\ \hline 7 \quad 5 \end{array}$$

$8 + 2 = 10$
 $10 + 5 = 15$

ədədin 2 qatını seçməklə

$$\begin{array}{r} 1 \quad 3 \\ 2 \quad 3 \\ + 4 \quad 8 \\ 1 \quad 3 \\ \hline 8 \quad 4 \end{array}$$

$3 + 3 = 6$
 $6 + 8 = 14$

2. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 19 \\ + 31 \\ \hline 18 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ + 14 \\ \hline 20 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 24 \\ + 7 \\ \hline 44 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 52 \\ + 11 \\ \hline 18 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ + 26 \\ \hline 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 \\ + 31 \\ \hline 29 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 43 \\ + 13 \\ \hline 26 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 \\ + 12 \\ \hline 24 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 23 \\ + 43 \\ \hline 11 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 12 \\ + 15 \\ \hline 48 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 \\ + 43 \\ \hline 14 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ + 7 \\ \hline 15 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 \\ + 27 \\ \hline 21 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 18 \\ + 55 \\ \hline 18 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 \\ + 20 \\ \hline 11 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 16 \\ + 34 \\ \hline 26 \end{array}$$

3. Alt-alta yazmaqla cəmi tapın.

$$19 + 11 + 45$$

$$24 + 42 + 14$$

$$60 + 29 + 10$$

$$13 + 45 + 15$$

$$62 + 6 + 18$$

$$53 + 3 + 19$$

$$21 + 32 + 12$$

$$8 + 4 + 16$$

LAYIHƏ

4. Cəmi ədədin ikiqatından istifadə etməklə üç toplanan şəklində göstərin. Misalları həll edin.

• NÜMUNƏ •

$$15 + 17 = \boxed{15 + 15} + 2 = 32$$

$15 + 16$

$15 + 18$

$15 + 19$

$25 + 26$

$25 + 27$

$25 + 28$

$35 + 36$

$35 + 37$

$35 + 38$

$45 + 46$

$45 + 47$

$45 + 48$

Məsələ həlli

5. Aynurun 22 çiçək, 24 heyvan və 18 gəlincik stikeri var. Onun cəmi neçə stikeri var?

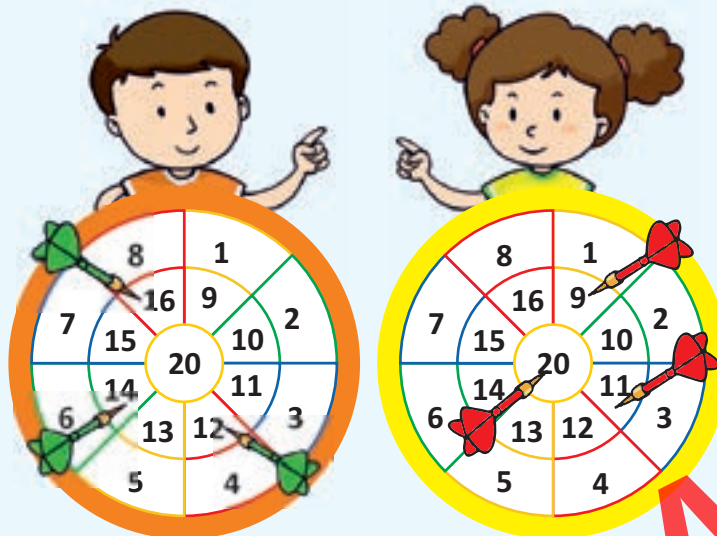
6. Lalə zolağı uzunluqları 9 sm, 32 sm və 9 sm olan üç hissəyə böldü. Zolağın uzunluğu əvvəl neçə santimetr idi?

7. Atası Anara köynək, şalvar və gödəkçə aldı. Ata geyimlər üçün cəmi neçə manat ödədi?

8. Samir və Səbinə hərəsi lövhəyə 3 ox atdı. Kim daha çox xal topladı?

LAYIHƏ

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 85 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 79 \\ + 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 68 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 48 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 29 \\ + 63 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 \\ + 29 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ + 24 \\ \hline \end{array}$$

2. Ədədləri alt-alta yazmaqla toplayın.

$$\begin{array}{r} 68 + 3 \\ 38 + 37 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 + 7 \\ 55 + 16 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 29 + 4 \\ 34 + 56 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 18 + 9 \\ 15 + 79 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 42 + 8 \\ 46 + 29 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 28 + 6 \\ 39 + 49 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 21 + 9 \\ 67 + 23 \end{array}$$

3. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 17 \\ 43 \\ + 32 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 \\ 25 \\ + 41 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 34 \\ 43 \\ + 14 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 28 \\ 6 \\ + 44 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 \\ 17 \\ + 12 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ 51 \\ + 18 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 \\ 27 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 12 \\ 36 \\ + 42 \\ \hline \end{array}$$

4. Hesablayın və müqayisə edin.

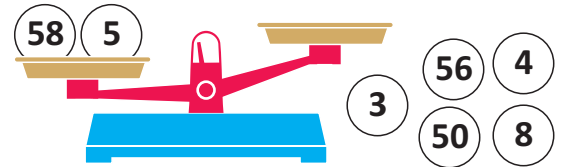
$$24 + 42 + 14 * 81$$

$$19 + 11 + 45 * 73$$

$$60 + 19 + 13 * 98 - 6$$

$$28 + 48 * 13 + 45 + 14$$

5. “Ədəd tərəzisi”nin gözlərini bərabərləşdirmək üçün sağdakı gözə verilmiş ədədlərdən hansılarını qoymaq olar?

6. Baba bağdan 27 kq heyva, bundan 3 kq az nar yığdı.

- Baba neçə kiloqram nar yığdı?
- O, cəmi neçə kiloqram meyvə yığdı?

7. Samir masanın üzərindəki kürəcikləri bankalara yığarsa, bankalarda cəmi neçə kürəcik olar?

1-ci YARIMİL ÜZRƏ

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Ədədləri sıralayın. Ən kiçik və ən böyük ədədləri müəyyənləşdirin.

a) Artan sıra ilə

63 25
57

35 54
93 51

b) Azalan sıra ilə

89 36
38

48 18
30 42

2. Cəmi tapın.

a) $\begin{array}{r} 63 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 91 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 50 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 38 \\ + 10 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 40 \\ + 47 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 33 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 64 \\ + 25 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 75 \\ + 32 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 37 \\ + 32 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 42 \\ + 55 \\ \hline \end{array}$

b) $\begin{array}{r} 26 \\ + 14 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 19 \\ + 43 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 70 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 68 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 37 \\ + 54 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 46 \\ + 25 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 69 \\ + 27 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 54 \\ + 39 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 78 \\ + 49 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 17 \\ + 67 \\ \hline \end{array}$

c) $\begin{array}{r} 52 \\ + 14 \\ + 28 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 13 \\ + 20 \\ + 33 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 65 \\ + 31 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 24 \\ + 46 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 63 \\ + 17 \\ + 11 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 25 \\ + 35 \\ + 18 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 48 \\ + 10 \\ + 21 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 56 \\ + 22 \\ + 16 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 65 \\ + 7 \\ + 25 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 19 \\ + 38 \\ + 21 \\ \hline \end{array}$

3. Misalları həll edin.

$63 + 5$ $64 + 30$ $74 + 24$ $49 + 25$ $77 + 7$ $25 + 35 + 19$ $47 + 32 + 16$

4. Fərqi tapın.

$\begin{array}{r} 27 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 88 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 90 \\ - 60 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 59 \\ - 20 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 76 \\ - 41 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 67 \\ - 25 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 47 \\ - 34 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 89 \\ - 82 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 38 \\ - 17 \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} 97 \\ - 72 \\ \hline \end{array}$

5. Hesablayın və müqayisə edin.

$23 + 45 + 15 * 86$ $39 + 25 * 87 - 24$ $41 + 5 * 95 - 27$ $68 - 24 * 88 - 38$

6. Misalları həll edin.

a) Hasili təkrar toplama ilə tapın.

$2 \cdot 4$ $5 \cdot 3$ $4 \cdot 4$

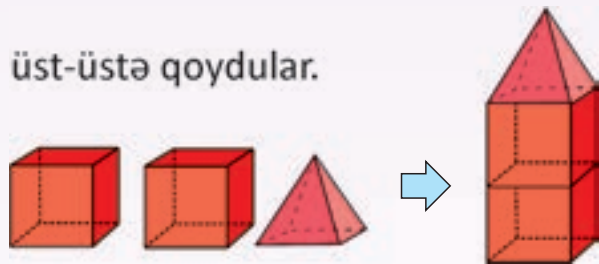
b) Qisməti təkrar çıxma ilə tapın

$9 : 3$ $10 : 5$ $18 : 6$

7. İki kub və bir piramidanı şəkildəki kimi üst-üstə qoydular.

Alınan yeni fiqurun:

- neçə təpəsi var?
- neçə tili var?

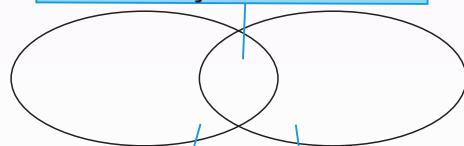
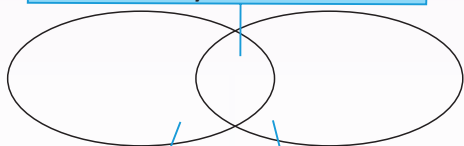
8. Ədədləri Venn diaqramında necə yerləşdirmək olar?

a) 10, 25, 34, 18, 47, 58

b) 44, 49, 71, 34, 99, 27

20-dən böyük cüt ədədlər

50-dən kiçik tək ədədlər

Cüt ədədlər

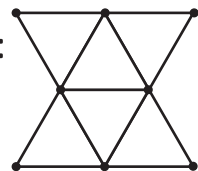
20-dən böyük ədədlər

Tək ədədlər

50-dən kiçik ədədlər

9. Şəkildəki parçaların uzunluğu bərabərdir. Suallara cavab verin:

- Şəkildə neçə üçbucaq var?
- Şəkildə neçə romb var?

10. Çən 67 l su tutur. Birinci bidonda 24 l, ikincidə 30 l, üçüncüdə isə 37 l su var. Boş çənə hansı iki bidonu boşaltdıqda çən tam dolar?

11. Atası Səbinəyə qış tətildə oxumaq üçün 56 səhifəlik kitab aldı. Səbinə tətildin birinci günündə kitabın 8, ikinci günündə isə 13 səhifəsini oxudu.

- Səbinə iki gündə cəmi neçə səhifə oxudu?
- Kitabı bitirmək üçün Səbinə daha neçə səhifə oxumalıdır?

12. Samirin 4 qutu oyuncağı var. Hər qutuda 6 oyuncaq var. Samirin neçə oyuncağı var?

13. Lalə bağdan 15 alma dərdi. O bu almaları 5 qaba bərabər payladı. Hər qabda neçə alma oldu?

SÖZLÜK

Alt-alta çıxma – ədədləri alt-alta yazmaqla əvvəlcə təklirlərin, sonra isə onluqların çıxılması.

Onluqlar Təklirlər

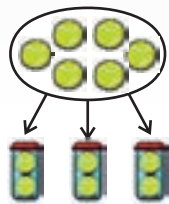
$$\begin{array}{r} 4 \quad 6 \\ - 1 \quad 2 \\ \hline 3 \quad 4 \end{array}$$

Alt-alta toplama – ədədləri alt-alta yazmaqla əvvəlcə təklirlərin, sonra isə onluqların toplanması. Alınan təklirlər 10-dan çoxdursa, yeni onluq yaranır.

Onluqlar Təklirlər

$$\begin{array}{r} 1 \quad 3 \quad 8 \\ + 1 \quad 4 \\ \hline 5 \quad 2 \end{array}$$

Bərabər paylama – əşyaların qruplara bərabər sayda bölünməsi.

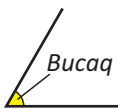

Bölmə – əşyaları verilmiş sayda qruplara bərabər payladıqda hər qrupa düşən əşya sayının tapılması üçün riyazi əməl.

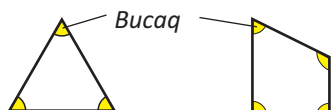
Bölmə işarəsi

$$\begin{array}{c} 24 : 6 = 4 \\ \uparrow \quad \uparrow \quad \uparrow \\ \text{Bölünən} \quad \text{Bölən} \quad \text{Qismət} \end{array}$$

Bucaq – başlanğıcı bir nöqtədə olan iki parça bucaq əmələ gətirir.

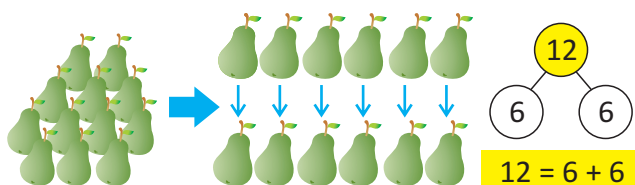

Üçbucağın 3, dördbucaqlının isə 4 bucağı var.

Cüt ədədlər – 2 bərabər hissəyə ayırılaraq bilən ədədlər. Cüt ədədlərin sonu 0, 2, 4, 6 və ya 8 rəqəmi ilə bitir.

12 ədədi cüt ədəddir.

Çoxbucaqlı – üç, yaxud daha çox bucağı olan müstəvi fiqur.

Üçbucaq

Dördbucaqlı

Beşbucaqlı

Altıbucaqlı

Düz bucaq – düzbucaqlının bitişik tərəfləri arasındakı bucaq.

Düz xətt – əyilmədən hər iki tərəfə uzanır.

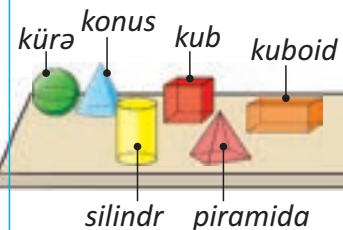

Əyri xətt – düz olmayan, dalğavari və ya dairəvi xətt.

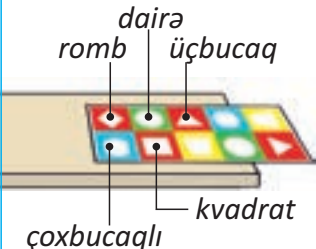

Həndəsi fiqurlar – fəza və müstəvi fiqurlara ayrılır.

Fəza fiqurları

Müstəvi fiqurlar

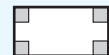

DÖRDBUCAQLILAR

Paraleloqram – qarşı tərəfləri bərabər olan dördbucaqlı

Düzbucaqlı – bütün bucaqları düz bucaq olan dördbucaqlı

Romb – bütün tərəfləri bərabər olan dördbucaqlı

Kvadrat – bütün tərəfləri bərabər olan və bütün bucaqları düz bucaq olan dördbucaqlı

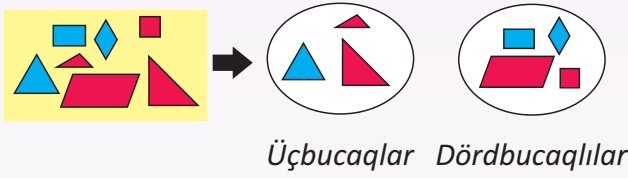
İti bucaq – düz bucaqdan kiçik olan bucaq.

Kor bucaq – düz bucaqdan böyük olan bucaq.

Qruplaşdırma – əşyaların müxtəlif əlamətlərinə görə qruplara ayrılması.

Müqayisə – iki ədəddən hansının böyük, kiçik, yaxud bir-birinə bərabər olduğunun müəyyən edilməsi.

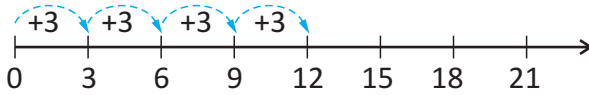
$$45 < 72$$

(45 kiçikdir 72)

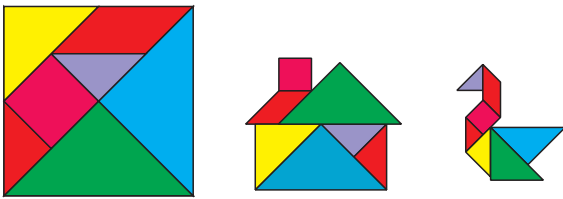
Parça – düz xəttin iki nöqtəsi arasında qalan hissəsi.

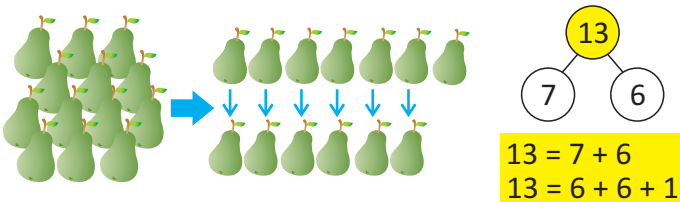
Ritmik sayma – hər hansı bir ədəddən başlayaraq eyni ədəd qədər irəli, yaxud geri sayma. Məsələn, 3-3 ritmik sayma: 3, 6, 9, 12 və s.

Tanqram – bir kvadratin şəkildəki kimi kəsilmiş 7 hissəsindən ibarət qədim Çin oyunu. Hissələrin hamısından istifadə etmək şərti ilə müxtəlif fiqurlar düzəldilir.

Tək ədədlər – 2 bərabər hissəyə ayırılma bilməyən ədədlər. Tək ədədlərin sonu 1, 3, 5, 7 və ya 9 rəqəmi ilə bitir. Məsələn, 13 ədədi tək ədəddir.

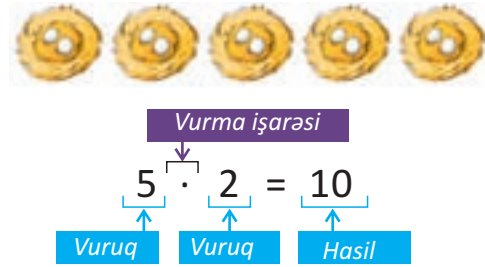
Təkrar çıxma – azalandan eyni ədədin bir neçə dəfə çıxılması. Bölmə əməlini yerinə yetirmək üçün fərq sıfıra bərabər olana kimi təkrar çıxmadan istifadə olunur.

$$21 - 7 - 7 - 7 = 0 \quad \Rightarrow \quad 21 : 7 = 3$$

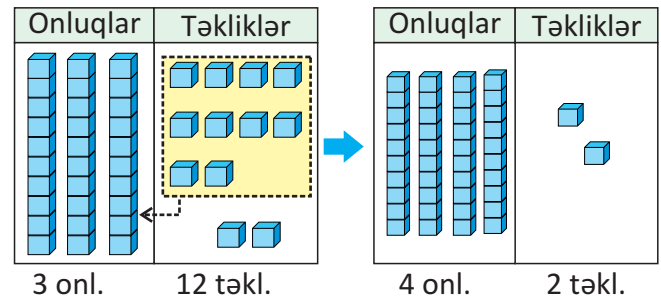
Təkrar toplama – eyni ədədin bir neçə dəfə toplanması. Vurma əməlini yerinə yetirmək üçün ədədləri təkrar toplamaq olar.

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 15 \quad \Rightarrow \quad 5 \cdot 3 = 15$$

Vurma – hər birində bərabər sayda əşya olan qruplarda əşyaların ümumi sayının tapılması üçün riyazi əməl.

Yeni onluğun yaranması – 10 təkliyi 1 onluq kimi qruplaşdırıb onluqların sayının 1 vahid artırılması.

LAYİHƏ

Nənə 30 qoğal bişirdi. O, hər boşqaba 6 qoğal qoydu.
Nənə qoğalları neçə boşqaba yığdı?

1-ci addım

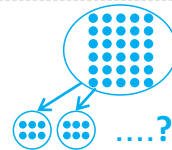
MƏSƏLƏNİ
Anla

..... məsələni başa düşmək

Nəyi tapmalıyam: Qoğallar neçə boşqaba qoyuldu.

Nə məlumdur: Nənə 30 qoğal bişirdi. Hər boşqaba 6 qoğal qoyuldu.

Qısa yazılışı Bişirdi – 30 ədəd
Hər boşqabda – 6 qoğal
Boşqabların sayı – ?

Təsviri

2-ci addım

PLAN
Qur

..... məsələnin həll yolunu fikirləşmək

Necə həll edə bilərəm: Boşqabların sayını tapmaq üçün bölmə əməlini yazaram.
Qisməti tapmaq üçün təkrar çıxmadan istifadə edəərəm.

3-cü addım

HƏLL
Et

..... məsələni həll etmək

Fərq sıfır olana qədər 30-dan 6 ədədini çıxaram:

$$30 : 6 = ? \quad \rightarrow \quad 30 - \underbrace{6 - 6 - 6 - 6 - 6}_{5} = 0$$

Cavab: Nənə 30 qoğalı hər birində 6 ədəd olmaqla 5 boşqaba yığdı.

4-cü addım

Yoxla

..... cavabı yoxlamaq

Məsələnin həllini necə yoxlaya bilərəm: Hər boşqabda qoyulan qoğalları (6) boşqabların sayı (5) qədər təkrar toplayıram.

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 = 30$$

Mənsur Məhərrəmov

Günay Hüseynzadə

Solmaz Abdullayeva

İlahə Rüstəmov

RİYAZİYYAT

Ümumtəhsil məktəblərinin
2-ci sinfi üçün “Riyaziyyat”
fənni üzrə dərslik

**Tədris Resursları
Mərkəzi**

Nəşrlə bağlı irad və təklifləri
artitrm2017@gmail.com
və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına
göndərə bilərsiniz.

2-ci hissə

7 Çıxma (onluğun ayrılması)

21. İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin fərqi.	6
22. İkirəqəmli ədədlərin fərqi	9
Məsələ və misallar	11
23. Toplama və çıxmanın əlaqəsi.	12
24. Mötərizəli ifadələr	14
Məsələlər.	17
25. İkiaddımlı məsələlər	18
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	20

8 Vurma və bölmə

26. Vurma	22
27. 2-yə və 3-ə vurma	24
28. 4-ə və 5-ə vurma	26
29. Vurma cədvəli	28
Məsələ və misallar.	31
30. Bölmə	32
31. Vurma və bölmənin əlaqəsi	34
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	37

9 Ədədlər (500-ə qədər). Pullar

32. 500-ə qədər sayma	40
33. Yüzlük, onluq və təklik	42
34. Pullar	44
35. Alış-veriş	47
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	50

10 Ölçmə

36. Uzunluq	52
37. Kütlə	55
38. Tutum	57
Məsələlər	59
39. Təkrarlanan hadisələr	60
40. Saat	62
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	65

11 Məlumatların təsviri

41. Cədvəl, piktoqram, diaqram	66
42. Məlumatları necə toplamalı? Praktiki dər	69
2-ci sinif üzrə ümumiləşdirici tapşırıqlar	70
Sözlük	74

ÇIXMA (onluğun ayrılması)

Hazırqımı?

- Vitrində şokoladlı və çiyələkli kekslərin hər birindən neçə dənədir?
- Cəmi neçə keks var?
- Şokoladlı kekslər çiyələkli kekslərdən nə qədər çoxdur? Bunu necə tapmaq olar?

LAYIHƏ

21 İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin fərqi

Araşdırma-müzakirə

OYUN

Oyunçu sayı: 2 nəfər.

Ləvazimat: 1 zər, hər oyunçuya şəkildə təsvir olunan cədvəl, on-on bağlanmış 3 dəstə və 2 dənə tək çöp

Oyunun qaydası:

1. Çöplər şəkildəki kimi cədvəlin xanalarına qoyulur.
2. Hər oyunçu növbə ilə 3 dəfə zər atır.
3. Düşən xal təkliklərdən çox deyilsə, təkliklər sütunundan uyğun sayda çöp kənara qoyulur. Düşən xal təkliklərdən çoxdursa, onluqlardan 1 çöp dəstəsi açılır və təkliklərə əlavə edilir. Sonra təkliklər sütunundan uyğun sayda çöp kənara qoyulur. Axıra daha az çöpu qalan oyunçu qalib gəlir.

Açar sözlər

- ikirəqəmli ədəd
- təkliklərin müqayisəsi
- onluq ayırma
- azalan
- çıxılan
- fərq

Onluqlar	Təkliklər

Öyrənmə

İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin fərfini taparkən azalanın təklikləri çıxılardan kiçik ola bilər. Bu zaman azalandan 1 onluq ayrılır və 10 vahid kimi təkliklərə əlavə olunur. Məsələn: $34 - 5 = ?$

Addım 1. Təkliklər müqayisə olunur: 4 təklikdən 5 təkliyi çıxmaq olmur. Bunun üçün azalandan 1 onluq ayırır onun təkliklərinə əlavə edilir.

Onluqlar	Təkliklər

Onl. Təkl.

$$\begin{array}{r} 34 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$34 = 3 \text{ onluq} + 4 \text{ təklik}$

Onluqlar	Təkliklər

Onl. Təkl.

$$\begin{array}{r} 10 \\ \curvearrowright \\ 34 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

1 onluq ayrılır və təkliklərə əlavə edilir.

Onluqlar	Təkliklər

Onl. Təkl.

$$\begin{array}{r} 24 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$34 = 2 \text{ onluq} + 14 \text{ təklik}$

Addım 2. Təklilər çıxılır.

Onluqlar	Təklilər

Onl.	Təkl.
2	14
3	4
-	5
	9

$$14 \text{ təklil} - 5 \text{ təklil} = 9 \text{ təklil}$$

$$34 - 5 = 29$$

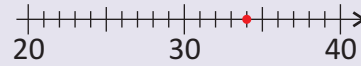
Addım 3. Onluqlar çıxılır.

Onluqlar	Təklilər

Onl.	Təkl.
2	14
3	4
-	5
2	9

$$2 \text{ onluq} - 0 \text{ onluq} = 2 \text{ onluq}$$

Geri saymaqla $34 - 5$ fərqlini necə tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

Fikirləş!

Bələdçi

Təsvirlərdən istifadə etməklə və alt-alta yazmaqla fərqi tapın.

$$32 - 8 = ?$$

• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təklilər

Onl.	Təkl.
3	2
3	2
-	8

Onl.	Təkl.
2	12
3	2
-	8
2	4

$$a) 45 - 7 = ?$$

Onluqlar	Təklilər

$$b) 54 - 6 = ?$$

Onluqlar	Təklilər

Müstəqil iş

1. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 32 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 41 \\ - 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 \\ - 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 45 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 73 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 83 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 22 \\ - 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 91 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 48 \\ - 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 94 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 82 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 57 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 72 \\ - 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 61 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 33 \\ - 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 54 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$$

2. Ədəd oxundan istifadə etməklə fərqi tapın.

$$43 - 6$$

$$52 - 5$$

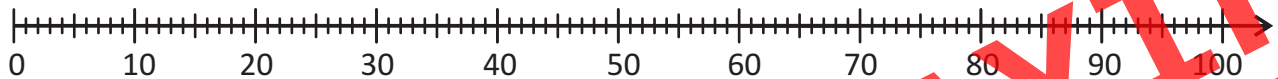
$$61 - 7$$

$$74 - 6$$

$$35 - 7$$

$$82 - 6$$

$$97 - 8$$

3. Ədədləri alt-alta yazmaqla fərqi tapın.

$42 - 4$	$31 - 9$	$43 - 8$	$66 - 8$	$80 - 2$	$92 - 9$	$71 - 6$
$25 - 7$	$44 - 6$	$88 - 9$	$53 - 5$	$95 - 7$	$33 - 6$	$60 - 4$

Məsələ həlli

4. Bilik yarışında 42 şagird iştirak edirdi. Onlardan 6-sı birinci mərhələdə yarış tərək etdi, qalanları ikinci mərhələyə keçdi. İkinci mərhələyə neçə şagird keçdi?

5. Satıcı yaşıl hədiyyə qutusunu bəzəmək üçün 64 sm, sarı qutunu bəzəmək üçün isə bundan 8 sm qısa lent kəsdi. Satıcı sarı qutunu bəzəmək üçün neçə santimetr lent kəsdi?

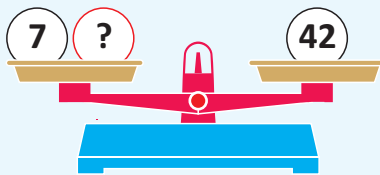
6. Misalları həll edin. Çıxma əməlinin cavabı hərflə işarələnib. Aşağıdakı cədvəldə hər ədədin altında uyğun hərfi müəyyən edin və sözü oxuyun.

$54 - 8$	A	$95 - 6$	Y	$31 - 3$	İ	$42 - 5$	T	$85 - 6$	R	$67 - 9$	Z
79	28	89	46	58	28	89	89	46	37		

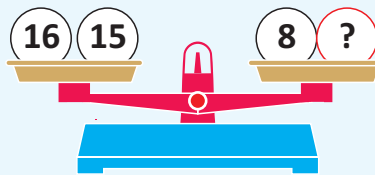
7. Anarın 18, Lalənin isə bundan 5 ədəd çox stikeri var.

- Lalənin neçə stikeri var?
- Samirin stikerləri Lalənin stikerlərindən 9 ədəd azdır. Samirin neçə stikeri var?

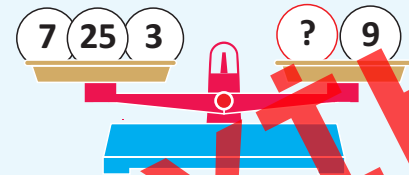
8. “Ədəd tərəzisinin” gözləri bərabərləşib. “?” işarəsinin yerinə hansı ədəd olmalıdır?

a)

b)

c)

22 İkirəqəmli ədədlərin fərqi

Araşdırma-müzakirə

Turistlər hotelin 18-ci mərtəbəsində liftə minib 32 düyməsini basdılar.

- Onlar neçə mərtəbə qalxacaqlar?

Açar sözlər

- müqayisə
- təklilik
- onluq ayırma
- geri sayma

Öyrənmə

İkirəqəmli ədədlərin fərqi taparkən azalanın təklilikləri çıxılanın təkliliklərindən kiçik ola bilər. Məsələn: $43 - 25 = ?$

Addım 1. Təkliliklər müqayisə olunur: 3 təklildən 5 təkliyi çıxmaq olmur. Bunun üçün azalandan 1 onluq ayıraraq onun təkliliklərinə əlavə edilir.

Onluqlar	Təkliliklər	Onl. Təkl.
		$\begin{array}{r} 10 \\ 43 \\ - 25 \\ \hline \end{array}$
		$\begin{array}{r} 3 \quad 13 \\ - 2 \quad 5 \\ \hline \end{array}$

$$43 = 4 \text{ onluq} + 3 \text{ təklilik}$$

$$43 = 3 \text{ onluq} + 13 \text{ təklilik}$$

Addım 2. Təklildən təklilik çıxılır.

Onluqlar	Təkliliklər	Onl. Təkl.
		$\begin{array}{r} 3 \quad 13 \\ - 2 \quad 5 \\ \hline \end{array}$

$$13 \text{ təklilik} - 5 \text{ təklilik} = 8 \text{ təklilik}$$

Addım 3. Onluqdan onluq çıxılır.

Onluqlar	Təkliliklər	Onl. Təkl.
		$\begin{array}{r} 3 \quad 13 \\ - 2 \quad 5 \\ \hline 1 \quad 8 \end{array}$

$$3 \text{ onluq} - 2 \text{ onluq} = 1 \text{ onluq}$$

$$43 - 25 = 18$$

Bələdçi

Təsvirlərdən istifadə etməklə və alt-alta yazmaqla fərqi tapın.

$$45 - 18 = ?$$

• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təkliliklər	Onl. Təkl.
		$\begin{array}{r} 10 \\ 45 \\ - 18 \\ \hline \end{array}$
		$\begin{array}{r} 3 \quad 15 \\ - 1 \quad 8 \\ \hline 2 \quad 7 \end{array}$

$$a) 32 - 17 = ?$$

Onluqlar	Təkliliklər

$$b) 54 - 36 = ?$$

Onluqlar	Təkliliklər

Müstəqil iş

1. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 51 \\ - 24 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ - 28 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 64 \\ - 56 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 92 \\ - 38 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 45 \\ - 17 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 83 \\ - 36 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 58 \\ - 29 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 32 \\ - 17 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 91 \\ - 45 \\ \hline \end{array}$$

2. Ədədləri alt-alta yazmaqla fərqi tapın.

$$33 - 19$$

$$41 - 13$$

$$70 - 36$$

$$66 - 48$$

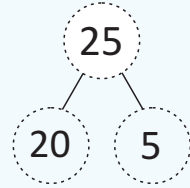
$$90 - 32$$

$$82 - 49$$

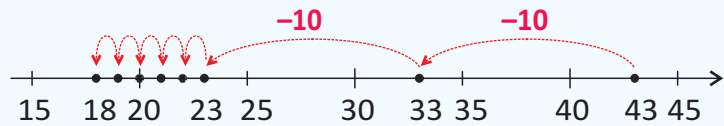
$$95 - 38$$

- Geri saymaqla $43 - 25$ fərfini belə tapmaq olar:
Addım 1. Azalandan başlamaqla çıxılndakı onluqların sayı qədər on-on geri sayılır: 43, 33, 23. ➔ $43 - 20 = 23$
Addım 2. Alınan ədəddən başlayaraq çıxılndakı təklirlərin sayı qədər geri sayılır: 23, 22, 21, 20, 19, 18. ➔ $23 - 5 = 18$

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60

$$43 - 25 = 18$$

3. Fərqi tapın.

$$34 - 27$$

$$51 - 25$$

$$82 - 43$$

$$53 - 16$$

$$65 - 18$$

$$96 - 38$$

$$42 - 29$$

4. Hesablayın və müqayisə edin.

$$33 - 17 * 18$$

$$29 * 44 - 18$$

$$52 - 25 * 42 - 15$$

$$60 - 18 * 80 - 22$$

Məsələ həlli

5. Lalənin anası şənlik üçün 33 dənə kiçik keks bişirdi. Onlardan 16 dənəsi kişmişli, qalanı isə şokoladlı idi. Lalənin anası neçə şokoladlı keks bişirdi?

6. Tətilin ilk günü Kukla Teatrına 64 şagird getdi. Bu, ikinci gün teatra gedən şagirdlərin sayından 18 nəfər çox idi. İkinci gün teatra neçə şagird getmişdi?

MƏSƏLƏ VƏ MİSALLAR

1. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 43 \\ - 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 71 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 22 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 81 \\ - 35 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 92 \\ - 46 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 37 \\ - 18 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 83 \\ - 59 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ - 15 \\ \hline \end{array}$$

2. Fərqi tapın.

$70 - 7$

$28 - 9$

$30 - 6$

$42 - 4$

$51 - 46$

$92 - 29$

$73 - 58$

$73 - 9$

$61 - 7$

$64 - 8$

$37 - 9$

$55 - 27$

$60 - 38$

$83 - 39$

3. Hesablayın və müqayisə edin.

$82 - 17 * 56$

$28 + 14 * 64 - 16$

$71 - 38 * 83 - 50$

$31 + 15 + 29 * 92 - 25$

4. Uyğun misallar yazın.

a) 50-dən 26 vahid kiçik ədədi tapın.

b) 70-dən sonrakı cüt ədəddən 17 ədədini çıxın.

c) 83-dən əvvəlki tək ədəddən 38 ədədini çıxın.

d) 60 ədədindən ən kiçik ikirəqəmli tək ədədi çıxın.

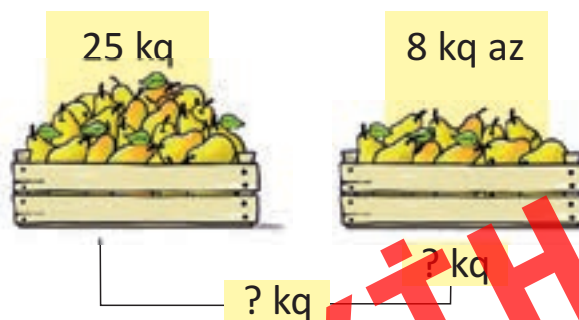
5. Aynurun anası şəkildəki hədiyyəni almaq üçün satıcıya iki dənə 20 manatlıq verdi. Satıcı Aynurun anasına nə qədər pul qaytardı?

6. Mağazaya 50 ədəd damalı dəftər və bundan 18 dənə az birmil dəftər gətirdilər. Mağazaya cəmi neçə dəftər gətirdilər?

7. Şəklə əsasən məsələ qurun və həll edin.

23 Toplama və çıxmanın əlaqəsi

Araşdırma-müzakirə

Bilik yarışında
44 şagird iştirak
etdi. Bunlardan
25 nəfəri qız idi.

Açar sözlər

- ədəd üçlüyü
- tam, hissə

- Yarışda neçə oğlan iştirak etdi?
- Cavabın doğruluğunu necə yoxlamaq olar?

Öyrənmə

Tam və onun hissələri ilə bağlı toplama və çıxmanın əlaqəsinə aid 4 misal yazmaq olar.

Tam

42
28 14

Hissə Hissə

$$42 - 14 = 28$$

$$\begin{array}{r} 42 \\ - 14 \\ \hline 28 \end{array}$$

$$28 + 14 = 42$$

$$\begin{array}{r} 28 \\ + 14 \\ \hline 42 \end{array}$$

$$42 - 28 = 14$$

$$\begin{array}{r} 42 \\ - 28 \\ \hline 14 \end{array}$$

$$14 + 28 = 42$$

$$\begin{array}{r} 14 \\ + 28 \\ \hline 42 \end{array}$$

Bələdçi

• NÜMUNƏ •

82
28 54

$$82 - 28 = 54$$

$$54 + 28 = 82$$

$$82 - 54 = 28$$

$$28 + 54 = 82$$

Toplama və çıxmanın əlaqəsinə aid misallar yazın.

$$\begin{array}{r} 82 \\ - 28 \\ \hline 54 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 54 \\ + 28 \\ \hline 82 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 82 \\ - 54 \\ \hline 28 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 28 \\ + 54 \\ \hline 82 \end{array}$$

a)

40
17 23

b)

91
54 37

Müstəqil iş

1. Ədəd üçlüyünə əsasən toplama və çıxmanın əlaqəsinə aid misallar yazın.

62
9 53

53
15 38

81
50 31

44
19 25

96
57 39

2. Misalları həll edin. Cavabın doğruluğunu yoxlayın.

$$\begin{array}{r} 43 - 17 \\ 36 + 27 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 - 32 \\ 54 - 36 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 58 + 15 \\ 28 - 13 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 - 20 \\ 40 + 55 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 75 + 19 \\ 93 - 46 \end{array}$$

3. Məchulu tapın.

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 52 \\ \hline ? & 24 \\ \hline \end{array}$$

$$\square + 24 = 52$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline ? \\ \hline 60 & 16 \\ \hline \end{array}$$

$$\square - 60 = 16$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 70 \\ \hline ? & 25 \\ \hline \end{array}$$

$$70 - \square = 25$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 78 \\ \hline 41 & ? \\ \hline \end{array}$$

$$41 + \square = 78$$

4. Boş xanalardakı rəqəmləri müəyyən edin.

$$\begin{array}{r} 4 \ 3 \\ + 2 \ \square \\ \hline 6 \ 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \ 9 \\ - 2 \ 7 \\ \hline 3 \ 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \ 0 \\ + 2 \ \square \\ \hline 4 \ 3 \end{array}$$

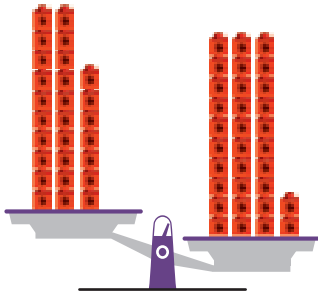
$$\begin{array}{r} 6 \ \square \\ - \square \ 2 \\ \hline 1 \ 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \ \square \\ + 1 \ 3 \\ \hline 8 \ 7 \end{array}$$

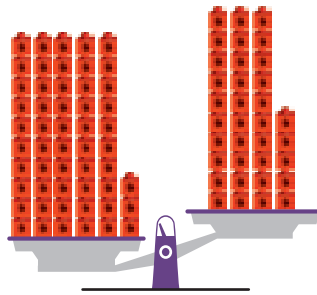
$$\begin{array}{r} \square \ \square \\ - 2 \ 5 \\ \hline 6 \ 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \ \square \\ + 3 \ 3 \\ \hline \square \ 3 \end{array}$$

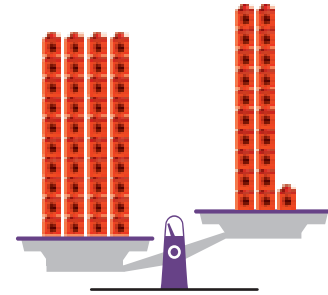
5. Tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün neçə kub əlavə etmək, yaxud götürmək lazımdır?

$$\begin{array}{l} 27 + \square = 32 \\ 27 = 32 - \square \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 53 - \square = 35 \\ 53 = 35 + \square \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 40 - \square = 21 \\ 40 = 21 + \square \end{array}$$

Məsələ həlli

6. Səbətdə bir neçə yumurta var idi. Əsmər nənə 26 yumurta da əlavə etdikdən sonra 34 yumurta oldu. Səbətdə əvvəlcə neçə yumurta var idi?

7. Anar birinci gün nağıl kitabının 16 səhifəsini oxudu. Kitabı bitirmək üçün 24 səhifə qaldı. O, birinci gün neçə səhifə oxumalı idi ki, kitabı bitirmək üçün 16 səhifə qalsın?

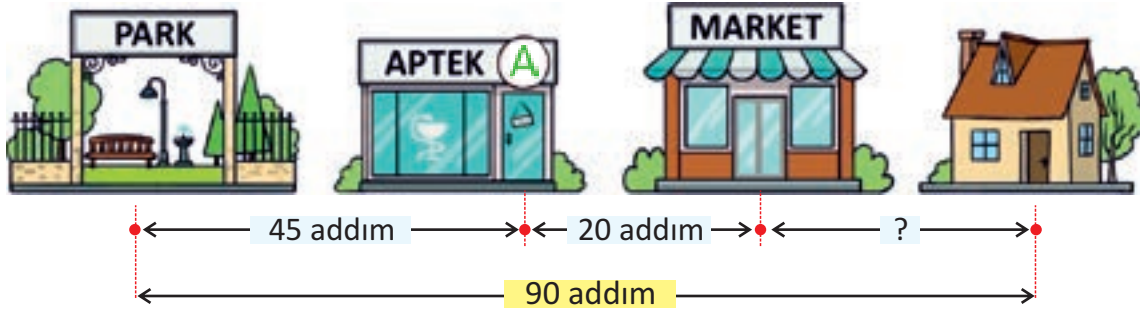

24 Mötərizəli ifadələr

Araşdırma-müzakirə

Anar parkdan evə qədər yolun 90 addım olduğunu müəyyən etdi.

- Marketdən evə neçə addım olduğunu necə tapmaq olar?
- Məsələni misal yazmaqla necə həll etmək olar?

Açar sözlər

- mötərizə ()
- ədədi ifadə

Öyrənmə

$27 + 32$ $57 + 32 - 5$ $18 - (10 - 2)$ $92 - 17 - 33 + 21$ kimi ifadələr ədədi ifadələrdir. İfadələrdə əməlləri yerinə yetirməklə ifadənin qiyməti tapılır.

Hesablamalarda mötərizə daxilindəki əməllər birinci yerinə yetirilir.

$$15 - (9 + 5) = 15 - 14 = 1$$

Toplama və çıxmadan ibarət ifadələrdə mötərizə yoxdursa, əməllər soldan sağa ardıcıl yerinə yetirilir.

$$15 - 9 + 5 = 6 + 5 = 11$$

Bələdçi

Əməllərin hansı ardıcılıqla yerinə yetirildiyini müəyyən edin. İfadənin qiymətini hesablayın.

• NÜMUNƏ •

$$42 - (12 + 5) = 42 - 17 = 25$$

$$32 - 10 + 20 = 22 + 20 = 42$$

$$18 - (6 + 4)$$

$$17 + 13 - 10$$

$$15 - (20 - 7)$$

$$27 - 17 + 32$$

$$14 - 8 + 7$$

$$16 - (9 - 3)$$

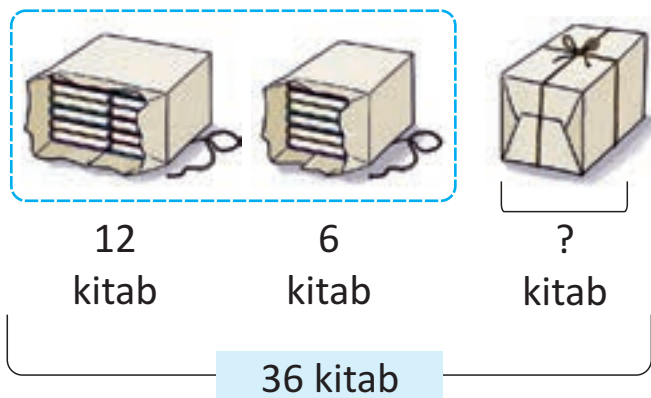
$$65 - 35 - 20$$

$$52 - (40 - 30)$$

Müstəqil iş

1. Şəkillərə əsasən boş xanalaradakı ədədləri müəyyən edin. “?” işarəsinin yerinə uyğun ədədi tapın.

a)

$$36 - (\square + \square) = \square$$

b)

$$\square - (10 + \square) = \square$$

2. İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$40 - (10 - 5)$$

$$20 + (26 - 6)$$

$$38 - (20 - 10)$$

$$28 - (18 + 2)$$

$$37 - (12 - 2)$$

$$56 - (20 + 11)$$

$$75 - (25 + 30)$$

$$40 - (6 + 4)$$

3. Misalları həll edin.

$$3 + 11 - 10$$

$$18 + 8 - 2$$

$$30 - 15 - 3$$

$$50 - 20 - 30$$

$$32 - 2 - 18$$

$$15 + 5 + 7$$

$$20 + 17 - 28$$

$$28 + 2 - 10$$

4. Hansı çərçivələrdəki ifadələrin qiymətləri bərabərdir?

a)

$$\begin{aligned} 9 - 5 - 3 \\ 9 - (5 - 3) \end{aligned}$$

b)

$$\begin{aligned} 6 + 4 - 2 \\ 6 + (4 - 2) \end{aligned}$$

c)

$$\begin{aligned} (12 - 6) + 1 \\ 12 - 6 + 1 \end{aligned}$$

d)

$$\begin{aligned} 10 - 5 + 1 \\ 10 - (5 + 1) \end{aligned}$$

5. Hesablayın.

$$48 - 8 - 10 - 20$$

$$30 - 10 + 20 + 15$$

$$42 - 30 + 32 - 22$$

$$35 + 25 - 10 + 30$$

$$5 + 15 + 25 - 25$$

$$24 - 14 + 13 + 17$$

• Mötərizəli ifadələr belə oxunur:

$$(20 - 5) + 10$$

20 və 5 ədədlərinin fərqi
ilə 10 ədədinin cəmi

$$15 - (9 + 4)$$

15 ədədi ilə 9 və 4 ədədləri
cəminin fərqi

6. Mötərizəli ifadələri sözlə söyləyin.

$$10 + (25 - 20)$$

$$38 - (16 + 2)$$

$$(54 - 30) + 14$$

$$(29 + 20) - 34$$

7. Şərtə əsasən ifadələr yazın və qiymətini hesablayın.

a) 50 və 30 ədədləri cəmi ilə 15 ədədinin fərqi tapın.

b) 40 ədədindən 10 və 26 ədədləri cəmini çıxın.

c) 68 ədədindən 35 və 20 ədədlərinin fərqi çıxın.

8. Hesablayın və müqayisə edin.

$$43 - (21 - 8) * 60$$

$$57 - (9 + 38) * 19 - 9$$

$$20 + 42 * 19 + (53 - 30)$$

Məsələ həlli

9. Sınıf otağında 28 şagird var idi. Tənəffüsdə 8 uşaq dəhlizə çıxdı. Dəhlizə çıxan uşaqlardan 5-i yenidən sinfə qayıtdı. Otaqda neçə şagird oldu? Məsələnin həllinə uyğun ifadəni seçin və hesablayın.

$$28 - (5 + 8)$$

$$28 + (8 - 5)$$

$$(28 - 8) + 5$$

$$(28 - 8) - 5$$

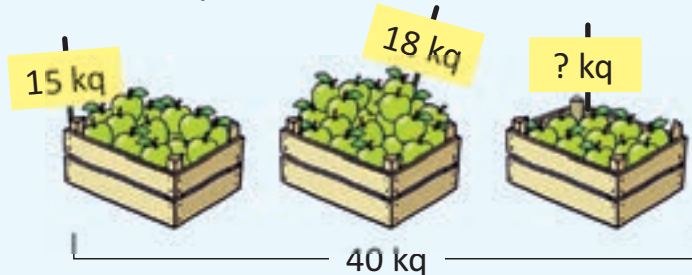
10. Bankada 50 kürəcik var. Onlardan 15 dənəsi sarı, 10 dənəsi yaşıl, qalanı isə qırmızıdır. Bankada neçə qırmızı kürəcik var? İfadələrdən məsələnin həllinə uyğun olanları seçin və qiymətini tapın.

$$50 - 15 - 10$$

$$50 - 15 + 10$$

$$50 - (15 + 10)$$

11. Şəklə əsasən məsələ qurun və müxtəlif üsullarla həll edin.

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Yeşikdə 25 kq meyvə var. Bunun 9 kiloqramı alma, qalanı isə armuddur. Yeşikdə neçə kiloqram armud var?

2. Köşkdə şənbə günü 56, bazar günü isə 38 qəzet satıldı. Şənbə günü satılan qəzetlərin sayı bazar günü satılanlardan neçə ədəd çoxdur?

3. Bankada 45 kürəcik var. Onlardan 8-i mavi, qalanları isə qırmızı rəngdədir.

- Bankada neçə qırmızı kürəcik var?
- Mavi kürəciklər qırmızı kürəciklərdən neçə dənə azdır?

4. Anar 32 bitkidən herbari hazırladı. Bunlardan 24-ü çiçək, qalanları isə dərman bitkisi idi. Herbaridə neçə dərman bitkisi var idi?

5. Bostançı birinci gün 44, ikinci gün isə bundan 16 ədəd az qarpız yığdı.

- Bostançı ikinci gün nə qədər qarpız yığdı?
- O, iki gündə cəmi neçə qarpız yığdı?

6. Gimnastika üzrə beynəlxalq turnirdə 24 gimnast medalla təltif olundu. Onlardan 8-i qızıl, 8-i gümüş, qalanı isə bürünc medal qazandı. Neçə gimnast bürünc medal aldı?

Məsələnin həllinə uyğun ifadələri seçin.

$$24 - 8 + 8$$

$$24 + (8 - 8)$$

$$24 - 8 - 8$$

$$24 - (8 + 8)$$

MƏSƏLƏNİ SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

NÜMUNƏ Mağazada 52 qutu meyvə şirəsi var idi. Günortaya qədər 19, günortadan sonra isə 26 qutu meyvə şirəsi satıldı. Axşam mağazada neçə qutu şirə qaldı?

1-ci addım • • • **MƏSƏLƏNİ Anla** • • • • • məsələni başa düşmək

Nəyi tapmalıyam: Mağazada qalan şirə qutularının sayını.

Nə məlumdur: Mağazada 52 qutu meyvə şirəsi var idi. Günortaya qədər 19, günortadan sonra 26 qutu meyvə şirəsi satıldı.

2-ci addım • • • **PLAN Qur** • • • məsələnin həll yolunu fikirləşmək

Necə həll edə bilərəm: Əvvəl günorta mağazada qalan şirə qutularının sayını tapıram. Bu ədəddən günortadan sonra satılan qutuların sayını çıxıram.

3-cü addım • • • **HƏLL Et** • • • • • məsələni həll etmək

Addım 1. Günorta mağazada neçə qutu meyvə şirəsi qaldı?

52	
19	?

$$\begin{array}{r} 52 \\ - 19 \\ \hline 33 \end{array}$$

Addım 2. Axşama neçə qutu meyvə şirəsi qaldı?

33	
26	?

$$\begin{array}{r} 33 \\ - 26 \\ \hline 7 \end{array}$$

Cavab: Mağazada 7 qutu şirə qaldı.

4-cü addım • • • **Yoxla** • • • • • cavabı yoxlamaq

Məsələnin həllini necə yoxlaya bilərəm: Məsələni başqa üsulla həll edəyəm. Mağazada olan qutuların sayından gün ərzində satılan qutuların sayını çıxıram.

$$52 - (19 + 26) = 52 - 45 = 7$$

1. Anarın 36 stikeri var idi. O, 9 stikeri Səbinəyə, 8 stikeri isə Elxana bağışladı. Anarın neçə stikeri qaldı?

2. Parkda 35 uşaq oynayır. 16 uşaq evə getdi. Sonradan parka 9 uşaq da gəldi. Parkda neçə uşaq oldu?

3. Aşpaz iki cür salat düzəltdi. O, bir salata 14, digərinə isə bundan 8 ədəd az xiyar doğradı. Aşpaz iki salat üçün cəmi neçə xiyar istifadə etdi?

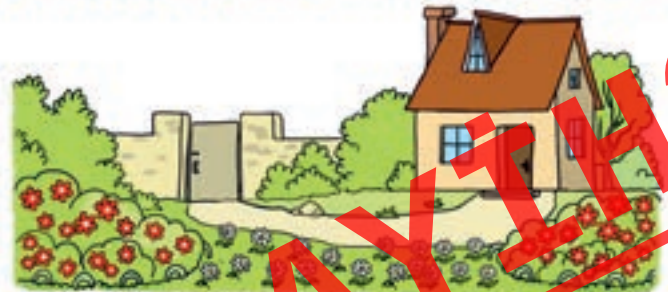
4. Lalə 62 rəngli kubdan ev modeli hazırladı. Bu kubların 24-ü qırmızı, 8-i ağ, qalanları isə göy rəngdə idi. Lalə neçə göy kubdan istifadə etdi?

5. Nənəsi Samirin dostları üçün bişirdiyi qutabları hər birində 6 ədəd olmaqla 3 qaba qoydu. Uşaqlar cəmi 12 qutab yedilər. Neçə qutab qaldı?

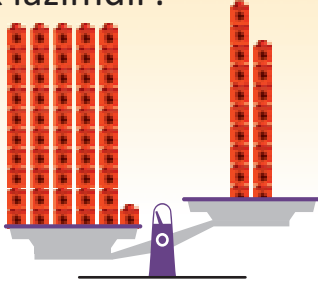
6. Laləgilin həyətinə 32 qırmızı və 18 ağ gül var. O, ağ güllərdən 7 dənəsini dərdi. Həyətdə cəmi neçə gül qaldı?

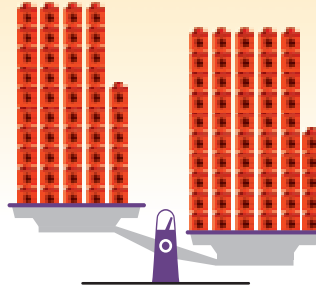

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIQLAR

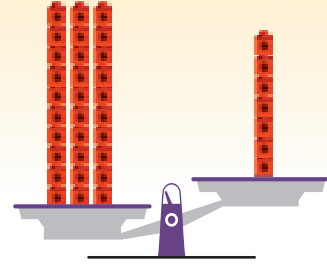
1. Tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün neçə kub götürmək və ya əlavə etmək lazımdır?

$$51 - \square = 18$$
$$51 = 18 + \square$$

$$46 + \square = 55$$
$$46 = 55 - \square$$

$$30 - \square = 7$$
$$30 = 7 + \square$$

2. Şərtə əsasən mötərizəli ifadələr yazın və qiymətini hesablayın.

a) 50 və 40 ədədləri cəmindən 20 ədədini çıxın.

b) 42 ədədindən 8 və 4 ədədləri cəmini çıxın.

c) 53 ədədindən 24 və 14 ədədlərinin fərqini çıxın.

3. Məchulu tapın.

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 68 \\ \hline ? & 24 \\ \hline \end{array}$$

$$\square + 24 = 68$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 72 \\ \hline ? & 44 \\ \hline \end{array}$$

$$72 - \square = 44$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 80 \\ \hline ? & 38 \\ \hline \end{array}$$

$$38 + \square = 80$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline ? \\ \hline 29 & 64 \\ \hline \end{array}$$

$$\square - 29 = 64$$

4. Verilmiş ədədlər içərisindən tam və onun hissələrini əmələ gətirən ədəd üçlüyünü müəyyən edin. Ədəd üçlüyündən istifadə edərək toplama və çıxmaya aid misallar yazın.

a) 12, 28, 40, 54

b) 32, 16, 18, 14

c) 68, 82, 24, 14

5. Hesablayın və müqayisə edin.

$$50 - (30 + 8) * 12$$

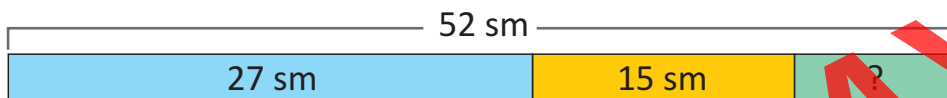
$$43 * 15 + 65 - 32$$

$$70 - (45 - 15) * 70 - 45 - 15$$

6. Lalə 30 muncuqdan boyunbağı düzəltmək istədi. O, sapa əvvəl 16, sonra isə 8 muncuq düzdü. Lalə sapa daha neçə muncuq düzməlidir?

7. Təsvirə əsasən məsələ qurun. Mötərizəli ifadə yazmaqla həll edin.

VURMA VƏ BÖLMƏ

Hazırımı?

- Təxmin edin: kimin qarşısında daha çox oyuncaq var?
- Hər uşağın qarşısında neçə oyuncaq var? Bunu daha tez necə tapmaq olar?
- Kənardakı 15 oyuncaq adamı 3-3 düzdükdə neçə sıra alınar?

LAYİHƏ

26 Vurma

Araşdırma-müzakirə

Kino zallarının birində 5 sıra və hər sırada 4 oturacaq var. Digər zalda 4 sıra və hər sırada 5 oturacaq var.

- Təxminən hansı zalda daha çox oturacaq var?
- Hər zalda olan oturacaqların sayını daha tez necə tapmaq olar?

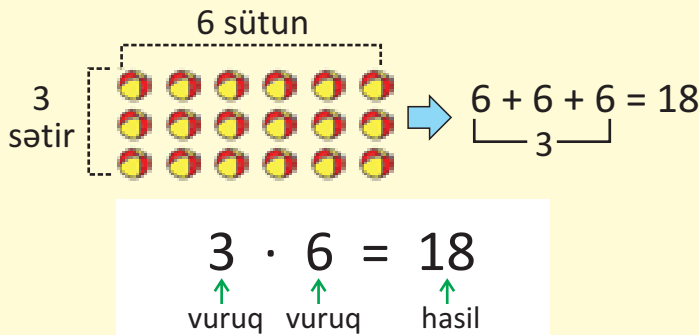
Açar sözlər

- vurma
- vuruq
- hasil
- sütün
- sətir

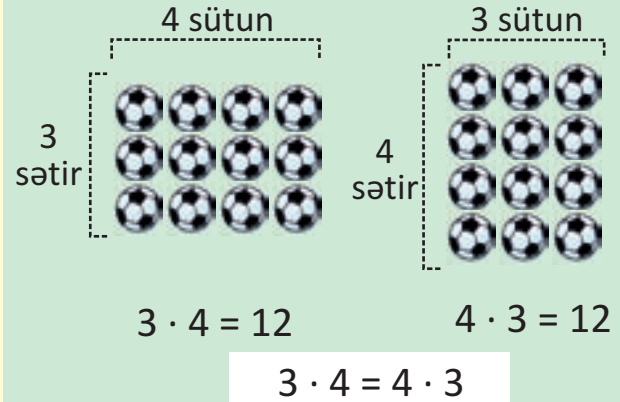
Öyrənmə

Sətir və sütünlar üzrə düzülmüş əşyaların ümumi sayını təkrar toplama, yaxud vurma ilə tapmaq olar. Hər sətir bir qrup təşkil edir.

Burada 3 – sətirlərin, 6 – hər sətirdəki əşyaların, 18 isə əşyaların ümumi sayıdır.

Vuruqların yerini dəyişəndə hasil dəyişmir.

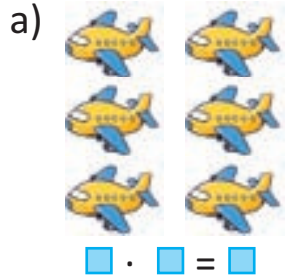
Bələdçi

Əşyaların sayını tapmaq üçün vurma əməlinə aid misal yazın.

• NÜMUNƏ •

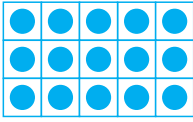
$$3 \cdot 4 = 12$$

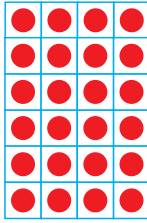
Müstəqil iş

1. Dairələrin ümumi sayını tapmaq üçün vurma əməlinə aid misal yazın.

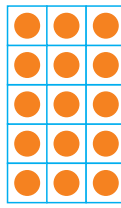
a)

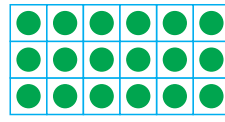
b)

c)

d)

- Ədədi 1-ə vurduqda hasil ədədin özünə bərabər olur.

$$7 \cdot 1 = 7$$

$$1 \cdot 7 = 7$$

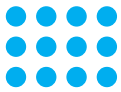
- Ədədi sıfıra vurduqda hasil sıfıra bərabər olur.

$$5 \cdot 0 = 0$$

$$0 \cdot 5 = 0$$

2. Təsvirlərdən istifadə etməklə hasilləri tapın.

$$3 \cdot 4$$

$$3 \cdot 3$$

$$1 \cdot 5$$

$$4 \cdot 1$$

$$4 \cdot 3$$

$$4 \cdot 2$$

$$2 \cdot 2$$

$$3 \cdot 1$$

3. Hasili tapın.

$$7 \cdot 1$$

$$0 \cdot 3$$

$$9 \cdot 0$$

$$10 \cdot 1$$

$$0 \cdot 10$$

$$6 \cdot 1$$

$$5 \cdot 0$$

$$0 \cdot 0$$

Məsələ həlli

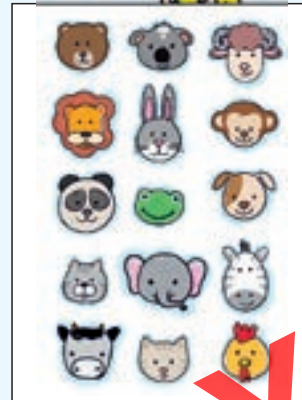
4. İdman yarışında uşaqlar 4 sraya düzüldülər. Hər sırada 6 uşaq oldu. Yarışda neçə uşaq iştirak etdi?

5. Kimin daha çox stikeri var?

Samir

Səbinə

27 2-yə və 3-ə vurma

Araşdırma-müzakirə

Samir babasına bostandan yemiş yığmağa kömək etdi. Hər dəfə o, iki yemiş gətirib yeşiyə qoydu.

Açar sözlər

- 2-yə vurma
- 3-ə vurma

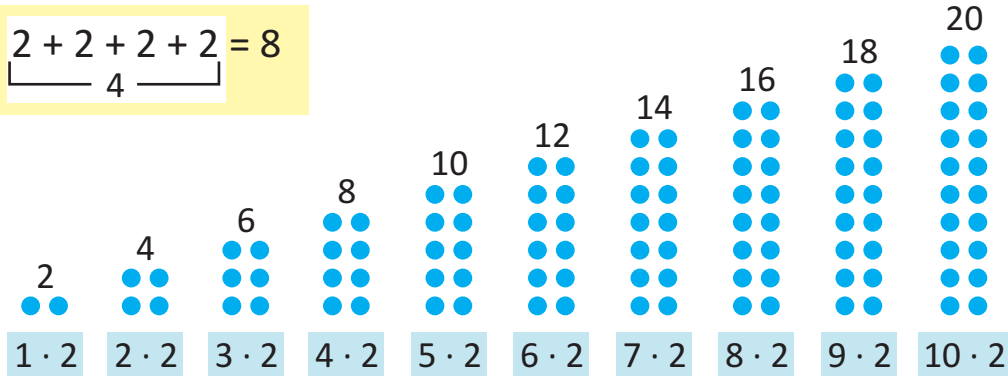

- 3 dəfədən, 4 dəfədən, 5 dəfədən sonra yeşikdə neçə yemiş olar?
- Bunu necə təsvir etmək olar?

Öyrənmə

Ədədi 2-yə vurmaq 2-ni həmin ədəd qədər toplamaq deməkdir.

$$4 \cdot 2 = \underbrace{2 + 2 + 2 + 2}_{4} = 8$$

2 · 7 hasilini vuruqların yerini dəyişməklə belə tapmaq olar:

$$2 \cdot 7 = 7 \cdot 2 = 14$$

Bələdçi

Ulduzların ümumi sayını tapmaq üçün vurma əməlinə aid misal yazın.

• NÜMUNƏ •

$$3 \cdot 2 = 2 \cdot 3 = 6$$

Müstəqil iş

1. Dəftərdə vurma əməlini dairələrlə təsvir edin və hasilini tapın.

$2 \cdot 5$

$7 \cdot 2$

$2 \cdot 8$

$9 \cdot 2$

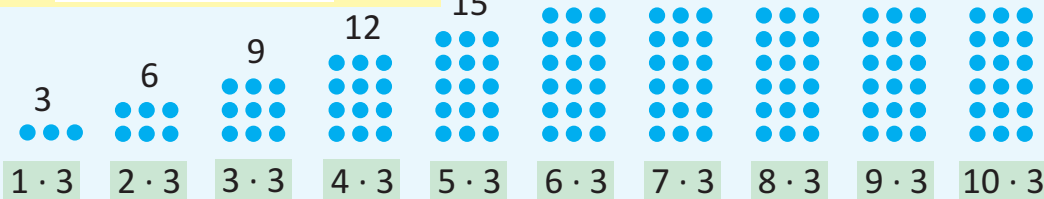
$2 \cdot 10$

$6 \cdot 2$

$2 \cdot 4$

- Ədədi 3-ə vurmaq 3-ü həmin ədəd qədər toplamaq deməkdir.

$$5 \cdot 3 = \underbrace{3 + 3 + 3 + 3 + 3}_{5} = 15$$

3 · 6 hasilini vuruqların yerini dəyişməklə necə tapmaq olar?

Fikirləş!

2. Vuruqların yerini dəyişməklə cavabı tapın.

$3 \cdot 2$

$3 \cdot 4$

$2 \cdot 9$

$3 \cdot 8$

$3 \cdot 9$

$3 \cdot 7$

$3 \cdot 10$

3. Hesablayın və müqayisə edin.

$2 \cdot 7 * 11$

$2 \cdot 6 * 4 \cdot 3$

$3 \cdot 9 * 30 - 2$

$5 \cdot 3 * 5 \cdot 3$

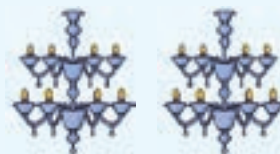
$2 \cdot 5 * 4 \cdot 3$

Məsələ həlli

4. Lalənin anası 7 ədəd 2 litrlik balonda kompot bağladı. O, cəmi neçə litr kompot bağladı?

5. Otaqda 2 çilçıraq və hər çilçıraqda 8 lampa var. Çilçıraqlarda cəmi neçə lampa var?

6. Üç kərpicin cəmi neçə üzü var?

7. Mağazaya hər birində 8 kq olan 3 kisə kartof gətirdilər. Gün ərzində 17 kq kartof satıldı. Mağazada neçə kiloqram kartof qaldı?

28 4-ə və 5-ə vurma

Araşdırma-müzakirə

Lalə çöplərdən kvadrat düzəltdi.

- Ona 3, 4 və 5 kvadrat düzəltmək üçün neçə çöp lazımdır?
- Bunu necə təsvir etmək olar?

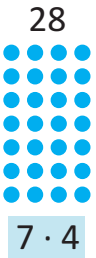
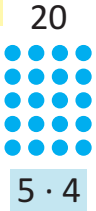
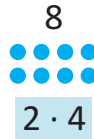
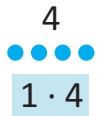
Açar sözlər

- 4-ə vurma
- 5-ə vurma

Öyrənmə

Ədədi 4-ə vurmaq 4-ü həmin ədəd qədər toplamaq deməkdir.

$$7 \cdot 4 = 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 28$$

Fikirləş!

4 · 7 hasilini vuruqların yerini dəyişməklə necə tapmaq olar?

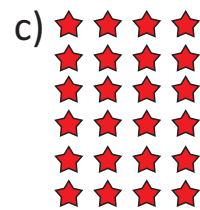
Bələdçi

Ulduzların ümumi sayını tapmaq üçün vurmaya aid misal yazın.

• NÜMUNƏ •

$$2 \cdot 4 = 4 \cdot 2 = 8$$

Müstəqil iş

1. Vuruqların yerini dəyişməklə cavabı tapın.

$$4 \cdot 2$$

$$4 \cdot 3$$

$$4 \cdot 5$$

$$4 \cdot 6$$

$$4 \cdot 7$$

$$4 \cdot 8$$

$$4 \cdot 9$$

2. Boş xanaya “+”, yaxud “·” işarələrindən uyğun olanı müəyyən edin.

$$3 \square 4 = 12$$

$$3 \square 4 = 7$$

$$7 \square 4 = 11$$

$$7 \square 4 = 28$$

$$4 \square 0 = 4$$

$$4 \square 0 = 0$$

$$8 \square 4 = 12$$

$$9 \square 4 = 36$$

$$4 \square 5 = 9$$

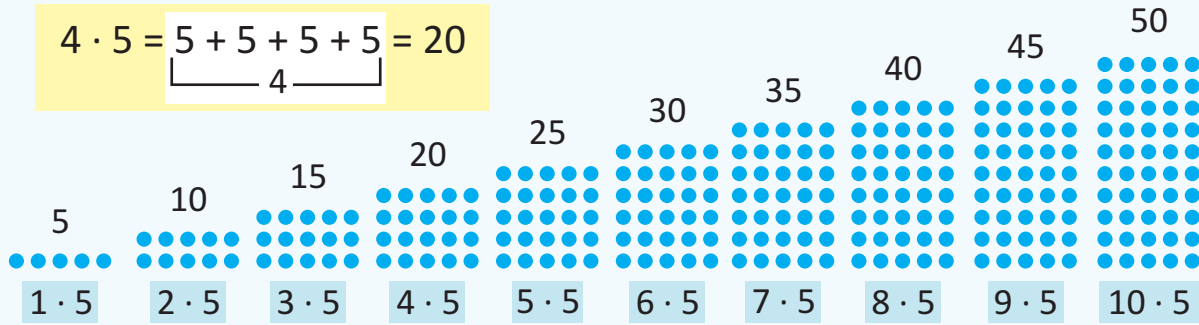
$$9 \square 4 = 13$$

$$10 \square 4 = 40$$

$$10 \square 4 = 14$$

- Ədədi 5-ə vurmaq 5-i həmin ədəd qədər toplamaq deməkdir.

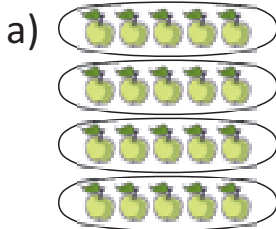
$$4 \cdot 5 = \underbrace{5 + 5 + 5 + 5}_{4} = 20$$

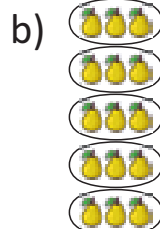
5 · 8 hasilini vuruqların yerini dəyişməklə necə tapmaq olar?

Fikirləş!

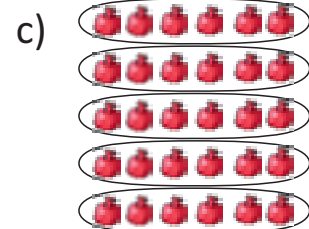
3. Boş xanalara uyğun ədədləri tapın və ifadənin qiymətini hesablayın.

$$\square \cdot \square = \square$$

$$\square \cdot \square = \square$$

$$\square \cdot \square = \square$$

4. Vuruqların yerini dəyişməklə cavabı tapın.

$$5 \cdot 2$$

$$5 \cdot 4$$

$$5 \cdot 6$$

$$5 \cdot 7$$

$$5 \cdot 9$$

$$5 \cdot 10$$

$$5 \cdot 3$$

5. Hesablayın və müqayisə edin.

$$5 \cdot 5 * 26$$

$$4 \cdot 9 * 5 \cdot 7$$

$$5 \cdot 6 * 6 \cdot 5$$

$$4 \cdot 10 * 54 - 10$$

Məsələ həlli

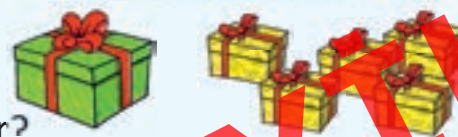
6. Kiçik yumurta qabına 4 yumurta yerləşir.
5 belə qabda cəmi neçə yumurta var?

7. İdmançılar hər birinin qiyməti 9 manat olan 5 köynək aldılar. Onlar satıcıya 50 manat verdilər. Satıcı nə qədər pul qaytarmalıdır?

8. Bir kiçik bağlamanı bəzəmək üçün 8 sm, böyük bağlamanı bəzəmək üçün isə 10 sm lent işlənir. 5 kiçik və 1 böyük bağlamanı bəzəmək üçün cəmi neçə santimetr lent lazımdır?

29 Vurma cədvəli

Araşdırma-müzakirə OYUN

Oyunçu sayı: 2 və daha çox.

Hər oyunçu üçün ləvazimat:

- Şəkildə təsvir olunan cədvəl.
- Hər birində 1-dən 5-ə qədər ədədlər yazılmış qırmızı və göy rəngdə kartlar.

Oyunun qaydası:

1. Kartlar üzəşəğı qoyulur və qarışdırılır.
2. Oyunçu bir qırmızı və bir göy kart açır.
3. Qırmızı kart birinci, göy kart isə ikinci vuruğu bildirir. Oyunçu bu ədədlərin hasilini tapır, cədvəldə uyğun sətir və sütunun kəsişdiyi xanaya yazır.
4. Açılmış kartlar kənara qoyulur və qurtarana qədər oyun davam edir.

Cavabları düzgün tapan oyunçu qalib gəlir.

Açar sözlər

- vurma cədvəli
- sətir
- sütun

×	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

Öyrənmə

Ədədlərin hasilini daha tez tapmaq üçün vurma cədvəlindən istifadə etmək olar.

Məsələn, $3 \cdot 9$ hasili cədvəldən belə tapılır:

- Birinci sütundan 3, birinci sətirdən isə 9 ədədləri tapılır.
- Uyğun sətir və sütunların kəsişdiyi xanada bu ədədlərin hasili yerləşir:

$$3 \cdot 9 = 27$$

Vuruqların yerini dəyişəndə hasil dəyişmir:

$$9 \cdot 3 = 27$$

×	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	0	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	0	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	0	4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	0	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	0	6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	0	7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	0	8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	0	9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

Fikirləş!

Nə üçün 2-ci sətir və 2-ci sütunda yalnız sıfırlar yerləşir?

Bələdçi

Hasili tapın və vurma cədvəlindən istifadə etməklə cavabı yoxlayın.

• NÜMUNƏ •

$$2 \cdot 3 = 6$$

×	0	1	2	3
0	0	0	0	0
1	0	1	2	3
2	0	2	4	6

$1 \cdot 3$

$4 \cdot 0$

$5 \cdot 3$

$3 \cdot 4$

$2 \cdot 5$

$3 \cdot 7$

$4 \cdot 2$

$2 \cdot 8$

$5 \cdot 6$

$2 \cdot 9$

$3 \cdot 9$

$4 \cdot 6$

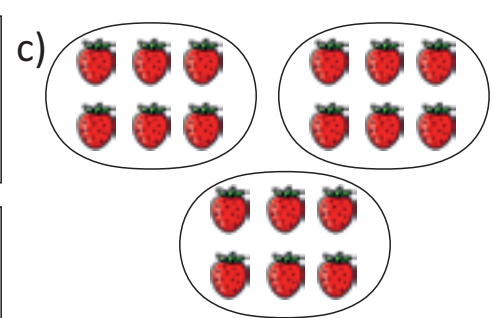
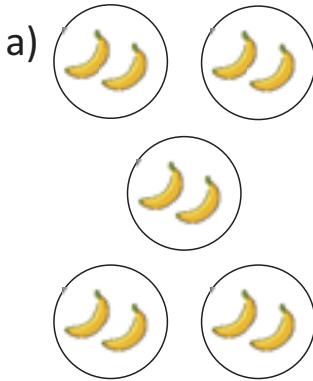
$1 \cdot 9$

$0 \cdot 10$

$4 \cdot 9$

Müstəqil iş

1. Şəkillərə əsasən vurmaya aid misallar yazın. Vurma cədvəlindən istifadə etməklə hasili tapın.

• 5-ə qədər vurma cədvəlini belə də təsvir etmək olar.

$$\begin{aligned} 1 \times 1 &= 1 \\ 1 \times 2 &= 2 \\ 1 \times 3 &= 3 \\ 1 \times 4 &= 4 \\ 1 \times 5 &= 5 \\ 1 \times 6 &= 6 \\ 1 \times 7 &= 7 \\ 1 \times 8 &= 8 \\ 1 \times 9 &= 9 \\ 1 \times 10 &= 10 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 2 \times 1 &= 2 \\ 2 \times 2 &= 4 \\ 2 \times 3 &= 6 \\ 2 \times 4 &= 8 \\ 2 \times 5 &= 10 \\ 2 \times 6 &= 12 \\ 2 \times 7 &= 14 \\ 2 \times 8 &= 16 \\ 2 \times 9 &= 18 \\ 2 \times 10 &= 20 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 3 \times 1 &= 3 \\ 3 \times 2 &= 6 \\ 3 \times 3 &= 9 \\ 3 \times 4 &= 12 \\ 3 \times 5 &= 15 \\ 3 \times 6 &= 18 \\ 3 \times 7 &= 21 \\ 3 \times 8 &= 24 \\ 3 \times 9 &= 27 \\ 3 \times 10 &= 30 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 4 \times 1 &= 4 \\ 4 \times 2 &= 8 \\ 4 \times 3 &= 12 \\ 4 \times 4 &= 16 \\ 4 \times 5 &= 20 \\ 4 \times 6 &= 24 \\ 4 \times 7 &= 28 \\ 4 \times 8 &= 32 \\ 4 \times 9 &= 36 \\ 4 \times 10 &= 40 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 5 \times 1 &= 5 \\ 5 \times 2 &= 10 \\ 5 \times 3 &= 15 \\ 5 \times 4 &= 20 \\ 5 \times 5 &= 25 \\ 5 \times 6 &= 30 \\ 5 \times 7 &= 35 \\ 5 \times 8 &= 40 \\ 5 \times 9 &= 45 \\ 5 \times 10 &= 50 \end{aligned}$$

2. Vurma cədvəlindən istifadə etməklə boş xanalardakı ədədləri tapın.

$3 \cdot \square = 21$

$\square \cdot 6 = 36$

$\square \cdot 5 = 30$

$8 \cdot \square = 0$

$4 \cdot \square = 32$

$\square \cdot 4 = 24$

$5 \cdot \square = 10$

$7 \cdot \square = 49$

3. Hasili tapın.

$4 \cdot 2$

$3 \cdot 6$

$3 \cdot 7$

$2 \cdot 8$

$5 \cdot 8$

$4 \cdot 3$

$3 \cdot 8$

$2 \cdot 9$

$3 \cdot 4$

$5 \cdot 7$

$4 \cdot 4$

$5 \cdot 9$

$4 \cdot 8$

$3 \cdot 9$

$4 \cdot 5$

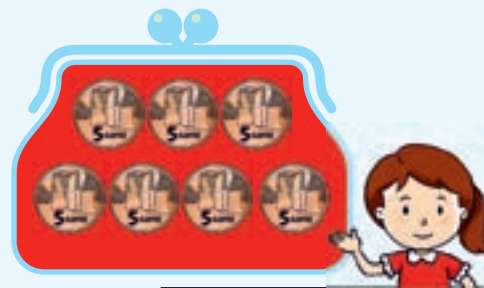
$4 \cdot 9$

Məsələ həlli

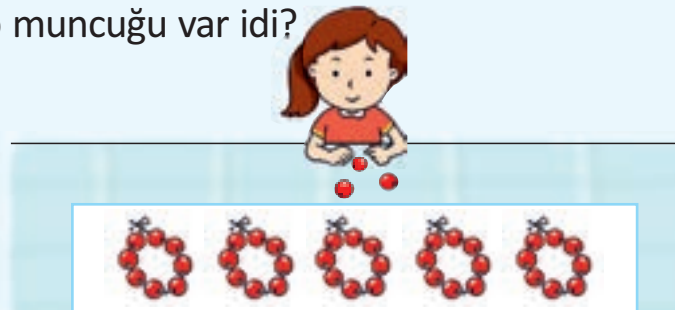
4. Elxanın anası hər birində 6 paxlava olan 5 qutu aldı. O, cəmi neçə paxlava aldı?

5. Anarın 3 dənə onqəpikliyi, Lalənin isə 7 dənə beşqəpikliyi var. Kimin pulu daha çoxdur?

6. Lalə hər birində 8 muncuq olan 5 qolbaq düzəltdi. Onun 3 muncuğu artıq qaldı. Lalənin neçə muncuğu var idi?

MƏSƏLƏ VƏ MİSALLAR

1. Dairələrin ümumi sayını tapmaq üçün vurma əməlinə aid misallar yazın.

a)

b)

c)

d)

2. Hasili tapın.

$3 \cdot 2$

$5 \cdot 9$

$4 \cdot 7$

$4 \cdot 6$

$3 \cdot 8$

$5 \cdot 10$

$4 \cdot 9$

$5 \cdot 0$

$1 \cdot 5$

$3 \cdot 7$

$5 \cdot 8$

$3 \cdot 9$

$0 \cdot 10$

$2 \cdot 6$

3. Hesablayın və müqayisə edin.

$5 \cdot 2 \cdot 12$

$4 \cdot 4 \cdot 3 \cdot 5$

$3 \cdot 3 \cdot 2 \cdot 5$

$40 - (30 - 10) \cdot 5 \cdot 4$

4. Bir arının 6 ayağı var. 5 arının cəmi neçə ayağı var?

5. Vurma cədvəlində hasili verilən ədədlərə bərabər olan bütün ədəd cütlərini tapın. Uyğun vurma əməlini yazın.

8

12

24

30

6. Vurma cədvəlindən istifadə etməklə suallara cavab verin.

a) Masada hər birində 5 karandaş olan bir neçə qutu var.

Karandaşların ümumi sayı 29 ola bilərmi?

b) Yalnız 3 qəpikliklərlə 25 qəpik düzəltmək olarmı?

İki tək ədədin cəmi
çüt ədəd olduğu üçün
iki tək ədədin hasili də
çüt ədəddir.

7. Sizcə, Səbinənin fikri doğrudurmu?

Vurma cədvəlindən istifadə etməklə yoxlayın.

8. Qutuda 40 düymə var. Dərzi 4 köynəyin hər birinə 6 düymə tikdi. Qutuda neçə düymə qaldı?

9. Şəklə əsasən məsələ qurun.

30 Bölmə

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- bölmə
- bölünən
- bölən
- qismət

Uşaqlar əkmək üçün bağçaya 24 gül gətirdilər. Hər cərgəyə 6 gül əkdilər.

- Neçə cərgə alındı? Bunu necə tapmaq olar?
- Onlar hər cərgəyə 4 gül əksə idilər, neçə cərgə alınardı?

Öyrənmə

Sətirlərin, yaxud hər sətirdəki əşyaların sayını təkrar çıxma və ya bölmə əməli ilə tapmaq olar.

5 sütun
? sətir

$$15 - 5 - 5 - 5 = 0$$

$$15 : 5 = 3$$

15

? sütun
3 sətir

$$15 - 3 - 3 - 3 - 3 - 3 = 0$$

$$15 : 3 = 5$$

Burada 15 – əşyaların ümumi sayı, 3 – sətirlərin sayı, 5 isə hər sətirdəki əşyaların sayıdır.

Bələdçi

Sətirlərin və sətirdəki əşyaların sayını tapmaq üçün bölmə əməlinə aid misallar yazın.

• NÜMUNƏ •

24

$$24 : 8 = 3 \quad 24 : 3 = 8$$

a)

20

$$\begin{array}{l} \square : \square = \square \\ \square : \square = \square \end{array}$$

b)

45

$$\begin{array}{l} \square : \square = \square \\ \square : \square = \square \end{array}$$

Müstəqil iş

1. Cavabı bölmə əməli ilə tapın. Uyğun misalı yazın.

a)

10 konfeti hərəyə
2 ədəd olmaqla
neçə uşağa
paylamaq olar?

b)

15 fındığı 5 sincab
arasında bərabər
bölsək, hər sincaba
neçə fındıq düşər?

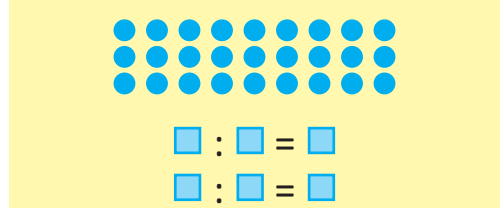
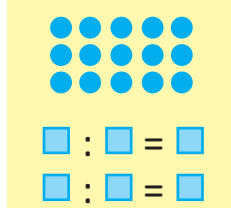
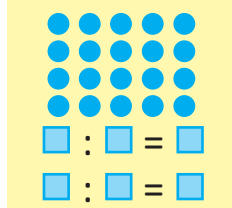
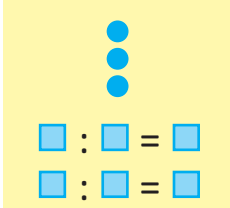
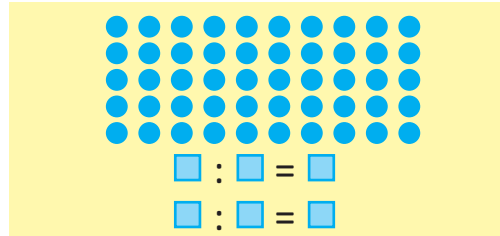
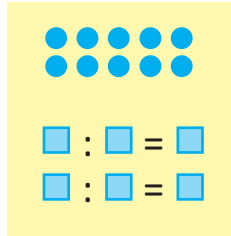
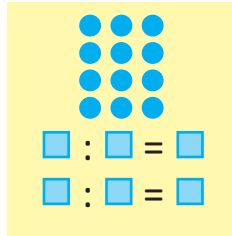
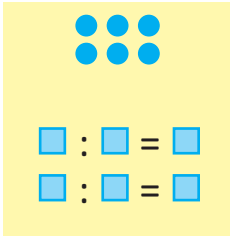
• Sıfırdan fərqli istənilən ədədi özünə böldükdə qismət 1-ə bərabər olur.

$$5 : 5 = 1$$

• Ədədi 1-ə böldükdə qismət ədədin özünə bərabər olur.

$$5 : 1 = 5$$

2. Təsvirlərdən istifadə etməklə bölmə əməlinə aid misallar yazın.

3. Bölmə əməlini yerinə yetirin.

$$18 : 2$$

$$6 : 2$$

$$18 : 3$$

$$21 : 3$$

$$7 : 1$$

$$36 : 4$$

$$9 : 9$$

$$8 : 4$$

$$24 : 4$$

$$7 : 7$$

$$12 : 3$$

$$4 : 4$$

$$6 : 1$$

$$5 : 5$$

Məsələ həlli

4. Mağazada 18 kq pomidor var idi. Bu pomidorları iki yeşiyə kütləsinə görə bərabər yığdılar. Hər yeşikdə neçə kiloqram pomidor oldu?

5. Anar qutuda olan eyni piramidaların cəmi 15 üzü olduğunu müəyyən etdi. Qutuda neçə piramida var idi?

31 Vurma və bölmənin əlaqəsi

Araşdırma-müzakirə

Lalə stikerləri vərəqə şəkindəki kimi yapışdırdı.

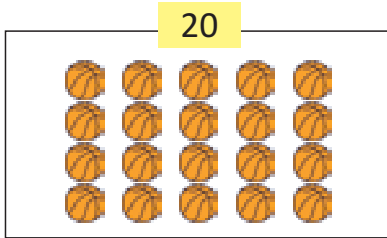
- Təsvirə uyğun vurma və bölməyə aid hansı misalları yazmaq olar?

Açar sözlər

- dəfə az
- dəfə çox

Öyrənmə

Toplama və çıxma kimi, vurma və bölmə əməlləri də bir-biri ilə əlaqəlidir.

$$4 \cdot 5 = 20$$

$$5 \cdot 4 = 20$$

$$20 : 4 = 5$$

$$20 : 5 = 4$$

×	0	1	2	3	4	5
0	0	0	0	0	0	0
1	0	1	2	3	4	5
2	0	2	4	6	8	10
3	0	3	6	9	12	15
4	0	4	8	12	16	20
5	0	5	10	15	20	25

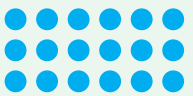
Bölmə əməlini yerinə yetirərkən vurmadan necə istifadə etmək olar?

Fikirləş!

Bələdçi

Nümunəyə uyğun olaraq vurma və bölməyə aid misallar yazın.

• NÜMUNƏ •

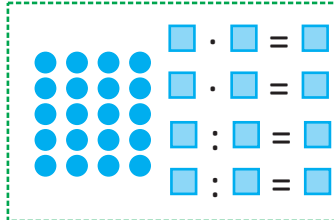
$$3 \cdot 6 = 18$$

$$6 \cdot 3 = 18$$

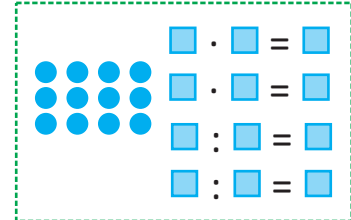
$$18 : 3 = 6$$

$$18 : 6 = 3$$

a)

b)

Müstəqil iş

1. Vurma və bölmənin əlaqəsinə aid misallar yazın.

a)

2, 7, 14

$$\begin{aligned} \square \cdot \square &= \square \\ \square \cdot \square &= \square \\ \square : \square &= \square \\ \square : \square &= \square \end{aligned}$$

b)

5, 9, 45

$$\begin{aligned} \square \cdot \square &= \square \\ \square \cdot \square &= \square \\ \square : \square &= \square \\ \square : \square &= \square \end{aligned}$$

c)

3, 9, 27

$$\begin{aligned} \square \cdot \square &= \square \\ \square \cdot \square &= \square \\ \square : \square &= \square \\ \square : \square &= \square \end{aligned}$$

d)

4, 8, 32

$$\begin{aligned} \square \cdot \square &= \square \\ \square \cdot \square &= \square \\ \square : \square &= \square \\ \square : \square &= \square \end{aligned}$$

- Vurma cədvəlindən istifadə etməklə qisməti tapmaq olar.

Məsələn: $6 : 2 = ?$

- 1-ci sütunda 2 ədədi tapılır.

x	0	1	2	3
0	0	0	0	0
1	0	1	2	3
2	0	2	4	6

- 2 ədədi olan sətirdə 6 tapılır.

x	0	1	2	3
0	0	0	0	0
1	0	1	2	3
2	0	2	4	6

- 6 ədədinin yerləşdiyi sütunun ilk ədədi qisməti göstərir.

x	0	1	2	3
0	0	0	0	0
1	0	1	2	3
2	0	2	4	6

$$2 \cdot 3 = 6 \quad \Rightarrow \quad 6 : 2 = 3$$

2. Verilən misalla əlaqəli bölmə əməlinə aid iki misal yazın.

- a) $4 \cdot 8 = 32$ b) $5 \cdot 7 = 35$ c) $4 \cdot 6 = 24$ d) $2 \cdot 9 = 18$ e) $6 \cdot 5 = 30$

3. Verilən misalla əlaqəli vurma əməlinə aid iki misal yazın.

- a) $40 : 5 = 8$ b) $18 : 3 = 6$ c) $27 : 9 = 3$ d) $36 : 4 = 9$ e) $15 : 3 = 5$

4. Vurma və bölmə əməlləri ilə əlaqəsi olan üç ədədi müəyyən edin.
Uyğun misallar yazın.

- a) 16, 2, 9, 18 b) 5, 8, 40, 45 c) 30, 4, 5, 20 d) 3, 9, 10, 30

5. Boş xanalardakı ədədləri müəyyən edin.

- a) $4 \cdot \square = 4$ $4 : 1 = \square$ b) $3 \cdot \square = 12$ $12 : 4 = \square$
 $\square \cdot 4 = 4$ $4 : \square = 1$ $\square \cdot 3 = 12$ $12 : \square = 4$

6. Hansı misal digər üçü ilə əlaqəli deyil?

- $4 \cdot 8 = 32$ $8 \cdot 4 = 32$ $8 + 4 = 12$ $32 : 8 = 4$

7. Aynur lövhədə bəzi misalları səhv həll etdi. Vurma əməlini bölmə, bölmə əməlini isə vurma ilə yoxlamaqla səhvləri tapın.

- a) $9 : 3 = 4$
 $32 : 4 = 8$
 $3 : 3 = 3$
 $36 : 4 = 10$

- b) $2 \cdot 6 = 18$
 $7 \cdot 5 = 40$
 $5 \cdot 1 = 1$
 $4 \cdot 4 = 16$

- c) $20 : 5 = 5$
 $28 : 4 = 6$
 $5 \cdot 7 = 40$
 $3 \cdot 9 = 21$

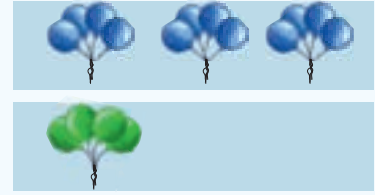

- Göy şarlar yaşıl şarlardan 3 dəfə çoxdur.

$$3 \cdot 4 = 12$$

- Yaşıl şarlar göy şarlardan 3 dəfə azdır.

$$12 : 3 = 4$$

8. Misal yazmaqla
dəsmalların altındakı
kekslərin sayını tapın.

4 dəfə çox

2 dəfə çox

3 dəfə az

6 dəfə az

Məsələ həlli

9. Şəklə əsasən suallara cavab verin.

Uyğun misallar yazın.

- Hansı meyvə narlardan 4 dəfə çoxdur?
- Hansı meyvə almalardan 2 dəfə azdır?
- Almalar çiyələklərdən neçə dəfə azdır?

10. Anar 24 karandaşı 4 qutuya bərabər sayda yığdı.

- O hər qutuya neçə karandaş qoydu?
- Hər qutuya 4 karandaş yığması üçün Anara neçə qutu lazım olar?

11. Qələmin qiyməti 35 qəpik, pozanın qiyməti isə bundan 5 dəfə azdır. Pozanın qiyməti neçə qəpikdir?

12. Marketdə bir gündə 4 kq soğan,
bundan 5 dəfə çox pomidor satıldı.

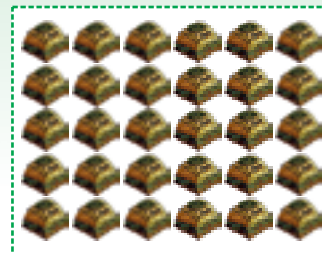
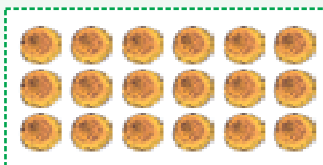
- Marketdə neçə kiloqram pomidor satıldı?
- Marketdə satılan kartof pomidordan 2 dəfə az idi. Marketdə neçə kiloqram kartof satıldı?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIQLAR

1. Şəkillərə uyğun vurma və bölmə əməllərinə aid misallar yazın.

2. Hesablayın.

$12 : 2$

$5 \cdot 4$

$18 : 3$

$1 \cdot 4$

$24 : 4$

$2 \cdot 5$

$3 \cdot 9$

$10 : 5$

$2 \cdot 0$

$20 : 4$

$12 : 3$

$21 : 3$

$5 \cdot 6$

$35 : 5$

3. Hesablayın və müqayisə edin.

$16 : 4 \cdot 3$

$2 \cdot 4 \cdot 24 : 3$

$1 \cdot 8 \cdot 22 - 18 + 5$

$4 \cdot 4 \cdot 3 \cdot 5$

$30 : 5 \cdot 2 \cdot 3$

$3 \cdot 8 \cdot 48 - (28 - 10)$

$28 - (18 + 2) \cdot 35 : 5$

$5 \cdot 0 \cdot 4 \cdot 0$

4. Uyğun misallar yazmaqla suallara cavab verin.

a) Vuruqlardan biri 2, digəri 7 olarsa, hasil neçəyə bərabərdir?

b) Bölünən 20, bölən 5 olarsa, qismət neçədir?

c) 4 ədədindən 3 dəfə böyük olan ədəd hansıdır?

d) 16 ədədindən 8 dəfə kiçik olan ədəd neçədir?

e) 8-in 4 misli neçəyə bərabərdir?

5. Elxanın 7 yaşı var. Atası ondan 5 dəfə böyükdür.

Elxanın atasının neçə yaşı var?

6. Kitabxanaya 28 kitab gətirildi. Kitabxanaçı bu kitabları

4 rəfə bərabər yerləşdirdi. Hər rəfdə neçə kitab oldu?

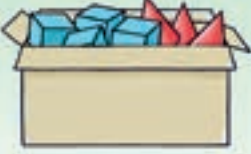

7. Mağazada 3 gün ərzində 27 qutu meyvə şirəsi satıldı. Hər gün eyni sayda meyvə şirəsi satılarsa, bir gündə neçə qutu meyvə şirəsi satıldı?

LAYIHƏ

8. Qutuda 8 kub var. Bu, konusların sayından 2 dəfə çoxdur. Qutuda neçə konus var? Sizcə, kimin cavabı doğrudur?

Lalə *Qutuda 4 konus var.*

Qutuda 16 konus var. Samir

9. Pul qabında ancaq 3 qəpikliklər var. Elxan onları sayıb 16 qəpik olduğunu söylədi. O, doğru söyləyirmi?

10. Samirin kürəciklərinin sayını 5-ə vurduqda 30 alınır.

- Samirin neçə kürəciyi var?
- Anarın kürəcikləri Samirin kürəciklərindən 2 dəfə çoxdur. Anarın neçə kürəciyi var?

11. Səbinənin gizlətdiyi fəza fiqurunun 5 təpəsi, 8 tili var.

- Səbinə əlində hansı fiquru gizlədib?
- Bu fiqurun neçə üzü var?
- 4 belə fiqurun cəmi neçə üzü var?

12. Parkda 8 söyüd ağacı və bundan 2 dəfə çox şam ağacı əkdilər.

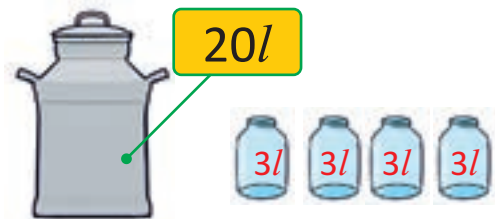
- Parkda neçə şam ağacı əkdilər?
- Parkda cəmi neçə ağac əkdilər?

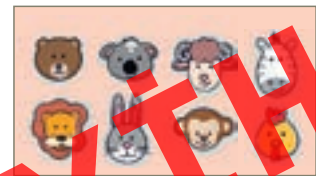
13. Bidonda 20 l süd var idi.

Bu bidondan hər biri 3 l tutan 4 balonu süd töküb doldurdular.

- Balonlara cəmi neçə litr süd tökdülər?
- Bidonda neçə litr süd qaldı?

14. Aynurun 8 stikeri var. O bunları bir neçə dostuna bərabər sayda paylamaq istədi. Aynur neçə dostuna və nə qədər stiker paylaya bilər? Bir neçə nümunə göstər.

ƏDƏDLƏR (500-ə qədər). PULLAR

Hazırqımı?

- Samirin anası aldığı mallar üçün neçə manat ödəməlidir?
- O bunu hansı pullarla ödəyə bilər?
- Bir köynək üçün ödənilən pula neçə papaq almaq olar?

LAYİHƏ

32 500-ə qədər sayma

Araşdırma-müzakirə

“Nərdivan” oyunu

Oyunçu sayı: 2 və daha çox.

Ləvazimat: zər və oyunçu sayı qədər rəngli düymələr.

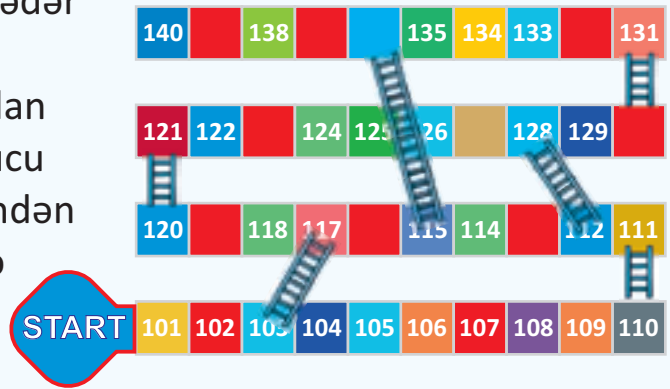
Oyunun qaydası:

- Düymələr başlanğıc xanaya qoyulur. Hər oyunçu növbə ilə zər atır. Düşən xal qədər irəli sayır və düyməsini uyğun xanaya qoyur. Düymə nərdivanın aşağı ucu olan xanaya düşərsə, o nərdivanın yuxarı ucu olan xanaya keçirilir. Oyunçular üzərindən keçdikləri boş xanalardakı ədədi birgə tapırlar. 140 ədədinə ilk çatan oyunçu qalib gəlir.

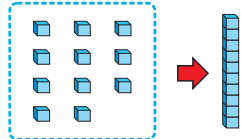
Açar sözlər

- yüz
- beş yüz
- yüzlük
- on-on sayma
- əlli-əlli sayma
- yüz-yüz sayma

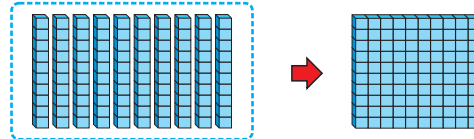
Öyrənmə

10 təklik 1 onluq təşkil edir.

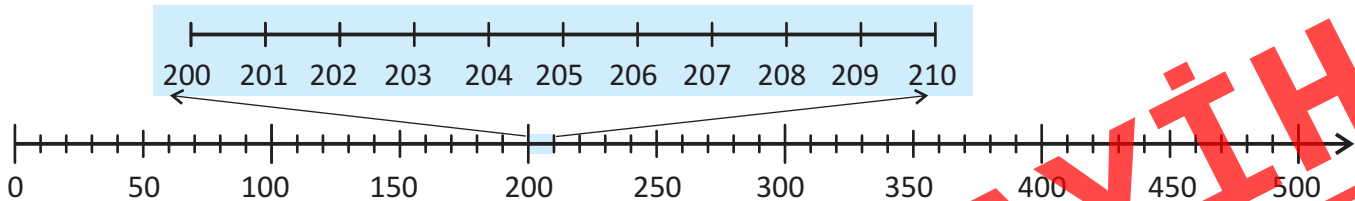
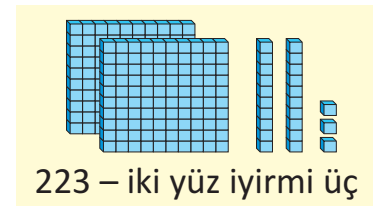
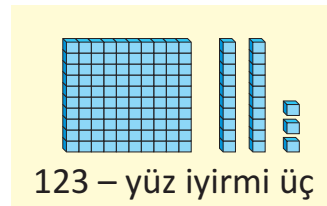
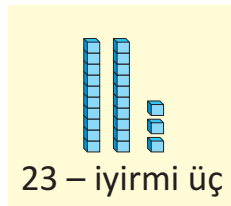
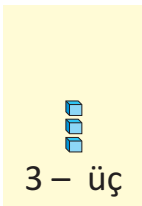

10 təklik = 1 onluq

10 onluq 1 yüzlük təşkil edir.

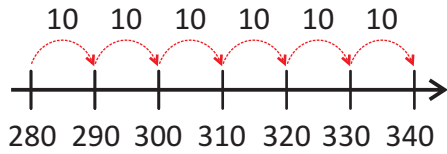

10 onluq = 1 yüzlük

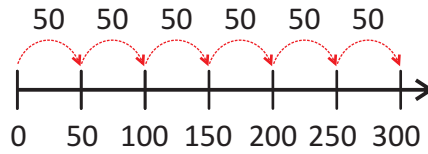

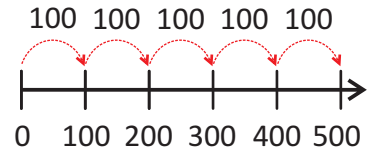
On-on sayma

Əlli-əlli sayma

Yüz-yüz sayma

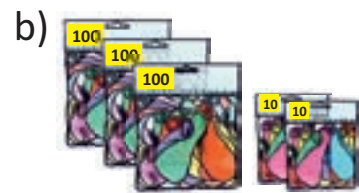
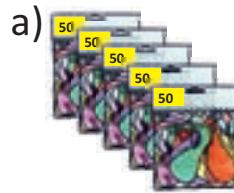
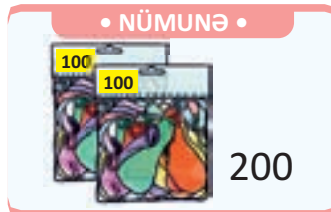
200 ədədi neçə onluqdan ibarətdir?

FİKİRLƏŞ!

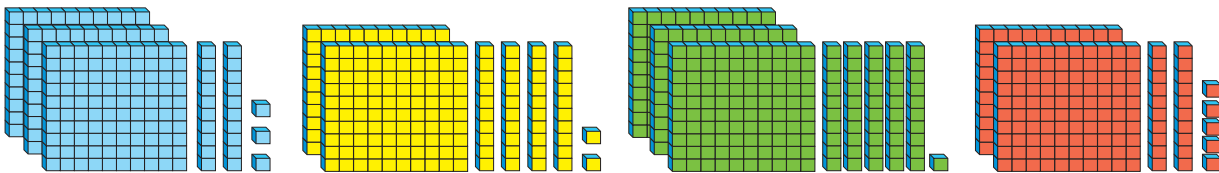
Bələdçi

Şarların sayını tapın.

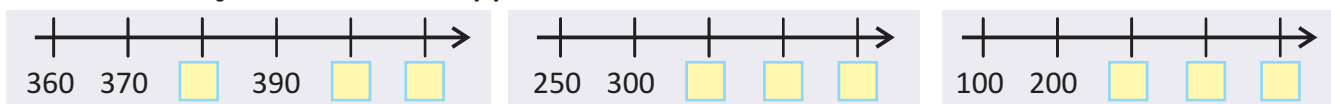

Müstəqil iş

1. Ədədləri oxuyun və uyğun sayda kubları müəyyən edin: 225, 351, 242, 323.

2. Buraxılmış ədədləri müəyyən edin.

3. Boş yerlərə uyğun ədədləri tapın.

a) 98, 99, __, __, __

b) 80, 90, __, __, __

c) 250, 300, 350, __, __, __

d) 90, 95, __, __, __

Məsələ həlli

4. Anar hər axşam həyətdə atdığı addımların sayını cədvəldə yazır. O bu qayda ilə gəzərsə, bazar günü neçə addım atacaq?

B.e	Ç.a	Ç	C.a	G	Ş	B
210	220	230				

33 Yüzlük, onluq və təklik

Araşdırma-müzakirə

Kassir kassadakı kağız pulları saymaq üçün masanın üstünə düzdü.

- Kassada neçə manat pul var idi?
- Bunu necə bilmək olar?

Açar sözlər

- yüzlük
- onluq
- təklik
- üçrəqəmli ədəd

Öyrənmə

Üç rəqəmlə yazılan ədədlər üçrəqəmli ədədlərdir. Məsələn: 100, 238, 306 və s. Üçrəqəmli ədədlərdə sağdan birinci rəqəm təklirlərin, ikinci rəqəm onluqların, üçüncü rəqəm isə yüzlüklərin sayını göstərir.

238 ədədində 2 yüzlük, 3 onluq, 8 təklik var.

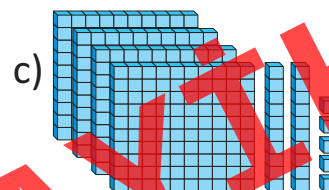
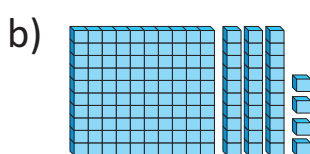
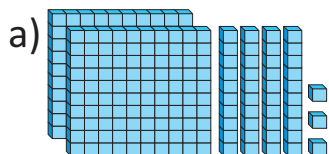

DİQQƏT! Üçrəqəmli ədədin ilk rəqəmi 0 ola bilməz.

Bələdçi

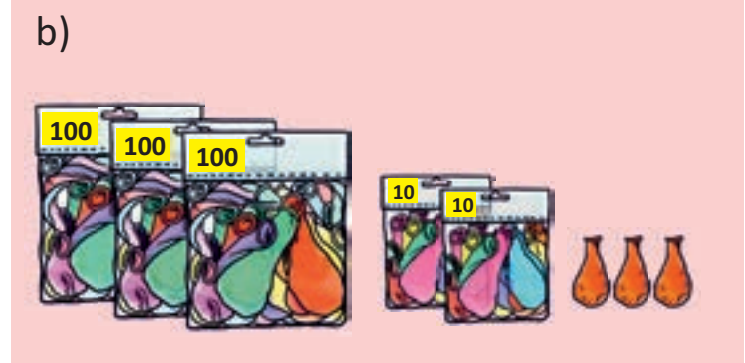
Kubların sayına uyğun olaraq yüzlük, onluq və təklirlərin sayını tapın.

• NÜMUNƏ •

Müstəqil iş

1. Cəmi neçə şar var? Uyğun ədədin yüzlik, onluq və təklirlərinin sayını yazın.

2. Ədədlərin yüzlik, onluq və təklirlərinin sayını müəyyən edin.

• NÜMUNƏ •

156 = 1 yüz. 5 on. 6 təkl.

190 207 222 389 482 500 227 345 543

3. Uyğun üçrəqəmli ədədləri yazın.

a) İki yüzlik, dörd onluq, üç təkl

d) Üç yüzlik, iki onluq, iki təkl

b) Dörd yüzlik, sıfır onluq, səkkiz təkl

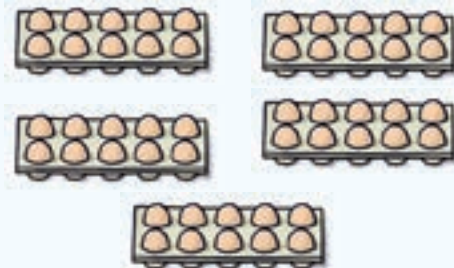
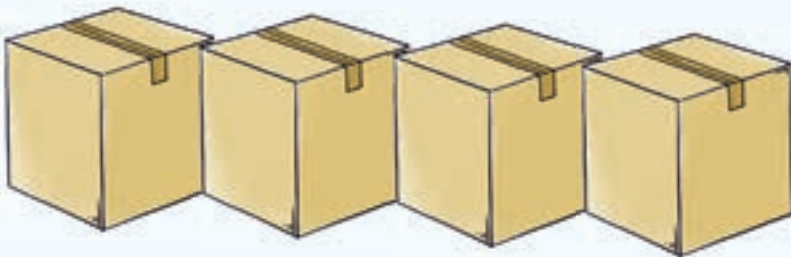
e) Bir yüzlik, sıfır onluq, bir təkl

c) Üç yüzlik, doqquz onluq, sıfır təkl

f) Üç yüzlik, sıfır onluq, sıfır təkl

Məsələ həlli

4. Marketə 4 böyük qutu və 5 kiçik qabda yumurta gətirdilər. Kiçik yumurta qabında 10 yumurta var. Hər qutuya isə 10 belə yumurta qabı yığılıb. Marketə cəmi neçə yumurta gətirdilər?

5. Samir fikrində üçrəqəmli ədəd tutdu. Bu ədəddə 3 yüzlik, 4 onluq var. Ədədin təklirlərinin sayı yüzlik və onluqların sayları cəminə bərabərdir. Bu hansı ədəddir?

6. Üçrəqəmli ədəddə 2 yüzlik var. Bu ədəddə təklirlərin sayı sıfırdır. Onluqların sayı yüzliklərin sayından 4 dəfə çoxdur. Bu hansı ədəddir?

34 Pullar

Araşdırma-müzakirə

- Samir və Aynurun hər birinin nə qədər pulu var?
- Onların pullarını necə saymaq olar?

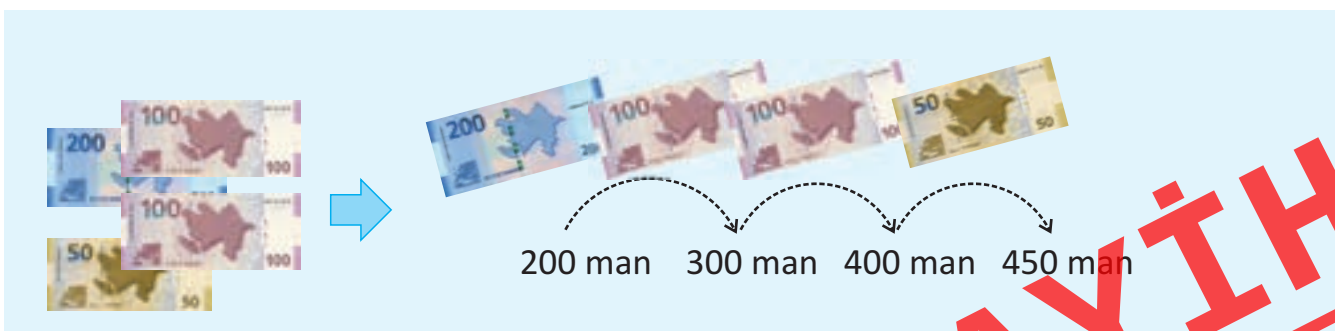
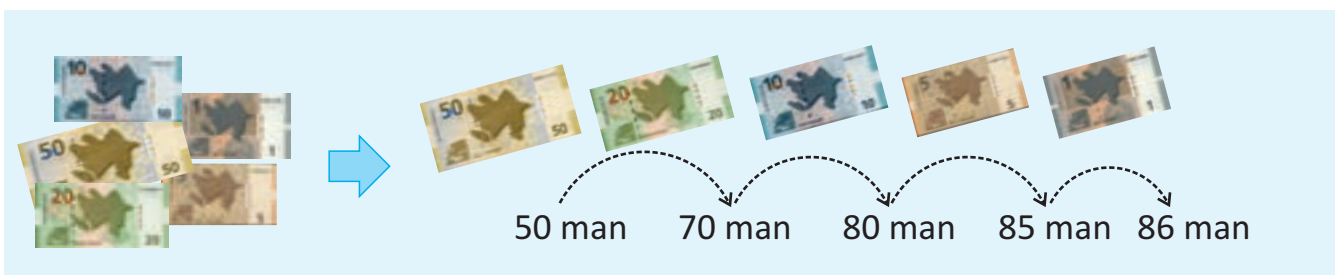
Açar sözlər

- qəpik
- manat
- məbləğ

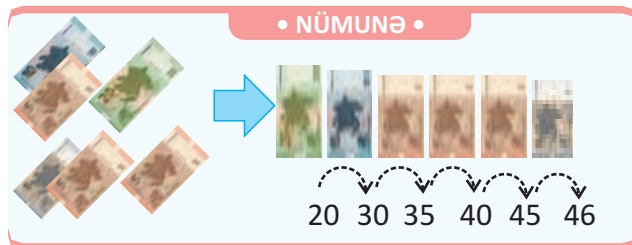
Öyrənmə

Pulları saymaqla ümumi məbləği tapmaq olar. Pulları böyükdən kiçiyə sıralamaqla onları saymaq daha asandır.

Bələdçi

Pulları sıralamaqla sayın.

a)

b)

c)

Müstəqil iş

1. Pulları sayın.

a)

b)

c)

d)

e)

f)

- 1 manatlıq ən kiçik kağız puldur.
1 manatı müxtəlif qəpik pullarla düzəltmək olar.

1 manat = 100 qəpik

İki 50 qəpiklik

Beş 20 qəpiklik

On 10 qəpiklik

İyirmi 5 qəpiklik

Dörd 50 qəpiklik neçə manatdır?

FİKİRLƏŞ!

2. Pulları 1 manata tamamlamaq üçün neçə qəpik əlavə etmək lazımdır?

3. Sual işarəsinin yerinə hansı kağız pul olmalıdır?

birlikdə bir

?

manatlığa bərabərdir.

birlikdə bir

?

manatlığa bərabərdir.

4. Hansı pul qabındakı pulun məbləği daha çoxdur?

Məsələ həlli

5. Pul qabındakı ümumi məbləğ onun yanında yazılıb. Dəsmalın altında hansı pul ola bilər?

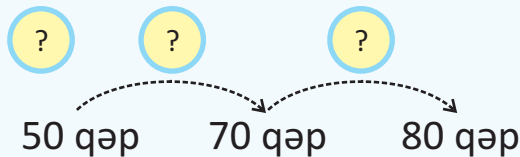

63 qəp

46 man

6. Anar pullarını belə saydı.
Onun hansı qəpik pulları var?

7. Səbinə və Samirin pulları qarışıb. Səbinənin pulu 30 qəpikdən çox, 35 qəpikdən azdır. Hər uşağın nə qədər pulu var?

35 Alish-verish

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

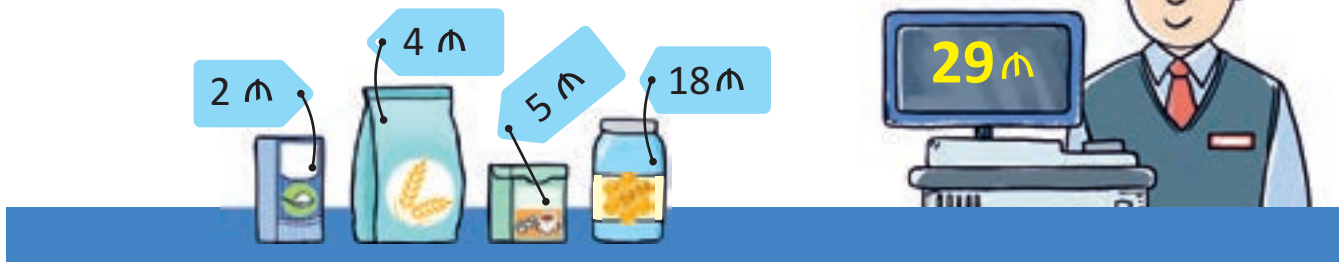
- qiymət
- ödəmə

- Pul qabında nə qədər pul var?
- Alıcı bu pula hansı meyvələrdən neçə kiloqram ala bilər?

Öyrənmə

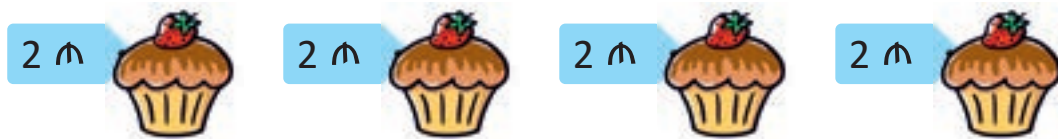
Bir neçə malı alanda ödəniləcək məbləği tapmaq üçün bu malların qiyməti toplanır. Məsələn, qiyməti 2 manat, 4 manat, 5 manat və 18 manat olan ərzaqları almaq üçün ödəniləcək məbləği belə tapmaq olar:

$$2\text{ ₼} + 4\text{ ₼} + 5\text{ ₼} + 18\text{ ₼} = 29\text{ ₼}$$

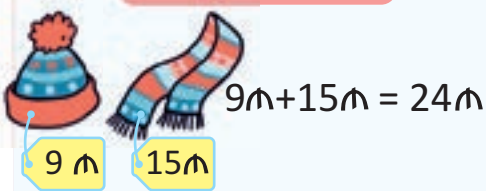
Eyni maldan bir neçə dənə aldıqda ümumi məbləği vurma əməli ilə də tapmaq olar. Məsələn, qiyməti 2 manat olan kekslərdən 4 ədəd almaq üçün 8 manat pul ödəmək lazımdır:

$$4 \cdot 2\text{ ₼} = 8\text{ ₼}$$

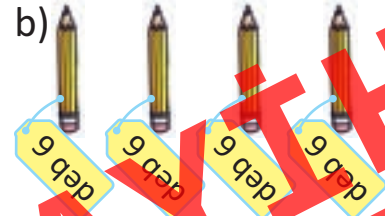

Bələdçi

• NÜMUNƏ •

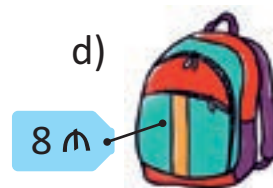
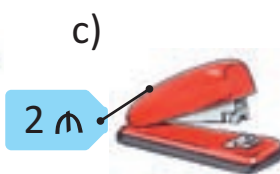
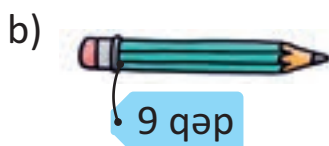
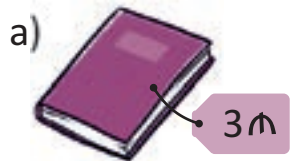

Mallar üçün ödəniləcək məbləği tapın.

Müstəqil iş

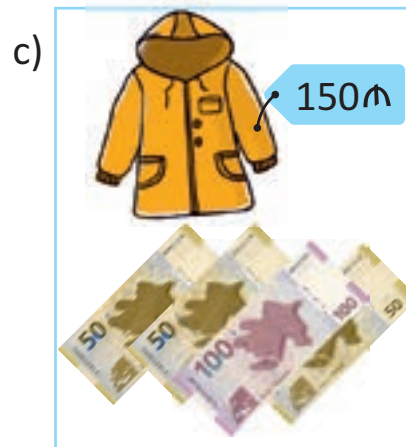
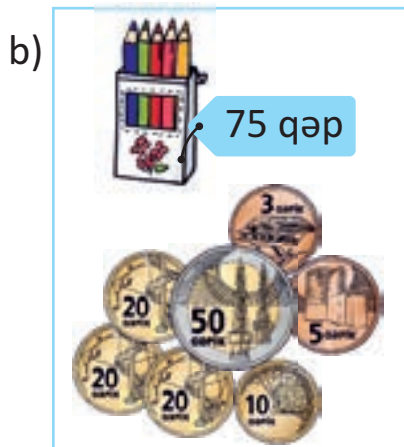
1. Şəkildəki ləvazimatlardan 3 dənə alan alıcı nə qədər pul ödəməlidir?
Vurma əməlindən istifadə etməklə hesablayın.

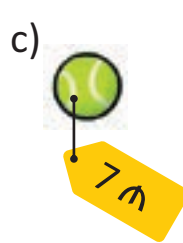
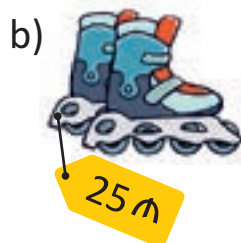
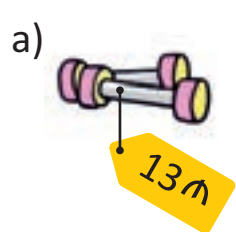
• Malı almaq üçün ödəniləcək məbləği müxtəlif pullarla düzəltmək olar.

2. Göstərilən pullardan istifadə etməklə malları almaq üçün ödəniləcək məbləği necə düzəltmək olar?

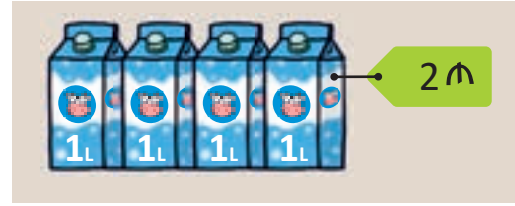

3. Malların qiymətini hansı pullarla ödəmək olar? Bir neçə nümunə göstərin.

Məsələ həlli

4. Sütün 1 litrinin qiyməti 2 manatdır. 4 l süd almaq üçün neçə manat pul ödəmək lazımdır?

5. Elxanın üç 10 manatlığı və bir 5 manatlığı var. Onun pulu skuter almağa çatarmı?

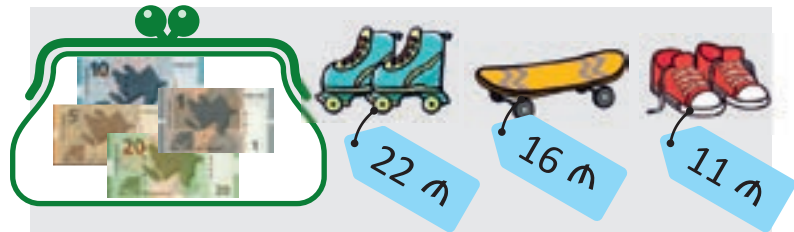
6. Samirin anası 3 köynək və 1 şalvar aldı.
• Malların ümumi məbləği neçə manatdır?
• O, satıcıya 50 manat verdi. Satıcı neçə manat qaytardı?

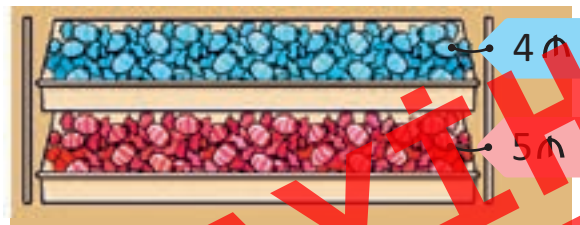
7. Lalənin pul qabında on 50 qəpiklik var.
• O, oyuncaq ayını almaq üçün neçə 50 qəpiklik ödəməlidir?
• Onun neçə manat pulu qalacaq?

8. Aynur pul qabındakı pullarla qardaşına 2 hədiyyə aldı. Hədiyyələrdən biri skeytborddur. O biri hədiyyə hansıdır?

9. Mağazada satılan konfetin 1 kiloqramının qiyməti yanında yazılıb. Alıcı 3 kq konfet üçün 13 manat pul ödədi. O hansı konfetdən neçə kiloqram aldı?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Boş yerlərə uyğun olan ədədləri tapın.

- a) 345, 346, ____, 348, ____, 350, ____, ____ c) 100, 150, ____, ____, ____
b) 160, ____, 180, 190, ____, 210, ____, ____ d) 100, ____, 300, 400, ____

2. Ədədlərin yüzlik, onluq və təklidlərinin sayını müəyyən edin.

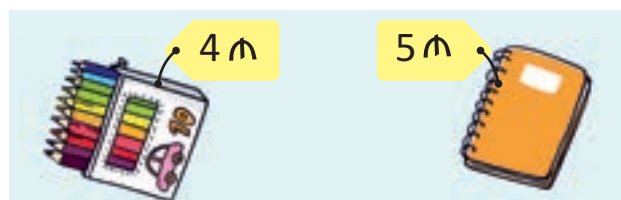
187 236 350 405 210 374 112 301 465 500 222

3. Samirin pul qabındakı 4 ədəd qəpik pulun ümumi məbləği 55 qəpikdir. Onun hansı qəpikləri ola bilər?

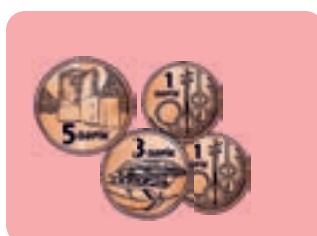
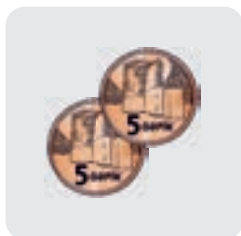
4. Lalənin atası 3 qutu peçenye aldı. O, satıcıya 50 manat verdi. Satıcı nə qədər pul qaytardı?

5. Səbinə 2 qutu rəngli karandaş və 2 bloknot aldı. O nə qədər pul ödədi?

6. Anar hər birinin qiyməti 30 qəpik olan 3 dəftər aldı. O, satıcıya 1 manat verdi. Satıcı pulun qalığını hansı qəpiklərlə qaytara bilər?

ÖLÇMƏ. MƏLUMATLARIN TƏSVİRİ

Hazırıqmı?

- Lalənin anası hündürlüyü 25 sm olan ikimərtəbəli tort hazırlamaq istəyir. Tortun ikinci mərtəbəsinin hündürlüyü nə qədər olacaq?
- Tortu hazırlayarkən tərəzi və ölçü qabından nə üçün istifadə etmək olar?
- Onlar tortu saat 1 tamama hazır etmək istəyirlər. Bunun üçün onların neçə saat vaxtı qalıb?
- Sizcə, Lalənin anası tortu hansı bayram üçün bişirir? Bunu necə təyin etmək olar?

LAYIHƏ

36 Uzunluq

Araşdırma-müzakirə Cütlərlə iş

Ləvazimat: ölçü lenti.

İşin gedişi:

1. Əvvəlcə təxmin etməklə, sonra isə ölçməklə cədvəli tamamlayın.
2. Təxmini cavablarla ölçmədə alınan cavabları müqayisə edin.

- Hansı əşyaları ölçəndə fərq daha az alındı?

Açar sözlər

- santimetr (sm)
- desimetr (dm)
- metr (m)

Əşya adı	Təxmini (sm)	Ölçməklə (sm)
Karandaşın uzunluğu		
Stulun hündürlüyü		
Qapının eni		
Partanın eni		

Öyrənmə

Bəzən əşyaların uzunluğunu santimetrlə ölçmək əlverişli olmur. Bunun üçün metrdən istifadə etmək daha rahatdır.

100 santimetr 1 metrdir.

Metr qısa olaraq "m" kimi yazılır.

$$1 \text{ m} = 100 \text{ sm}$$

FİKİRLƏŞ!

Ətrafınızda hansı əşyaların uzunluğunu metrlə ölçə bilərsiniz?

Bələdçi

Əşyaların uzunluğu neçə metrdir?

• NÜMUNƏ •

200 sm

$$200 \text{ sm} = 2 \text{ m}$$

a)

300 sm

b)

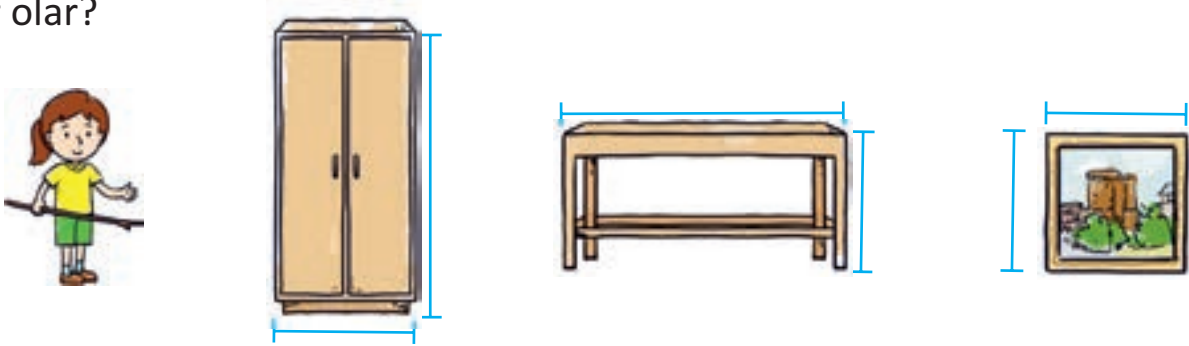
500 sm

Müstəqil iş

1. Samir stulun uzunluğunu addımla ölçməklə 1 addım olduğunu müəyyən etdi. Sizcə, stol və lövhənin uzunluqları Samirin addımları ilə təxminən neçə addım olar?

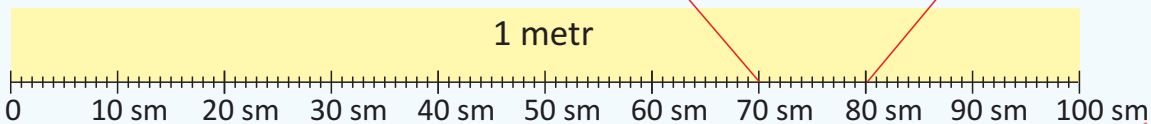
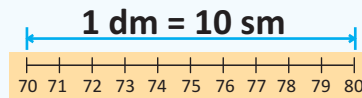
2. Lalənin əlində tutduğu çubuğun uzunluğu 1 metrdir. O bu çubuqla əşyaların ölçülərini tapmaq istədi. Hər bir əşyanın göstərilən ölçüləri təxminən neçə metr olar?

3. Əşyaların göstərilən ölçülərini santimetrlə yazın.

• Bəzən uzunluğu 1 metrdən qısa olan əşyaların uzunluğu desimetrlə də ifadə edilir. 10 santimetr 1 desimetrdir. Desimetr qısa olaraq “dm” kimi yazılır.

1 metr neçə desimetrdir?

FİKİRLƏŞ!

4. Əşyaların göstərilən ölçülərini desimetrlə yazın.

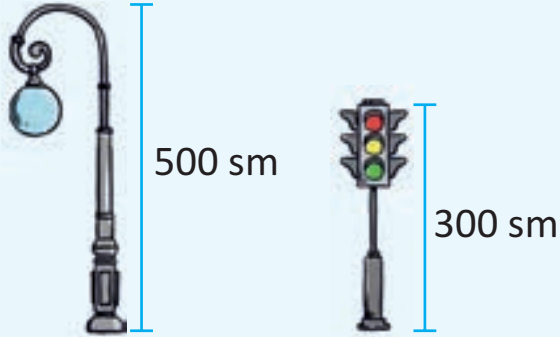

5. Santimetrlə ifadə edin.

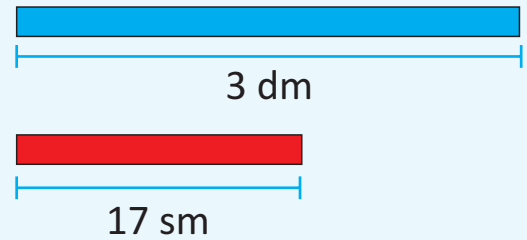
- a) 2 dm b) 10 dm c) 3 dm d) 7 dm e) 4 dm f) 8 dm

Məsələ həlli

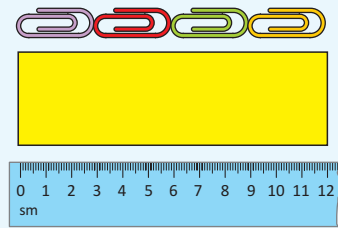
6. Küçə fənəri işıqfordan neçə metr hündürdür?

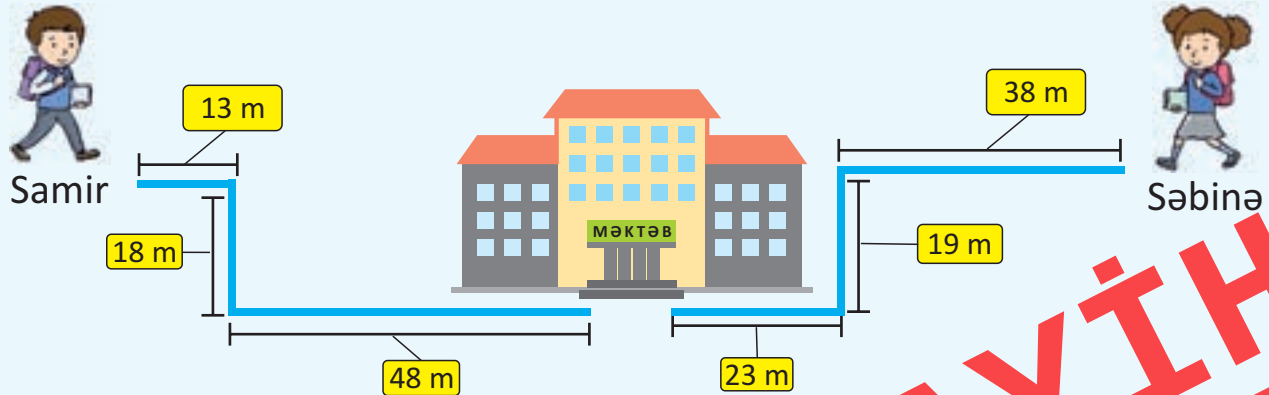
7. Göy lent qırmızı lentdən neçə santimetr uzundur?

8. Lalə düzbucaqlının bir tərəfini xətkəşlə, qarşı tərəfini isə qısqacqlarla ölçdü. Bir qısqacın uzunluğu neçə santimetrdir?

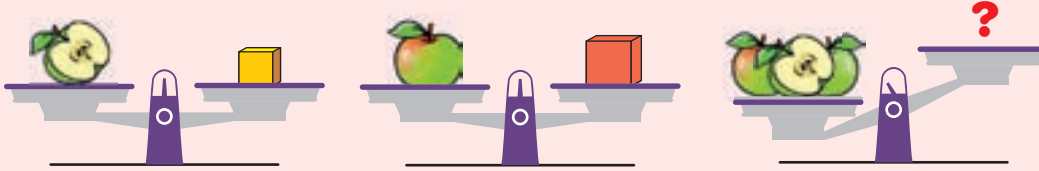
9. Kimin məktəbə getdiyi yol daha qısadır? Neçə metr qısadır?

37 Kütlə

Araşdırma-müzakirə

- Tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün sağ tərəfə hansı kubdan neçə dənə qoymaq olar?

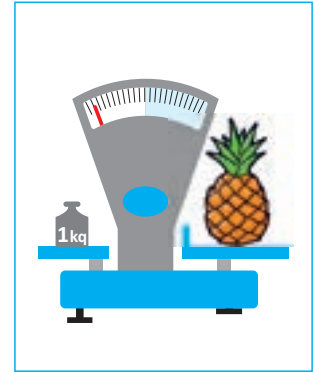
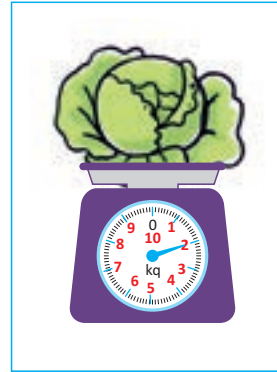
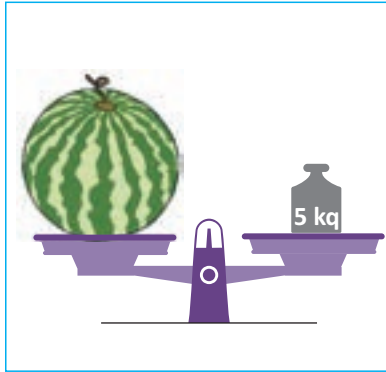
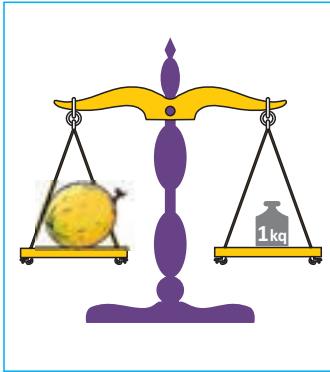

Açar sözlər

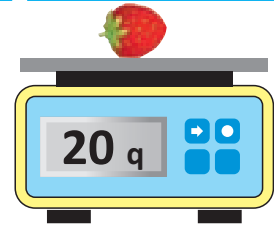
- kütlə
- kiloqram (kq)
- qram (q)

Öyrənmə

Əşyaların ağır, yaxud yüngül olması onların kütləsindən asılıdır. Kütləni ölçmək üçün tərəzilərdən istifadə olunur. Kütlə çox vaxt kiloqramla (kq) ifadə edilir.

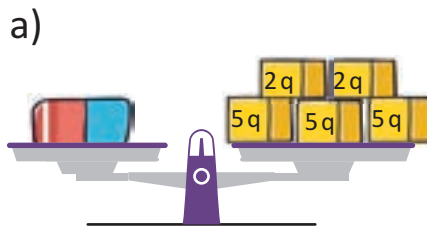
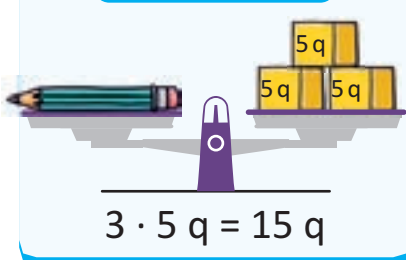
Kütləsi 1 kq-dan daha yüngül olan əşyaların kütləsini qramla ifadə etmək rahatdır. Qısa şəkildə "q" kimi yazılır.

Bələdçi

Əşyaların kütləsini tapın.

• NÜMUNƏ •

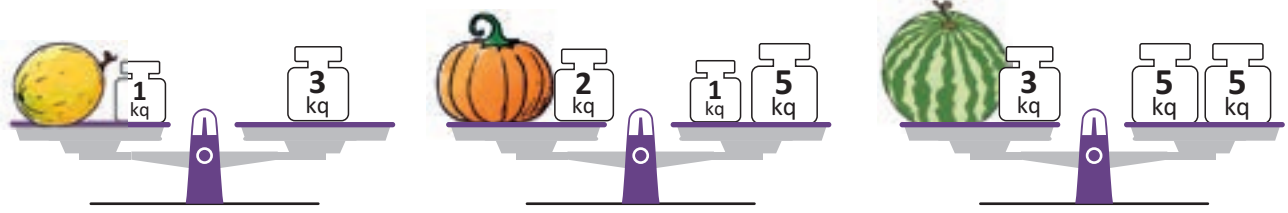

Müstəqil iş

1. Hər meyvənin kütləsi nə qədərdir? Ən ağır və ən yüngül meyvəni müəyyən edin.

2. Bostan məhsullarının kütləsini tapın. Onlardan hansı ən yüngül, hansı ən ağırdır?

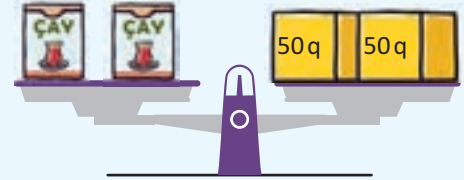
3. Əşyaların kütləsini hansı vahidlə ölçmək daha uyğundur: qramla, yoxsa kiloqramla?

Məsələ həlli

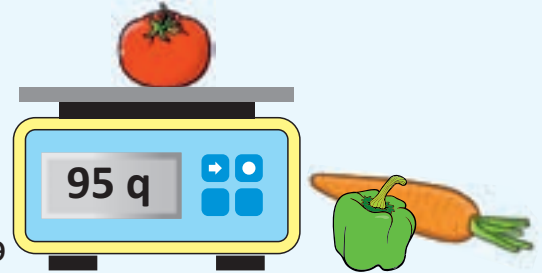
4. Şəklə əsasən suallara cavab verin:

- 1 çay qutusu neçə qramdır?
- 6 belə çay qutusunun kütləsi nə qədərdir?

5. Lalə pomidor, bibər və kökü tərəzidə ayrı-ayrılıqda çəkdi. Pomidor 95 q gəldi.

- Bibər pomidordan 48 q yüngül oldu. Bibərin kütləsi nə qədər idi?
- Kök bibərdən 25 q ağır oldu. Kökün kütləsi nə qədər idi?

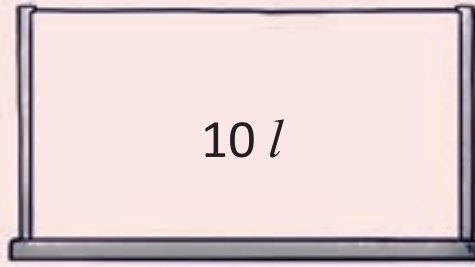

6. Şəkər tozu 1 kq, 3 kq və 5 kq-lıq torbalarda satılır. 10 kq şəkər tozu almaq üçün hansı torbadan neçə dənə götürmək olar?

38 Tutum

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- tutum
- litr (l)

Anar tutumu 10 l olan akvariumu doldurmaq üçün şəkildəki qabların yalnız birindən istifadə etmək istədi.

- Akvariumu doldurmaq üçün qırmızı qabla neçə dəfə su tökmək lazımdır?
- Anar hansı qabla akvariumu daha tez doldura bilər?

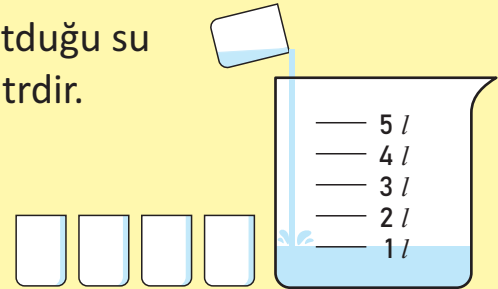
Öyrənmə

Qabların tutumu onların nə qədər su, yaxud başqa bir maye tuta bildiyini göstərir. Müxtəlif formalı qabların tutumu eyni ola bilər.

Tutum, adətən, litrlə (l) ifadə olunur.

5 stəkanın tutduğu su təxminən 1 litrdir.

FİKİRLƏŞ!

2 l, 3 l və 4 l su təxminən neçə stəkan suya bərabərdir?

Bələdçi

Qabların tutumları litrlə göstərilmişdir. Hansı qabın tutumu neçə litr ola bilər? Qabları tutumuna görə böyükdən kiçiyə sadalayın.

1 litr

2 litr

10 litr

4 litr

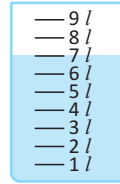
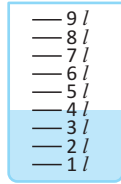

5 litr

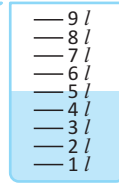
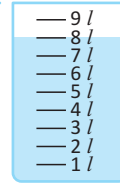
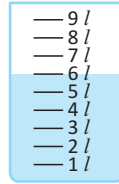
Müstəqil iş

1. Qablarda cəmi neçə litr su var? Uyğun misal yazın.

a)

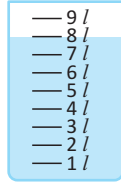

b)

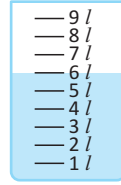
2. Kiçik qabları böyük qabdan su töküb doldurdular. Böyük qabda neçə litr su qaldı?

a)

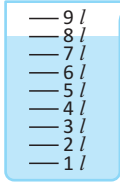
3 l

b)

6 l

c)

2 l

5 l

Məsələ həlli

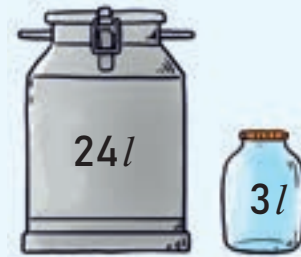
3. Hər qazanı doldurmaq üçün tutumu 2 l olan qabla neçə dəfə su tökmək lazımdır?

4. Qabı 5 dəfə su ilə doldurub boş vedrəyə tökdülər. Vedrədə neçə litr su oldu?

5. 24 l südü 3 litrlik balonlara tökdülər. Neçə balon alındı?

6. Mağazaya səhər 90 l süd gətirdilər. Günortaya qədər 47 l, günortadan sonra isə 35 l süd satıldı. Mağazada nə qədər süd qaldı?

7. Şirniyyat hazırlayan bir fabrik həftə ərzində 64 l, digəri isə bundan 29 l az yağ işlədir. İki fabrik bir həftədə cəmi neçə litr yağ işlədir?

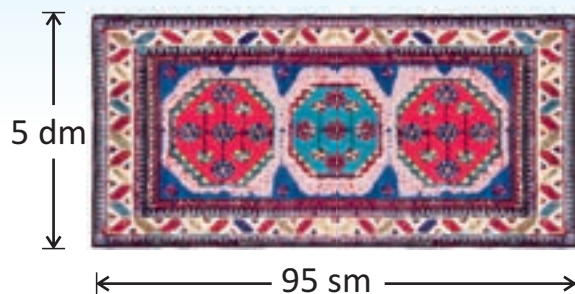
MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

YADDA SAXLA

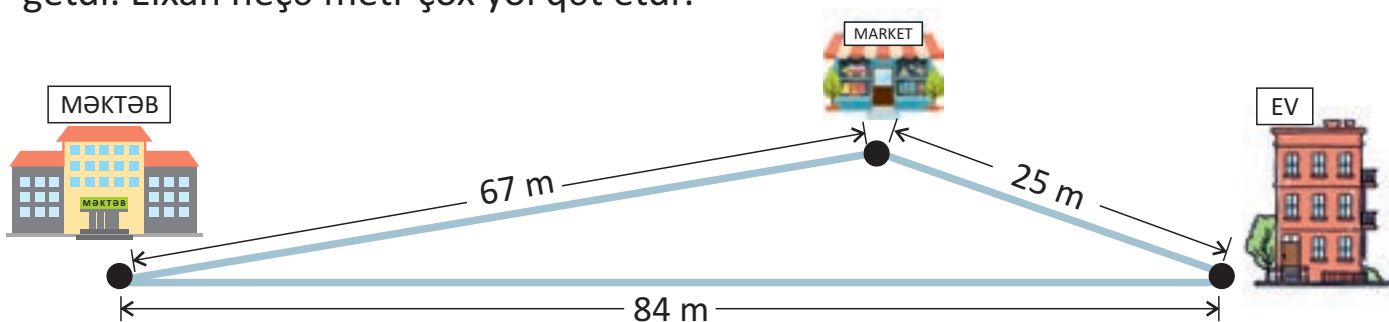

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Xalçanın eni neçə santimetrdir?
Xalçanın eni uzunluğundan neçə santimetr qısadır?

2. Elxanla Səbinə eyni binada yaşayırlar. Onlar məktəbdən birlikdə çıxdılar. Səbinə birbaşa evə getdi. Elxan isə əvvəlcə marketə baş çəkdi, sonra evə getdi. Elxan neçə metr çox yol qət etdi?

3. Marketdə meyvələrin 1 kiloqramının qiyməti hər birinin altında yazılıb. 3 kq banan və 2 kq alma alan alıcı cəmi neçə manat ödəməlidir?

- 5 manata hansı meyvədən neçə kiloqram almaq olar?

4. Bir un paketinin kütləsini tapın.

5. Tutumu 3 l olan balonu

6 dəfə su ilə doldurub

boş 20 litrlik qaba tökdülər.

Qabın dolması üçün daha neçə

litr su tökmək lazımdır?

39 Təkrarlanan hadisələr

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- mümkün olan hadisə
- mümkün olmayan hadisə
- təkrarlanan hadisə

Lalə qolbağına düzdüyü sonuncu muncuğun sarı olmasını istədi. O, torbaların içinə baxmadan hərəsindən bir muncuq götürdü.

- Onun hansı torbadan götürdüyü muncuq mütləq sarı olacaq?
- Onun hansı torbadan götürdüyü muncuq sarı ola da bilər, olmaya da bilər?
- Onun hansı torbadan götürdüyü muncuq sarı ola bilməz?
- Muncuqlar qolbağa hansı qayda ilə düzülüb? Bu qayda neçə dəfə təkrarlanır?

Öyrənmə

Elə hadisələr var ki, onlar mütləq baş verir. Məsələn: “Gecədən sonra mütləq gündüz olacaq”.

Mütləq olacaq.

Elə hadisələr var ki, onlar baş verə də bilər, verməyə də bilər. Məsələn: “Sabah hava buludlu olacaq”.

Ola bilər.

Amma elə hadisələr də var ki, onların baş verməsi mümkün deyil. Məsələn: “Gecə günəş çıxacaq”.

Ola bilməz.

Bələdçi

Qutuda 2 qırmızı və 1 sarı düymə var. Lalə baxmadan qutudan 2 düymə çıxartdı.

İki düymədən biri qırmızıdır.

İki düymədən biri göydür.

İki düymədən biri sarıdır.

Ola bilməz.

Ola bilər.

Mütləq olacaq.

Müstəqil iş

1. Ədədlərin yazılış qaydasını müəyyən edin. Hər sualın düzgün cavabını tapın.

a) 1, 3, 5, ...

Növbəti ədəd 7 ola bilərmi?

Ola bilməz.

b) 2, 4, 6, 8, ..., ...

Növbəti ədədlərdən biri tək ədəd ola bilərmi?

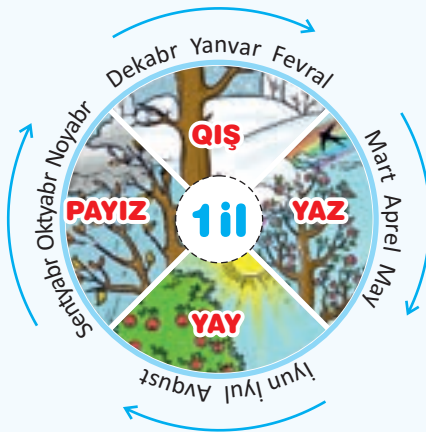
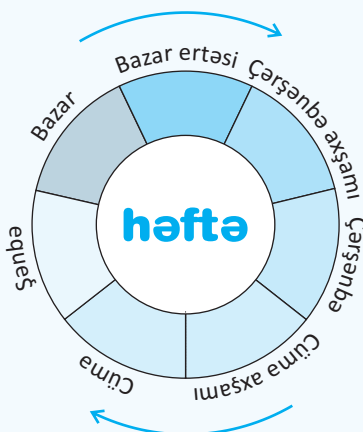
Ola bilər.

c) 0, 15, 30, ..., ...

Növbəti ədədlərdən istənilən birini götürsək o, cüt ədəd ola bilərmi?

Mütləq olacaq.

- Bəzi hadisələr təkrarlana bilər. Məsələn, günün vaxtları, həftənin günləri, aylar, fəsilər daim təkrarlanır.

- İlin ay, həftə və günlərini bilmək üçün təqvimdən istifadə olunur. Məsələn, şəkildəki təqvimə əsasən, mayın 1-i cümə günüdür.

May					2020	
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	Ş	B
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

2. Dərsliyin 75-ci səhifəsindəki təqvimə əsasən suallara cavab verin.

- Sentyabr ayının 15-i həftənin hansı günüdür?
- Bazar günü ayın tək günləri ola bilərmi?
- Ayda 32 gün ola bilərmi?
- Hansı ayların ilk günləri həftənin bazar günüdür?

Məsələ həlli

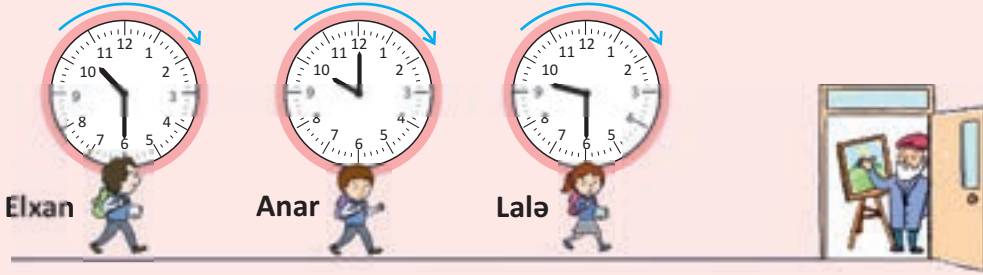
3. Samir kartlara baxmadan ikisini götürdü.

- Bu kartlardakı ədədlərin hasili cüt ədəd ola bilərmi?
- Bu ədədlərin hasil 10-dan kiçik ola bilərmi?
- Bu ədədlərin hasili sifıra bərabər ola bilərmi?

40 Saat

Araşdırma-müzakirə

Rəsm məşğələsi saat 10 tamamda başlayır.

- Sizcə, uşaqlardan kim tez, kim gec, kim isə vaxtında gəldi?

Açar sözlər

- saat
- saat əqrəbi
- dəqiqə əqrəbi
- tamamdır
- yarısidir
- işləyib
- qalıb

Öyrənmə

Qısa əqrəb saati, uzun əqrəb dəqiqəni göstərir.

Dəqiqə əqrəbi

Dəqiqə əqrəbi 12-nin üstündə olanda **"Saat tamamdır"** deyilir.

Saat 1 tamamdır.

Yarım saat sonra

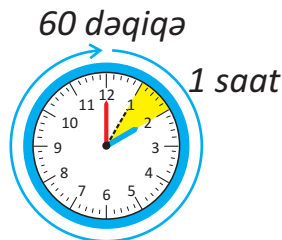
Saat 2-nin yarısidir.

Yarım saat sonra

Saat 2 tamamdır.

Dəqiqə əqrəbi tam bir dövrü 60 dəqiqəyə edir. Həmin vaxt ərzində saat əqrəbi 1 vahid irəli gedir: **1 saat = 60 dəqiqə.**

Dəqiqə əqrəbi bir ədəddən növbəti ədədə 5 dəqiqəyə keçir.

FİKİRLƏŞ!

Yarım saat neçə dəqiqədir?

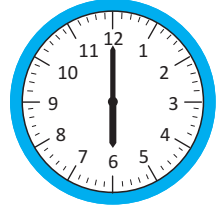
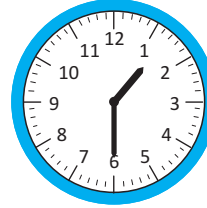
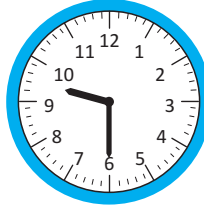
Bələdçi

Saat neçədir?

• NÜMUNƏ •

Saat 5-in
yarısıdır.

Müstəqil iş

1. Hər bir saat üçün suallara cavab verin.

a) Saat neçəni göstərir? b) Yarım saat əvvəl neçəni göstərirdi?

c) Yarım saat sonra neçəni göstərəcək?

2. Hər saatın göstəricisinə əsasən uyğun vaxtları söyləyin.

a) yarım saat əvvəl; b) 1 saat əvvəl; c) yarım saat sonra; d) 2 saat sonra.

• Dəqiqə əqrəbi 12 və 6 arasında olanda “işləyib” deyilir.

5 dəqiqə sonra

5 dəqiqə sonra

Saat 9 tamamdır.

Saat 10-a 5 dəqiqə işləyib.

Saat 10-a 10 dəqiqə işləyib.

3. Saat neçədir?

- Dəqiqə əqrəbi 6 və 12 arasında olanda “qalıb” deyilir.

Saat 3 tamamdır.

5 dəqiqə əvvəl

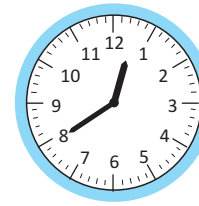
Saat 3-ə 5 dəqiqə qalıb.

5 dəqiqə əvvəl

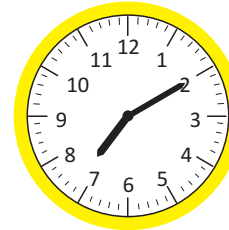
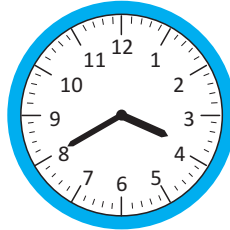
Saat 3-ə 10 dəqiqə qalıb.

4. Saat neçədir?

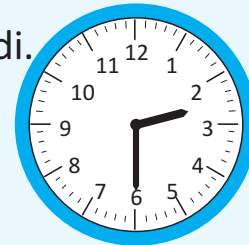
5. Hər saat üçün uyğun vaxtları söyləyin.

- a) 5 dəqiqə sonra
- b) 10 dəqiqə sonra
- c) 5 dəqiqə əvvəl
- d) 10 dəqiqə əvvəl

Məsələ həlli

6. Lalə saat 3-ün yarısı, qardaşı isə ondan 2 saat sonra evə gəldi.
Lalənin qardaşı evə saat neçədə gəldi?

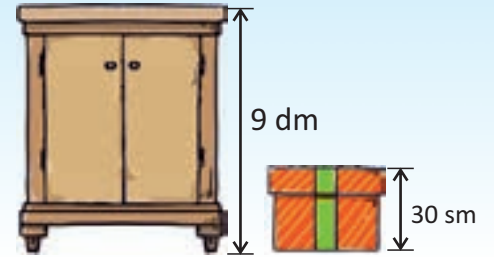
7. Elxan məktəbdən çıxanda saat 1-ə 15 dəqiqə işləyirdi.
O, evə çatanda saat 1-ə 25 dəqiqə qalırdı.
Elxan məktəbdən evə neçə dəqiqəyə gəldi?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Üst-üstə neçə hədiyyə qutusu qoyulsa, onların hündürlüyü dolabın hündürlüyünə bərabər olar?

2. Un şəkər tozundan 2 dəfə yüngüldür. Sağdakı tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün neçə kiloqramlıq daş qoymaq lazımdır?

3. Dünyada ən böyük qarışqa 3 q yük daşıya bilir. Şekildəki yarpağı 5 belə qarışqa daşıya bilərmə?

4. Çəndə 58 l su var idi. Tutumu 5 l olan vedrəni 7 dəfə su ilə doldurub çənə əlavə etdilər. Çəndə neçə litr su oldu?

5. İyul ayının təqviminə əsasən suallara cavab verin.

- a) Bu ayda neçə çərşənbə axşamı var?
- b) Ayın 29-u həftənin hansı gününə düşür?
- c) Bazar günləri ayın cüt günləri ola bilərmə?

İyul 2020						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	Ş	B
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

6. Hər saat üçün uyğun vaxtları söyləyin.

- a) 1 saat əvvəl
- b) 1 saat sonra
- c) 3 saat əvvəl
- d) 3 saat sonra
- e) Yarım saat əvvəl
- f) Yarım saat sonra
- g) 15 dəqiqə əvvəl
- h) 15 dəqiqə sonra

LAYIHƏ

41 Cədvəl, piktoqram, diaqram

Araşdırma-müzakirə

MAY

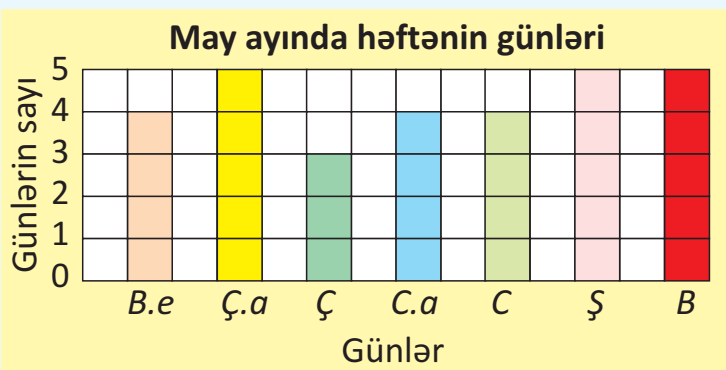
2020

B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	Ş	B
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Anar may ayının təqviminə əsasən həftənin günlərinin sayını diaqramda təsvir etdi.

- Təqvimin neçə sütunu var və onlar nəyi bildirir?
- Anar diaqramda həftənin hansı günlərinin sayını səhv verib?
- Diaqramda cəmi neçə rəngli xana olmalıdır?

Öyrənmə

Cədvəldə məlumatlar sətir və sütunlarla təsvir olunur. Məsələn, aşağıdakı cədvəldə hər uşağın hansı balıqdan neçə dənə saxladığı qeyd olunub.

Sütun ↓

	Uşaqların adı	Zolaqlı balıqlar	Qırmızı balıqlar	Sarı balıqlar
Sətir →	Samir	7	8	3
	Lalə	9	6	5
	Elxan	5	4	2
	Aynur	3	6	4

Samirin balıqlarının sayını belə tapmaq olar:

$$7 + 8 + 3 = 18$$

FİKİRLƏŞ!

Hər balıqdan neçə dənə var?

Bələdçi

Cədvəldə şənbə və bazar günləri mağazada satılmış şirniyyatın sayı qeyd olunub. Cədvələ əsasən suallara cavab verin.

Nümunə:

- Şənbə və bazar günləri cəmi neçə bulka satıldı?
 $27 + 25 = 52$

Şirniyyat	Şənbə	Bazar
Bulka	27	25
Keks	20	24
Pirojna	13	16
Şəkərbura	19	18
Paxlava	10	15

- Şənbə günü neçə pirojna satıldı?
- Şənbə günü ən çox hansı şirniyyatdan satıldı?
- Şənbə günü cəmi neçə şirniyyat satıldı?
- Bazar günü cəmi neçə şirniyyat satıldı?
- Bazar günü satılan şirniyyatlar şənbə günü satılanlardan nə qədər çoxdur?

Müstəqil iş

1. Lalə dostlarından özləri haqqında bəzi məlumatları soruşub cədvəldə yazdı. Cədvələ əsasən suallara cavab verin.

Adı	Kütləsi	Saçlarının rəngi	Ailə üzvlərinin sayı	Kitablarının sayı
Səbinə	22 kq	qara	5	15
Elxan	25 kq	sarışın	4	8
Anar	26 kq	qara	6	9

- Neçə uşağın saç qaraadır?
- Kimin daha çox kitabı var?
- Kimin ailə üzvlərinin sayı daha çoxdur?

• Piktoqramda təsvir edilən əşyaların sayı çox olduqda uyğun işarə iki və ya daha çox əşyanı ifadə edə bilər. Məsələn, verilən piktoqramda hər ☆ işarəsi

2 stikeri ifadə edir. Piktoqrama əsasən Samirin heyvan stikerlərinin sayını belə tapmaq olar:

$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 12$,
yaxud: $6 \cdot 2 = 12$.

Samirin stikerləri	
Heyvanlar	☆☆☆☆☆☆
Maşınlar	☆☆☆☆
Təyyarələr	☆☆☆☆

Hər ☆ = 2 stiker

FİKİRLƏŞ!

Samirin cəmi neçə stikeri var? Bunu necə tapmaq olar?

2. Uşaqlar ən çox sevdikləri quşlar haqqında məlumatı cədvəldə qeyd etdilər. Cədvələ əsasən tərtib edilən piktoqramın hər sətrində neçə 😊 işarəsi olmalıdır?

Quşlar	Neçə nəfər
Tutuquşu	
Flamingo	
Göyərçin	
Bülbül	

Sevimli quşlar	
Tutuquşu	
Flamingo	
Göyərçin	
Bülbül	

Hər 😊 = 2 nəfər

Eyni məlumatı müxtəlif üsullarla təqdim etmək olar. Məsələn, bazar günü fərqli yerlərə gəzintiyə gedən uşaqların sayını cədvəl, piktoqram və diaqramla belə təqdim etmək olar.

CƏDVƏL

Hara	Neçə nəfər	Sayı
Zoopark		8
Muzey		4
Teatr		6

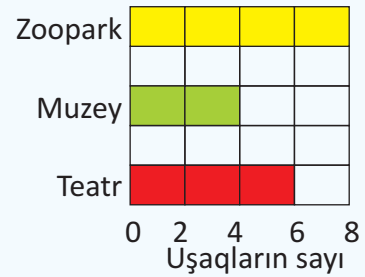
PIKTOQRAM

Gəzməyə gedən uşaqlar	
Zoopark	👤 👤 👤 👤
Muzey	👤 👤
Teatr	👤 👤 👤

Hər 👤 = 2 nəfər

DİAQRAM

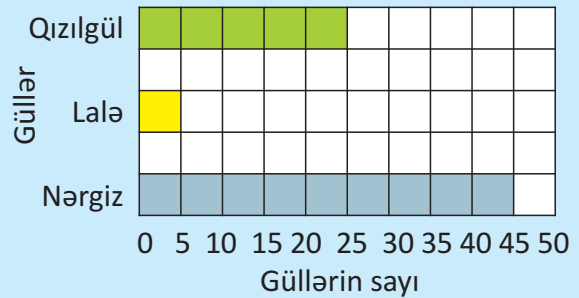
Gəzməyə gedən uşaqlar

3. Bağcadakı güllərin sayı diaqramda təsvir edilib. Uyğun cədvəl qurun və suallara cavab verin:

- Nərgiz qızılgüldən nə qədər çoxdur?
- Lalə qızılgüldən neçə dəfə azdır?
- Bağçada cəmi neçə gül var?

Bağcadakı güllər

Məsələ həlli

4. Piktoqramda zomağazadakı heyvanların sayı göstərilir.

- Mağazada 6 tısbağa var. Piktoqramda hər 🐢 neçə heyvanı göstərir?
- Mağazada hər heyvandan nə qədərdir?
- Mağazada cəmi neçə heyvan var?
- Mağazaya neçə tısbağa gətirilsə, onların sayı dovşanların sayına bərabər olar?
- Uyğun diaqram qurun.

Heyvanlar	
🐢 Tısbağa	🐢 🐢
🐟 Balıq	🐟 🐟 🐟 🐟 🐟 🐟
🐰 Dovşan	🐰 🐰 🐰 🐰
🐱 Pişik	🐱 🐱
🐦 Bülbül	🐦 🐦 🐦 🐦 🐦

42 Məlumatları necə toplamalı? Praktiki dər

Məlumat toplamağın yollarından biri də sorğu keçirməkdir. Sorğu keçirmək üçün müxtəlif insanlara eyni sual verilir və cavablar qeyd edilir. Sonra isə bu cavablardan nəticələr çıxarılır. Məsələn, tutaq ki, 18 uşağa “Hansı heyvanı sevirsen?” sualı verilib və aşağıdakı cavablar alınıb:

- pişik
- it
- bülbül
- pişik
- dovşan
- bülbül
- pişik
- dovşan
- it
- pişik
- dovşan
- tısbağa
- it
- pişik
- pişik
- it
- pişik

Toplanmış məlumatları cədvəl, piktoqram, yaxud diaqramlar vasitəsilə təqdim etmək olar.

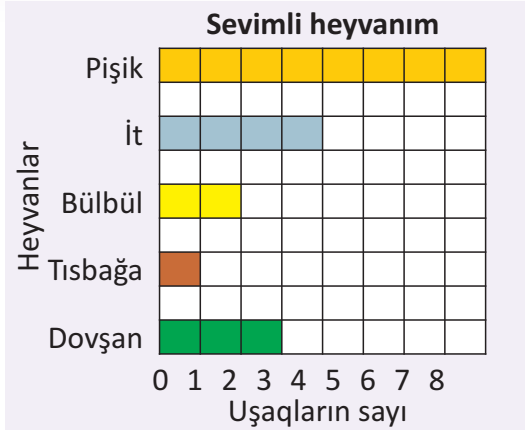
Addım 1. Cavablar alındıqca cədvəldə cizgilər çəkilir.

Sevimli heyvanım		
	Pişik	
	İt	
	Bülbül	
	Tısbağa	
	Dovşan	

Addım 2. Sorğu bitdikdən sonra nəticə ədədlərlə yazılır.

Sevimli heyvanım		
Pişik		8
İt		4
Bülbül		2
Tısbağa		1
Dovşan		3

Addım 3. Uyğun piktoqram, yaxud diaqram qurula bilər.

Cədvəl və diaqrama əsasən suallar verməklə müxtəlif nəticələr çıxarmaq olar:

- Uşaqlar neçə fərqli heyvan adını çəkdi?
- Hansı heyvanı sevən uşaqların sayı daha çoxdur?

FİKİRLƏŞ!

Suallara cavab verin və əlavə suallar tərtib edin.

PRAKTİK TAPŞIRIQLAR

1. Sinif yoldaşlarınıza uyğun suallar verməklə dərslərinizin 67-ci səhifəsində təqdim olunan 1-ci tapşırıqdakı kimi cədvəl tərtib edin.

2. Suallardan birini seçin və sorğu keçirin. Topladığınız məlumatları müxtəlif formalarda təqdim edin. Bu məlumatlara aid suallar verməklə nəticələr çıxarın.

Ən çox hansı fəslə sevirsen?

Ən çox hansı idman növünü sevirsen?

Ən çox hansı yeməyi sevirsen?

2-ci SİNİF ÜZRƏ

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

- 6, 7, 10, 11, 13, 14, 15 və 16-cı məsələləri tərtib edərkən Üzeyir Hacıbəylinin "Hesab məsələləri" kitabından (Bakı, 1907-ci il) istifadə olunmuşdur.
- Çətinlik dərəcəsi nisbətən yüksək olan məsələlər "★" işarəsi ilə qeyd edilmişdir.

1. Əməlləri yerinə yetirin.

$\begin{array}{r} + 38 \\ 44 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 53 \\ 46 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 46 \\ 51 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 58 \\ 29 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 66 \\ 7 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 92 \\ 33 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 60 \\ 6 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 63 \\ 5 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 52 \\ 31 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 46 \\ 25 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} + 24 \\ 64 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 56 \\ 35 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 33 \\ 66 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 66 \\ 33 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 93 \\ 23 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 58 \\ 22 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 48 \\ 38 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 42 \\ 25 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 18 \\ 41 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 31 \\ 25 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} - 32 \\ 15 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 85 \\ 6 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 19 \\ 59 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 56 \\ 36 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 25 \\ 65 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 36 \\ 36 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 43 \\ 27 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 24 \\ 48 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 38 \\ 37 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} - 87 \\ 29 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 18 \\ + 32 \\ 26 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 25 \\ + 15 \\ 42 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 29 \\ + 20 \\ 11 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 27 \\ + 25 \\ 37 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 40 \\ + 29 \\ 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 9 \\ + 34 \\ 41 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 16 \\ + 14 \\ 53 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 13 \\ + 27 \\ 27 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 35 \\ + 20 \\ 35 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 26 \\ + 26 \\ 24 \\ \hline \end{array}$

2. Hesablayın.

$12 : 2$	$5 \cdot 4$	$18 : 3$	$1 \cdot 4$	$24 : 4$	$2 \cdot 5$	$3 \cdot 9$	$27 : 3$	$5 \cdot 6$	$0 \cdot 9$
$10 : 5$	$2 \cdot 1$	$20 : 4$	$7 : 7$	$21 : 3$	$6 \cdot 0$	$35 : 5$	$36 : 4$	$24 : 3$	$4 \cdot 8$

3. Hesablayın və müqayisə edin.

$$35 - 19 \cdot 24 - 7$$

$$63 - 27 \cdot 74 - (55 - 15)$$

$$54 - 27 + 13 \cdot 54 - (27 + 13)$$

$$80 - 35 \cdot 5 \cdot 9$$

$$8 \cdot 3 \cdot 18 + 20 + 12$$

$$12 : 4 \cdot 12 : 3$$

$$14 : 2 \cdot 62 - 32 - 18$$

4. Ədədlərin yazılma qaydasını müəyyən edin və boş yerlərə uyğun ədədləri tapın.

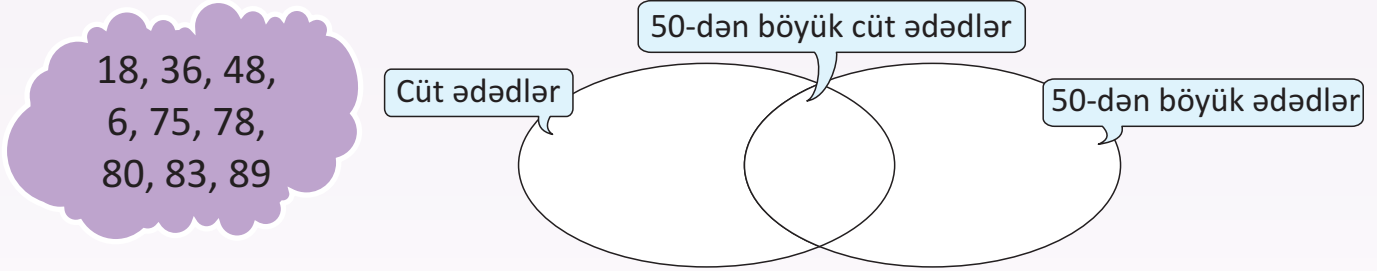
a) 297, 298, __, __, __

c) 200, 205, __, __, 220, __, 230

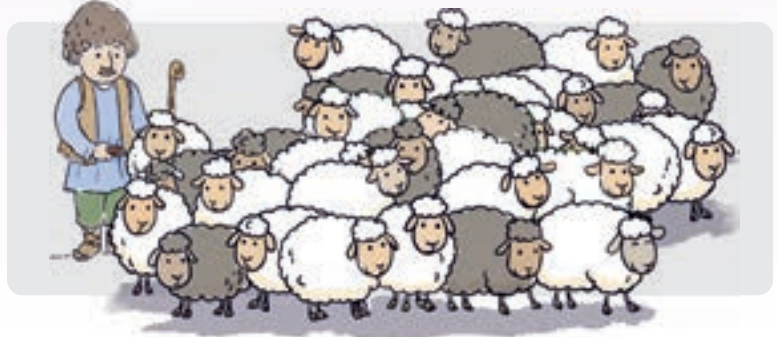
b) 120, 130, __, 150, __, __

d) 100, 150, 200, __, 300, 350, __

5. Verilən ədədləri Venn diaqramının hansı hissələrinə yerləşdirmək olar?

6. Kəndlinin 26 qara
və 37 ağ qoyunu var idi.
O bunların 45-ni satdı.
Kəndlinin neçə qoyunu qaldı?

7. Bostanda 70 qarpız yetişdi.
Bostançı əvvəl 36, sonra isə
28 qarpız yığdı. Bostanda
nə qədər qarpız qaldı?

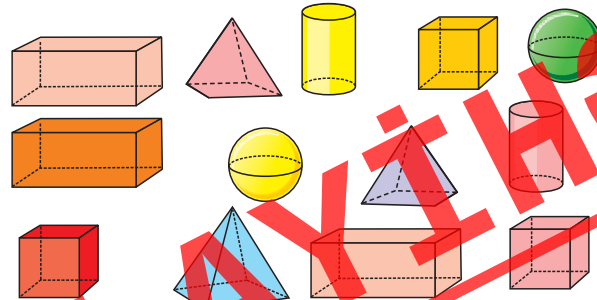

8. Anarın kəsdiyi paraleloqramdan 2 üçbucaq və 1 düzbucaqlı alındı. Onun kəsdiyi paraleloqram hansıdır?

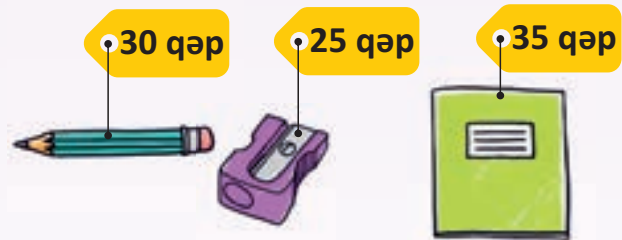

9. Fiqurları uyğun qutulara yığmaq lazımdır.

- Hər qutuda hansı fiqurlardan neçə dəfə olacaq?
- 1-ci qutudakı fiqurlar 2-ci qutudakılardan neçə dəfə çox olacaq?

10★. Şagird 30 qəpiyə karandaş, 25 qəpiyə karandaşyonan və 35 qəpiyə dəftər aldı. O, satıcıya 1 manat verdi. Satıcı nə qədər pul qaytarmalıdır?

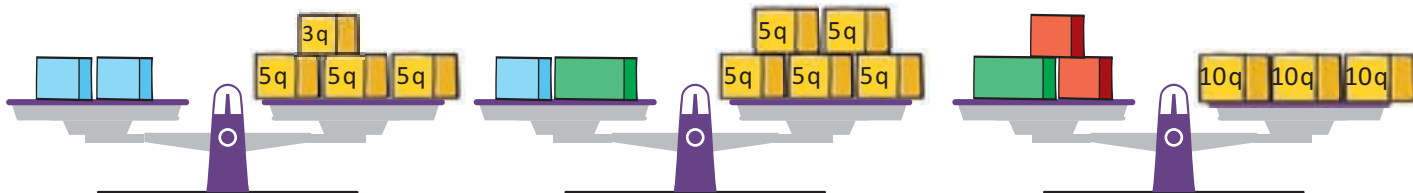

11. Yeni parkda 3 yol saldılar. Birinci yolun uzunluğu 30 m idi. Bu yol ikincidən 12 m qısa idi.

- İkinci yolun uzunluğu neçə metr idi?
- Üçüncü yol ikincidən 8 m uzun idi. Üçüncü yolun uzunluğu neçə metr idi?

12★. Tərəzinin gözləri bərabərləşib. Mavi, yaşıl və qırmızı qutuların hər birinin kütləsini tapın.

13. Satıcı 20 l südü 5 alıcıya satdı. Hər alıcı eyni miqdarda süd aldı. 1 l südün qiyməti 2 manat olarsa, hər alıcı neçə manat ödədi?

14★. Kəndli buğdasını öz kəndlərində 56 manata sata bilər. Ancaq o, buğdanı şəhərə aparıb 82 manata satdı. Kəndli yola 12 manat xərclədi. O, buğdasını şəhərə aparıb satmaqla əlavə neçə manat qazandı?

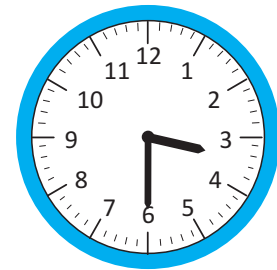
15★. Kəndli hər birinin qiyməti 8 manat olan 3 toyuq aldı. Toyuqlara ödənilən pula birinin qiyməti 4 manat olan neçə cücə almaq olar?

16★. Kəndli bir hinduşkanı 18 manata, o birini isə 19 manata aldı. O, bir müddət sonra bunları birlikdə 82 manata satdı. Kəndli nə qədər pul qazandı?

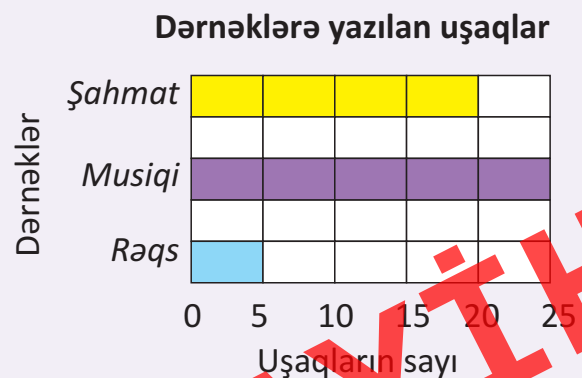
17. Lalə teatr binasına 3-ə 5 dəqiqə qalmış daxil oldu. Tamaşa saat 4-ün yarısı başlayacaqdı.

- Lalə tamaşanın başlanma vaxtından neçə dəqiqə tez gəldi?
- Tamaşanın müddəti 2 saatdır. Tamaşa saat neçədə bitəcək?

18. Diaqramda dərnəklərə yazılan uşaqlar haqqında məlumat verilmişdir.

- Dərnəklərə cəmi neçə uşaq yazıldı?
- Rəqsə yazılanlar musiqiyə yazılanlardan neçə nəfər azdır?
- Şahmata yazılanlar rəqsə yazılanlardan neçə dəfə çoxdur?
- Diaqramdakı məlumatları cədvəldə təsvir edin.
- Hər 5 nəfəri ilə işarə etməklə piktoqram qurun.

SÖZLÜK

Desimetr – 10 sm-ə bərabər uzunluq ölçü vahidi. Qısa olaraq “dm” kimi yazılır.

$$1 \text{ dm} = 10 \text{ sm}$$

Dəqiqə – 1 saat 60 dəqiqədir.

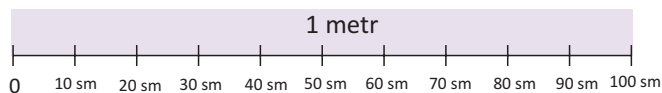
Ədədi ifadə – ədəd, əməl işarələri və mötərizələrdən ibarət olan ifadə. Məsələn: $12 + 25$, $54 - (29 + 10)$, $30 - (21 - 11)$

Əməllər ardıcılığı – ifadənin qiymətini hesablayarkən əməllərin düzgün ardıcılıqla yerinə yetirilməsi.

Qram – kütlənin ölçü vahidlərindən biri. Qısa olaraq “q” kimi yazılır. Məsələn, zəncirotu uçağının kütləsi təxminən 1 qramdır.

Metr – 100 sm-ə bərabər uzunluq ölçü vahidi. Qısa olaraq “m” kimi yazılır.

Məbləğ – bir neçə malı alanda ödəniləcək ümumi pulun miqdarı.

$$15m + 4m + 2m + 3m = 24m$$

Mötərizəli ifadə () – bəzi əməllərin mötərizə daxilində yazıldığı ifadə.

• Mötərizə daxilindəki ifadələr ilk olaraq yerinə yetirilir.

$$15 - (9 + 5) = 15 - 14 = 1$$

• Mötərizə yoxdursa, toplama və çıxma əməlləri soldan sağa ardıcıl yerinə yetirilir.

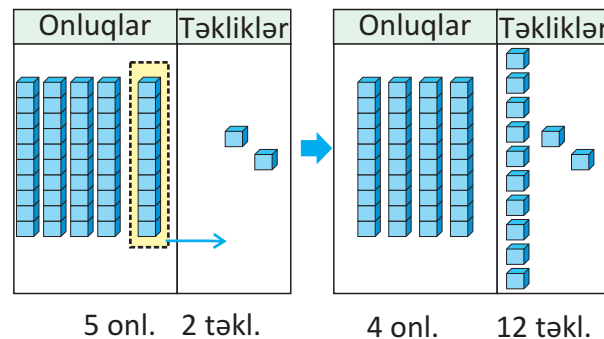
$$15 - 9 + 5 = 6 + 5 = 11$$

Mümkün olmayan hadisə – heç zaman baş verə bilməyəcək hadisə. Məsələn, gecə günəşin çıxması mümkün deyil.

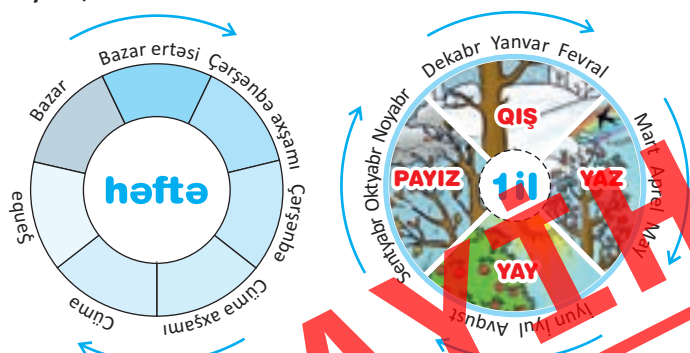

Ola bilməz.

Onluğun ayrılması – azalandan 1 onluğu ayıraraq təkliklərə 10 vahid kimi əlavə edilməsi.

Təkrarlanan hadisələr – müəyyən zaman keçdikdən sonra təkrarlanan hadisələr. Məsələn, günün vaxtları, həftənin günləri, aylar, fəsilər daim təkrarlanır.

Təqvim – ayın tarixini, həftənin neçənci günü olduğunu bilmək üçün cədvəl.

Yanvar 2020	Fevral 2020	Mart 2020
B.e Ç.a Ç C.a C Ş B	B.e Ç.a Ç C.a C Ş B	B.e Ç.a Ç C.a C Ş B
6 7 8 9 10 11 12	3 4 5 6 7 8 9	2 3 4 5 6 7 8
13 14 15 16 17 18 19	10 11 12 13 14 15 16	9 10 11 12 13 14 15
20 21 22 23 24 25 26	17 18 19 20 21 22 23	16 17 18 19 20 21 22
27 28 29 30 31	24 25 26 27 28 29	23 24 25 26 27 28 29
		30 31
Aprəl 2020	May 2020	İyun 2020
B.e Ç.a Ç C.a C Ş B	B.e Ç.a Ç C.a C Ş B	B.e Ç.a Ç C.a C Ş B
6 7 8 9 10 11 12	4 5 6 7 8 9 10	1 2 3 4 5 6 7
13 14 15 16 17 18 19	11 12 13 14 15 16 17	8 9 10 11 12 13 14
20 21 22 23 24 25 26	18 19 20 21 22 23 24	15 16 17 18 19 20 21
27 28 29 30	25 26 27 28 29 30 31	22 23 24 25 26 27 28
		29 30
İyul 2020	Avqust 2020	Sentyabr 2020
B.e Ç.a Ç C.a C Ş B	B.e Ç.a Ç C.a C Ş B	B.e Ç.a Ç C.a C Ş B
6 7 8 9 10 11 12	3 4 5 6 7 8 9	1 2 3 4 5 6
13 14 15 16 17 18 19	10 11 12 13 14 15 16	7 8 9 10 11 12 13
20 21 22 23 24 25 26	17 18 19 20 21 22 23	14 15 16 17 18 19 20
27 28 29 30 31	24 25 26 27 28 29 30	21 22 23 24 25 26 27
	31	28 29 30
Oktyabr 2020	Noyabr 2020	Dekabr 2020
B.e Ç.a Ç C.a C Ş B	B.e Ç.a Ç C.a C Ş B	B.e Ç.a Ç C.a C Ş B
5 6 7 8 9 10 11	2 3 4 5 6 7 8	1 2 3 4 5 6
12 13 14 15 16 17 18	9 10 11 12 13 14 15	7 8 9 10 11 12 13
19 20 21 22 23 24 25	16 17 18 19 20 21 22	14 15 16 17 18 19 20
26 27 28 29 30 31	23 24 25 26 27 28 29	21 22 23 24 25 26 27
	30	28 29 30 31

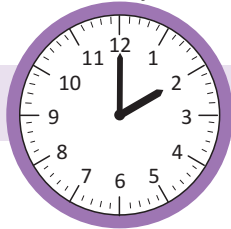
Toplamanın yerdəyişmə xassəsi – toplananların yerini dəyişəndə cəm dəyişmir.

$$\begin{array}{c} \bullet \bullet \bullet \bullet \\ 3 + 2 = 5 \end{array} \quad \begin{array}{c} \bullet \bullet \bullet \bullet \\ 2 + 3 = 5 \end{array}$$

$$3 + 2 = 2 + 3$$

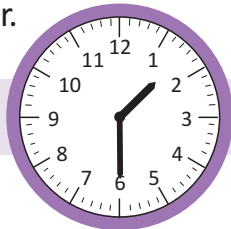
“Saat tamamdır” – dəqiqə əqrəbi 12-nin üstündə olanda “Saat tamamdır” deyilir.

Saat 2 tamamdır.

“Saat yarısidir” – dəqiqə əqrəbi 6-nın üstündə olanda “Saat yarısidir” deyilir.

Saat 2-nin yarısidir.

“İşləyib” – dəqiqə əqrəbi 12 və 6 arasında olanda “işləyib” deyilir.

Saat 9-a 5 dəqiqə işləyib.

“Qalıb” – dəqiqə əqrəbi 6 və 12 arasında olanda “qalıb” deyilir.

Saat 3-ə 20 dəqiqə qalıb.

Sorğu keçirmək – müxtəlif insanlara eyni sual verib məlumat toplamaq.

Hansı yeməyi daha çox sevirsiniz?

kotlet ☐

dolma ☐

qutab ☒

Vurmanın yerdəyişmə xassəsi – vuruqların yerini dəyişəndə hasil dəyişmir.

$$\begin{array}{c} \bullet \bullet \bullet \bullet \\ 4 \cdot 3 = 12 \end{array} \quad \begin{array}{c} \bullet \bullet \bullet \bullet \\ 3 \cdot 4 = 12 \end{array}$$

$$4 \cdot 3 = 3 \cdot 4$$

Yüzlük – 100 təklik, yaxud 10 onluq. 100-dən böyük ədədin yazılışında sağdan üçüncü rəqəm yüzlüklərin sayını göstərir.

Yüzlüklər	Onluqlar	Təklilər
235	3	5

BURAXILIŞ MƏLUMATI

Ümumtəhsil məktəblərinin 2-ci sinfi üçün
Riyaziyyat fənni üzrə dərslik
1-ci və 2-ci hissə

Tərtibçi heyət

Müəlliflər **Mənsur Məhərrəmov**
Günay Hüseynzadə
Solmaz Abdullayeva
İlahə Rüstəmov

Layihə rəhbəri **Zaur İsayev**

Redaktor **Ayhan Kürşat Erbaş**
İxtisas redaktoru **İsmayıl Sadıqov**
Dil redaktoru **Əsgər Quliyev**
Bədii redaktor **Taleh Məlikov**
Texniki redaktor **Zeynal İsayev**
Dizayner **Taleh Məlikov**
Rəssamlar **Elmir Məmmədov**
Korrektor **Aqşin Məsimov**

Məsləhətçilər **Sevinc Əsədova**
Xatirə Əliyeva

*Dərslik ümumtəhsil məktəblərinin 2-ci siniflərində
sınaq məqsədilə çap edilir.*

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi (qrif nömrəsi: 2019-136)

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun
hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya
vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi Fiziki çap vərəqi. Səhifə sayı
Kağız formatı 57 × 90 ¹/₈. Tiraj Pulsuz

“Çaşıoğlu” mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı ş., M.Müşfiq küç., 2 A.

LAYİHƏ

VURMA CƏDVƏLİ

×	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	0	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	0	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	0	4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	0	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	0	6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	0	7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	0	8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	0	9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

1

$1 \times 1 = 1$
 $1 \times 2 = 2$
 $1 \times 3 = 3$
 $1 \times 4 = 4$
 $1 \times 5 = 5$
 $1 \times 6 = 6$
 $1 \times 7 = 7$
 $1 \times 8 = 8$
 $1 \times 9 = 9$
 $1 \times 10 = 10$

2

$2 \times 1 = 2$
 $2 \times 2 = 4$
 $2 \times 3 = 6$
 $2 \times 4 = 8$
 $2 \times 5 = 10$
 $2 \times 6 = 12$
 $2 \times 7 = 14$
 $2 \times 8 = 16$
 $2 \times 9 = 18$
 $2 \times 10 = 20$

3

$3 \times 1 = 3$
 $3 \times 2 = 6$
 $3 \times 3 = 9$
 $3 \times 4 = 12$
 $3 \times 5 = 15$
 $3 \times 6 = 18$
 $3 \times 7 = 21$
 $3 \times 8 = 24$
 $3 \times 9 = 27$
 $3 \times 10 = 30$

4

$4 \times 1 = 4$
 $4 \times 2 = 8$
 $4 \times 3 = 12$
 $4 \times 4 = 16$
 $4 \times 5 = 20$
 $4 \times 6 = 24$
 $4 \times 7 = 28$
 $4 \times 8 = 32$
 $4 \times 9 = 36$
 $4 \times 10 = 40$

5

$5 \times 1 = 5$
 $5 \times 2 = 10$
 $5 \times 3 = 15$
 $5 \times 4 = 20$
 $5 \times 5 = 25$
 $5 \times 6 = 30$
 $5 \times 7 = 35$
 $5 \times 8 = 40$
 $5 \times 9 = 45$
 $5 \times 10 = 50$

6

$6 \times 1 = 6$
 $6 \times 2 = 12$
 $6 \times 3 = 18$
 $6 \times 4 = 24$
 $6 \times 5 = 30$
 $6 \times 6 = 36$
 $6 \times 7 = 42$
 $6 \times 8 = 48$
 $6 \times 9 = 54$
 $6 \times 10 = 60$

7

$7 \times 1 = 7$
 $7 \times 2 = 14$
 $7 \times 3 = 21$
 $7 \times 4 = 28$
 $7 \times 5 = 35$
 $7 \times 6 = 42$
 $7 \times 7 = 49$
 $7 \times 8 = 56$
 $7 \times 9 = 63$
 $7 \times 10 = 70$

8

$8 \times 1 = 8$
 $8 \times 2 = 16$
 $8 \times 3 = 24$
 $8 \times 4 = 32$
 $8 \times 5 = 40$
 $8 \times 6 = 48$
 $8 \times 7 = 56$
 $8 \times 8 = 64$
 $8 \times 9 = 72$
 $8 \times 10 = 80$

9

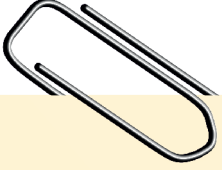
$9 \times 1 = 9$
 $9 \times 2 = 18$
 $9 \times 3 = 27$
 $9 \times 4 = 36$
 $9 \times 5 = 45$
 $9 \times 6 = 54$
 $9 \times 7 = 63$
 $9 \times 8 = 72$
 $9 \times 9 = 81$
 $9 \times 10 = 90$

10

$10 \times 1 = 10$
 $10 \times 2 = 20$
 $10 \times 3 = 30$
 $10 \times 4 = 40$
 $10 \times 5 = 50$
 $10 \times 6 = 60$
 $10 \times 7 = 70$
 $10 \times 8 = 80$
 $10 \times 9 = 90$
 $10 \times 10 = 100$

LAYIHƏ

Pulsuz

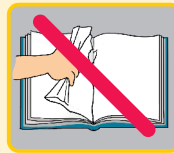
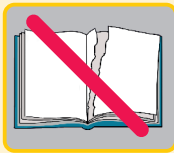

Əziz məktəbli !

Bu dərslik sənə Azərbaycan dövləti tərəfindən bir dərs ilində istifadə üçün verilir. O, dərs ili müddətində nəzərdə tutulmuş bilikləri qazanmaq üçün sənə etibarlı dost və yardımçı olacaq.

İnanırıq ki, sən də bu dərsliyə məhəbbətlə yanaşacaq, onu zədələnmələrdən qoruyacaq, təmiz və səliqəli saxlayacaqsan ki, növbəti dərs ilində digər məktəbli yoldaşın ondan sənin kimi rahat istifadə edə bilsin.

Sənə təhsildə uğurlar arzulayırıq!

LAYİHƏ